

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 15.

Fredagen den 2 mars.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23 och den 24 nästlidna februari.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen doktor Fabian Månsson på grund av sockersjuka tillsvidare är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet intygar.

Stockholm den 27 februari 1934.

Israel Holmgren.

§ 3.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 181, med förslag till vapenkungörelse;

nr 195, angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde å Söderåsen vid Ljungbyhed;

nr 201, angående överlåtelse å Mölltorps församling, Skaraborgs län, av ett kronan tillhörigt markområde;

nr 202, angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut;

nr 203, angående inrättande av ett centralorgan för civilanställningsverksamheten vid försvarsväsendet m. m.;

nr 204, angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden;

nr 153, angående anslag till uppförande av verkstadsbyggnader vid centralfängelserna i Malmö och å Härlanda;

nr 180, angående statsverkets övertagande av staden Kungsbackas förpliktelser beträffande två icke lagfarna rådmän, vilka vid rådhusrättens i staden upphörande komma att indragas;

nr 188, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen;

nr 189, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen;

nr 190, angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 192, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 196, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 197, angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter;

nr 198, angående överförande från Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till riksgäldskontoret av belåningar av vissa engagemang; och

nr 200, med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 157, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 160, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning samt om tillägg till samma lag m. m. hänvisades densamma, såvitt anginge minskning av det ordinarie förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och överlämnades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 151, angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 164, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden i Landskrona;

till bankoutskottet propositionen, nr 165, angående ersättning åt avlidne korpralen vid flottan J. G. L. Almlunds änka och minderåriga dotter;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 166, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 167, angående rätt för ordinarie lärare vid navigationsskola att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 168, angående bestridande av vissa kostnader för reparation av statens isbrytarfartyg »Ymer»; och

nr 179, angående bestridande av kostnaderna för vissa reparationsarbeten å Oscar-Fredriksborgs fort.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts proposition, nr 162, med förslag till kungörelse angående handel med farmaceutiska specialiteter m. m.; och remitterades densamma, såvitt anginge anslag till statens farmaceutiska laboratorium, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogs var efter annan övriga å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 177, angående anslag till medicinalstyrelsen;

nr 193, angående lån för anordnande av vissa erkända alkoholistanstalter; och

nr 194, angående anslag till fattigvård och barnavård för lappar;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 150, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117);

till bevillningsutskottet propositionen, nr 161, angående vissa ändringar i bestämmelserna om stämpelavgift för spelkort;

till statsutskottet propositionerna:

nr 171, angående inrättande av en tullverkets båtlånefond, m. m.; och

nr 172, angående restitution till International Telephone & Telegraph Corporation av viss stämpelavgift;

till bankoutsittet propositionerna:

nr 182, angående pensionsförbättring åt mästaren vid Karlskrona örlogsvarv Victor Emanuel Pettersson;

nr 183, angående förtidspension åt förre icke-ordinarie jägmästaren W. H. R. von Arnold;

nr 184, angående tilläggspension åt f. d. rektorn vid Skaraborgs läns landstings småskoleseminarium i Skara Sara Natalia Elisabet Rydell;

nr 185, angående beräkning i vissa fall av engångsavgift enligt § 9 mom. 1 i reglementet för statens pensionsanstalt beträffande lärarbefattningar vid kommunal fortsättningsskola;

nr 186, angående rätt för innehavare av befattning med delaktighet i statens pensionsanstalt att vid avgång ur tjänst i vissa fall bibehålla delaktighet i anstalten; och

nr 187, angående familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare vid lantbrukshögskolan;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 191, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316); samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 148, angående domänverkets organisation;

nr 163, angående anslag till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m.;

nr 173, angående anslag för lån åt vissa fiskareföreningar m. m.;

nr 174, med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 175, angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

nr 176, angående anslag till underhålls- och driftkostnader för undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov; och

nr 178, angående nedsättning i vissa fall av arrendet för kronoegendom m. m.

§ 5.

Härpå föredrogos var för sig de på bordet liggande motionerna; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 548 av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl.; samt

till statsutskottet motionen nr 549 av herrar *von Seth* och *Meyerhöffer*.

§ 6.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtanden nr 32 och 33 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 33.

§ 7.

Herr *Bengtsson* i Kullen avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 550, bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 55, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste reparatören E. Hägglund från skyldighet att till statens järnvägar återgälda vissa ersättningsbelopp;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av sjätte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till lots- och fyrinrättningen samt säkerhetsanstalter för sjöfarten; samt

från första lagutskottet:

nr 69, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande jämkning av avtal om underhållsbidrag till frånskild make; och

nr 70, i anledning av väckt motion angående viss ändring i § 13 ordningsstadgan för rikets städer.

§ 9.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Nybloms interpellation angående åvägabringandet av en statligt ordnad redskapsförsäkring för fiskarebefolkningen.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande polislagstiftning; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om verkställighet av straff i vad angår politiska fångar;

andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående lagstiftning mot oskäligen mellanhandsvinst vid handel med livsmedel;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från egnahemslånefonden, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa från kronojord försålda lägenheter m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för särskild kolonisationsverksamhet inom Norrbottens län;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av Lyckebyån;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrläggningsföretag i Örebro län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelnsfond;

nr 31, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln; och

nr 32, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om det under titel allmänt anslag till hushållningssällskapen uppförda ordinarie anslaget; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utnönstrande av logementsfartyget Vanadis.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

fru <i>Nordgren</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	4	mars,	
herr <i>Ward</i>	»	4	»	»	»	3	»	
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	5	»	»	»	3	»	
» <i>Högström</i>	»	5	»	»	»	5	»	
» <i>Lundén</i>	»	3	»	»	»	3	»	
» <i>Westerdahl</i>	»	3	»	»	»	5	»	
» <i>Olsson</i> i Mora	»	5	»	»	»	5	»	och
» <i>Lövgren</i>	»	4	»	»	»	3	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 3 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommits, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas torsdagen den 22 med fortsättning, om så erfordrades, fredagen den 23 innevarande mars samt att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 5 nästkommande april kl. 2 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då föreliggande godkända voteringspropositioner.

§ 2.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades nu på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som yttrade: Med andra kammarens tillstånd har herr G. Nyblom till mig framställt följande spörsmål:

Kan den åt lantbruksstyrelsen den 12 juni 1931 uppdragna utredningen angående en statligt ordnad redskapsförsäkring för fiskarbefolkningen väntas bli slutförd i så god tid, att därav eventuellt föranledda förslag kunna föreläggas innevarande års riksdag?

Jag vill först erinra därom, att riksdagen i skrivelse den 22 maj 1931, nr 277, i anledning av motionerna I: 185 och II: 215 och under åberopande av jordbruksutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 68 anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande de åtgärder, som från statens sida kunde vidtagas för att bereda fiskarbefolkningen tillgång till försäkring av båtar och fiskredskap, samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Den 12 juni 1931 uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen samt att därmed och med förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t. Vidare har Kungl. Maj:t den 19 juni 1931 förordnat förste revisorn i försäkringsinspektionen I. T. Askelöf att, enligt närmare bestämmande av lantbruksstyrelsen, biträda nämnda styrelse vid verkställandet av förberörda utredning angående redskapsförsäkring för fiskarbefolkningen.

Såsom interpellanten erinrat, väcktes vid 1933 års riksdag en motion, II: 265, i ämnet, och uttalade lantbruksstyrelsen i ett över sagda motion avgivet utlåtande, att utredningen kunde förväntas bli färdig och till Kungl. Maj:t avlämnad i sådan tid, att därav eventuellt föranledda förslag kunde föreläggas 1934 års riksdag.

Då jag under hösten 1933 av lantbruksstyrelsen begärde uppgifter om väntade förslag från styrelsen, meddelades från styrelsen, att utredningen i fråga beräknades kunna avlämnas före 1934 års ingång.

Jag har nu berett lantbruksstyrelsen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av interpellationen; och har styrelsen i anledning härav den 21 februari 1934 inkommit med ett så lydande yttrande:

Svar å interpellation. (Forts.)

»Ifrågavarande spörsmål har visat sig vara av mycket invecklad natur och vägarna till ett positivt resultat äro svårframkomliga.

Så långt den hittills verkställda utredningen giver vid handen, torde man emellertid hava två vägar att välja på. Den ena avser en form av försäkring enligt vilken fiskarna själva skulle genom försäkringspremier svara för kostnaderna för vad man kunde kalla mera normala förluster. I de fall då mera omfattande förluster inträffa skulle staten inträda med bidrag efter en viss stigande skala. Denna utväg skulle vara byggd på försäkringstekniska principer.

Den andra utvägen skulle gå ut på att länsvis med bidrag av statsmedel bilda fonder, till vilka fiskarna skulle inbetala vissa årliga bidrag och varur ersättningar skulle kunna utbetalas för lidna förluster.

I båda fallen torde emellertid ur kontrollsynpunkt betydande svårigheter uppstå vid den praktiska tillämpningen.

På grund av de krävande arbetsuppgifter, som åvilat och åvila ämbetsverket och den person, som av Kungl. Maj:t förordnats att biträda verket vid utredningen i fråga, anser styrelsen sig beklagligen icke kunna slutföra utredningen förr än till mitten av instundande maj månad.

Det må emellertid erinras därom, att Kungl. Maj:t redan nu anvisar icke obetydliga belopp för att hjälpa fiskare, som genom redskapsförluster råkat i en svår belägenhet. Sålunda anvisade Kungl. Maj:t för detta ändamål under år 1932 10,731 kronor 50 öre och år 1933 3,090 kronor såsom direkta understöd utan återbetalningsskyldighet och under samma år såsom räntefria lån respektive 8,960 kronor 50 öre och 13,155 kronor eller tillsammans under nämnda båda år 35,937 kronor.»

Så långt lantbruksstyrelsen, som alltså förklarar sig ej kunna avlämna utredningen förrän så sent i vår, att det är omöjligt för Kungl. Maj:t att kunna förelägga frågan för årets riksdag. Då jag alltså nödgas att, på grund av utredningsärendets läge, i negativ riktning besvara interpellantens fråga, vill jag emellertid tillägga, att jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att för den nu samlade riksdagen framlägga vissa förslag om hjälp åt fiskarbefolkningen. I årets statsverksproposition har bebådats proposition om äskande av ett anslag å 1,000,000 kronor till understöd åt vissa fiskare. Jag ämnar föreslå, att i avvaktan på resultatet av här ifrågavarande utredning viss del av sagda belopp får användas för lämnande av ersättning åt fiskare för förluster av fiskredskap. Det är min förhoppning, att proposition i detta avseende inom den närmaste framtiden skall kunna avlåtas till riksdagen.

Vidare anförde

Herr **Nyblom**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar, som han nu lämnat på min interpellation.

Med all säkerhet skola de meddelanden, som herr statsrådet lämnade, hälsas med glädje och tillfredsställelse inom den yrkeskår, det här gäller. Det är förklarligt, om fiskarna hysa en viss oro på grund av det långa dröjsmålet med denna utredning, särskilt som fiskarna givetvis äro synnerligen intresserade av att deras försäkringsfråga blir ordnad.

Lantbruksstyrelsen har meddelat, att orsaken till dröjsmålet har varit ämbetsverkets krävande arbetsuppgifter. Ur fiskarebefolkningens synpunkt hade det givetvis varit bättre, om ämbetsverket vid sådant förhållande i tid anmält till jordbruksministern, att man icke hann med saken, i vilket fall jordbruksministern, av dagens svar att döma, sannolikt vidtagit sådana dispositioner,

Svar å interpellation. (Forts.)
som kunnat möjliggöra ett snabbare fullföljande av utredningen. Lantbruksstyrelsens erinran om de belopp, som under åren 1932 och 1933 från statens sida av humanitetsskäl utbetalats till fiskarna i ersättning för lidna redskapsförluster, styrker den uppfattningen, att det även från statens synpunkt är brådskande, att denna fråga ordnas.

Även om man måste beklaga, att utredningen kommit att taga så långt tid, — när resultatet föreligger färdigt i maj, så är det nästan tre år, man hållit på med denna fråga — får man i varje fall med glädje konstatera, att herr statsrådet synes ha för avsikt att bringa frågan till ett skyndsamt avgörande. Det meddelande, som herr statsrådet i samband med interpellationssvaret lämnade rörande sin avsikt att för årets riksdag framlägga förslag om hjälp åt fiskarebefolkningen, är ägnat att väcka tillfredsställelse liksom även hans löfte om positiva hjälpåtgärder från statens sida beträffande dessa redskapsförluster.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 181, med förslag till vapenkungörelse;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 195, angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde å Söderåsen vid Ljungbyhed;

till statsutskottet propositionerna:

nr 201, angående överlåtelse å Mölltorps församling, Skaraborgs län, av ett kronan tillhörigt markområde;

nr 202, angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut;

nr 203, angående inrättande av ett centralorgan för civilianställningsverksamheten vid försvarsväsendet m. m.;

nr 204, angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden;

nr 153, angående anslag till uppförande av verkstadsbyggnader vid centralfängelserna i Malmö och å Härlanda; och

nr 180, angående statsverkets övertagande av staden Kungsbackas förpliktelser beträffande två icke lagfarna rådmän, vilka vid rådhusrättens i staden upphörande komma att indragas;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 188, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 189, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 190, angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 192, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 196, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 197, angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter;

till bankoutskottet propositionen, nr 198, angående överförande från Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till riksgäldskontoret av belåningar av vissa engagemang; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 200, med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet, m. m.

§ 4.

Vidare föredrogs samt remitterades till statsutskottet herr *Bengtssons* i Kullen på bordet liggande motion nr 550.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24, andra lagutskottets utlåtande nr 9 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 24—30.

§ 6.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets memorial:

nr 31, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln; och

nr 32, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om det under titel allmänt anslag till hushållningssällskapen uppförda ordinarie anslaget.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 7.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, som nu föredrogs, blev ånyo bordlagt.

§ 8.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; och

nr 207, angående anslag till avlöningsstat för rikets allmänna kartverk.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion, II: 480, angående förbättring av skolornas undervisning i naturskydd; och anförde därvid:

Herr *Magnusson* i Skövde: Herr talman! Jag skall tillåta mig att en liten stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för denna icke oviktiga fråga.

Jag har nämligen tillåtit mig att i fråga om naturens skydd väcka en motion, som kanske synes vara av det slaget, att den av en del av kammarens ledamöter jämföras med åtskilliga, såsom man anser, rätt så omogna hugskott, vilka framburits motionsvis av en känd riksdagsman, som tidigare tillhörde denna kammare, men nu tillhör första kammaren. Jag erkänner å ena sidan, att det ämne, jag givit mig in på, är av den vidsträckta och svårlösta beskaffenhet, att det är svårt att få ett sådant grepp på ämnet, att det lämpar sig

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd.

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd. (Forts.)
för en riksdagsmotion eller en riksdagsbehandling och dito åtgärd, men å andra sidan är det viktigt nog, att man i berörda fråga icke får låta saken ha sin gång så att ingenting åtgöres. Jag är nämligen av den uppfattningen, som jag undan för undan fått allt mera stärkt, att nutidsmänniskan är så söndersliten och oharmonisk, att hon behöver varje tillfälle till den samling och vederkvickelse, som naturen kan ge, varvid man emellertid bör tillse, att människans förmåga att umgås med naturen odlas och utvecklas samt att hennes sämre jag i någon mån hålles tillbaka.

Jag har försökt att utveckla dessa synpunkter i min motion, men då jag förstår, att inför den stora motionsflod, som vält fram vid årets riksdag, långt ifrån alla av kammarens ledamöter haft tillfälle att läsa motionen i fråga, skall jag be att litet närmare få redogöra för de synpunkter, jag i motionen sökt framhålla, för att åtminstone väcka till liv ytterligare intresse för denna mycket viktiga fråga.

Jag skall såsom programmatiskt för det jag här vill uttala be att få citera, vad jag i början av min motion säger, nämligen att den är framlagd »i det vällovliga syftet att söka väcka till allvarlig eftertanke inför det utomordentligt betydelsefulla spørsmålet om människornas sätt att umgås med naturen för att ur denna hämta den vila och vederkvickelse, den sinnesro, som våra dagars å ena sidan av nervöst jäkt och arbete upprivna och å andra sidan av brist på arbete otillfredsställda människor så väl behöva».

Man har kunnat under de senaste åren iakttaga en viss strävan att återvända till naturen och att i den söka vila och vederkvickelse — en strävan, som bottnar i den allmänna otillfredsställelse, varom jag talat, och i den brist på sysselsättning, som tyvärr en del människor lida under, men som också främjats av de i våra dagar högt utvecklade kommunikationerna, vilka göra det möjligt för så gott som en och var att komma i väg ut i naturen icke blott hemma i de närmaste omgivningarna utan långt bort till andra platser. Tyvärr har emellertid denna strävan samtidigt kännetecknats av en lust att på ett obehörigt sätt utnyttja naturen och en oförmåga att på ett rätt sätt kunna nyttja densamma, vilket åstadkommit så mycken förstörelse, att man måste allvarligt reagera inför detta och allvarligt ifrågasätta, om icke skyddsåtgärder äro av nöden.

Jag tillät mig för ett par år sedan, då en fråga om ett visst naturskydd var före i denna kammare, att företräda en uppfattning, som nog mötte ganska ringa förståelse, ja, som en och annan till äventyrs nu skulle betrakta som en uppfattning rakt motsatt den, jag här förfäktar. Det gällde då en hemställan av andra lagutskottet på grund av en där behandlad motion, som gick ut på åtgärder mot vanställande och missprydande skyltar och anslag, särskilt efter vägarna. Jag gjorde då gällande, att det var fåfängt att därvidlag komma med några förbud eller åtgärder, då man ingenting kunde uträtta på den vägen. Jag gjorde emellertid samtidigt gällande, att vi människor måste försöka tillägna oss det öga och den blick för naturen, att vi kunna filtrera bort det osköna och se endast det sköna i naturen, att se skönheten även då störande moment förefinnas, och därigenom få möjlighet att ur naturen hämta den vederkvickelse, som den kanske ensam förmår att skänka. Jag har därmed icke sagt, att icke åtgärder kunna vidtagas mot ett vandaliserande och ett förstörande av naturen genom exempelvis förfulande skyltning o. a.

Jag har i den motion, som här föreligger, kraftigt betonat hur naturen vandaliseras och hur litet människorna förstå att rätt umgås med denna, jag har velat understryka, att människorna behöva hjälpas fram till sådan förståelse av naturen och blick för densamma, att de få möjlighet att betrakta naturen med det öga, som ser dess skönhet och harmoni, och förmår att, såsom jag

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd. (Forts.)

nyss nämnde, filtrera bort det osköna. Det är icke allom givet att kunna se ut över ett landskap och låta bli att se de osköna telegraf- och telefonledningsstolparna samt förfulande skyltar o. d. och blott se det sköna, men med övning och tanke samt skönhetssträning kan detta bli möjligt. Jag tror emellertid, att det sinnet måste väckas och utvecklas redan i unga år, ty annars torde det i många fall åtminstone vara omöjligt att tillägna sig detta sinne, som icke blott innebär, att man tjasas av den hänförande utsikten från t. ex. Frösö kyrka, från de höga Vätterstränderna eller från kusten av Båstad, utan även förmår att se skönheten till och med på dikesrenarna eller på mossfälten eller ljunghedarna, som kan se skönheten i de många underbara formationerna på klippblock och stenar och lavar som växa därpå, som kan se det underbara färgspelet hos den för det otränade ögat ganska osköna mossen och myren, och där man, om man har vana och träning samt vill öva sina ögon, finner en mångfald av skönhetsformer i mossor och örter liksom också en mångfald färgspel, som kunna ge den verkliga naturvännen så många samlande och njutningsrika stunder, vilka icke kunna ersättas vare sig av bio- och teaterbesök eller någon annan nöjesform.

Tyvärr är det emellertid så, att människorna allt för mycket taga sikte på stundens njutning och i tävlan med varandra försöka tillägna sig naturens skönhetsvärden utan någon som helst hänsyn till de människor, som dagen efter till äventyrs besöka samma plats. Det kan ju hända, att man under sina strövtåg i skog och mark, kanske i samband med en utfärd, någon gång upptäcker en liten avskild plats, en härlig blomsteräng med blommande orchis, såsom habenaria, gymnadenia eller en mångfald andra blommor. Man njuter av deras skönhet, och man har kanske kultur och sinne nog att låta blommorna stå och blomstra utan att skada desamma. Man färdas kanske några dagar senare samma väg fram i ett annat sällskap och säger till sällskapet: Vi skola stanna här och gå upp på ängen och se på de vackra blommorna där. När man då vandrar stigen fram, finner man emellertid en eller annan rotstjälk av blommorna slängd omkring på marken. Man fylles av dystra aningar, och när man kommer fram till den plats, som dagarna förut stod i sin mest oskärade skönhet, finner man, att okultiverade personer varit framme och värdslost, med grova, klumpiga händer slitit upp blommorna — de ha icke skurit av dem och tagit den blommande delen utan slitit av nere vid marken så att plantornas livsbetingelse blivit i så hög grad nedsatt, att det kanske dröjer årtal, innan de ännu en gång så hämtat sig, om de ej rent av dö, att de kunna visa sig åter i sin fulla skönhet.

Det är mot sådant, som jag tänkt mig, att skolan genom sin uppfostrande verksamhet skulle kunna inskrida, och det är där, som jag har den uppfattningen, att en lagstiftning icke enbart är tillräcklig, utan att det behövs en fostran mot större förståelse för naturen. Jag har också den uppfattningen, att utskottet tagit alltför lätt på den uppgift, som jag tänkt mig, att skolan här skulle kunna fylla. Och det är här, som det nuvarande skolschemat med dess alltför vaga föreskrifter sannerligen icke räcker till.

Jag nämnde, att man måste tillägna sig förmågan att filtrera bort det osköna och endast se det sköna i naturen. Man kan också tillägna sig betydande möjligheter i den vägen, men jag har för egen del, och jag vet, att det är likadant för många andra naturvänner, likväl aldrig lyckats komma därhän, att jag, när jag kommer till en vacker rastplats eller till en sådan äng, som jag nyss talade om, kan filtrera bort ett sådant oskärande av naturen, som att blommor slitits bort till ingen nytta eller att föregående campare ha lämnat kvar papper och äggskal och dylikt. Allt verkar förödelse och förstörelse, och man måste söka sig till en annan plats. Enligt min

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd. (Forts.)
mening är det i sådana fall icke tillräckligt bara med fostran och undervisning, utan man borde nog också kunna överväga införandet av ett visst lagskydd, en viss rättighet kanske att förvägra dylika strandhugg, som hos vederbörande åtminstone kunde inskräpa den enkla regeln, att man bör fråga, innan man hänsynslöst slår sig ned, och att man bör komma ihåg att om möjligt lämna området minst lika vackert till den, som kommer dagen efter, som det var, när man själv kom dit.

Men det är icke bara i fråga om blommor och dylikt, som vi behöva ett ökat naturskydd och en ökad fostran. Jag satt för ett par dagar sedan i mitt hem och tittade ut genom fönstret — jag hoppas kammaren ursäktar mig, om jag upptar tiden ytterligare en stund. Det var en ekorre utanför, som hade trevligt och var så nöjd med tillvaron. Han hade samlat ollon och satt högt uppe på en kvist för att spisa sin frukost. — Har någon av kammarens ledamöter vandrat i skogen och stannat under ett av skogens mäktiga träd och plötsligt märkt en liten varelse, som var otålig där uppe i trädet? Han stampar först litet otåligt i golvet, hans golv vill säga i grenarna, och efter en stund kommer det en skur av ovetv över en uppifrån trädet. Man skall förstå ekorrens språk för att begripa vad han vill säga. I själva verket är det så, att man har råkat placera sin klumpiga fot just på ekorrens frukostbord, och när man icke tillräckligt fort avlägsnar sig eller om ekorren icke är tillräckligt bekant med en för att våga gå ned och hämta sin frukost, medan man står där nere, resulterar det i att han blir mycket, mycket ovetvig på inkräktaren. Och gräla kan han. Om man avlägsnar sig i tid, så springer ekorren ned och hämtar sin frukost, det kan vara ollon eller kanske några praktiga grankottar, som han har där nere och just skulle spisa till frukost, varefter han med ett jublande skri skyndar upp i trädet. När vi människor på liknande sätt, av ett ovälkommet besök, bli hindrade, hålla vi god min. Om vederbörande dröja längre än vi önska, säga vi kanske, ändå att det är inte så bråttom, för att efteråt, vi som äro mindre ärliga, häva ur oss det ovetv som den ärlige ekorren slungar oss i ansiktet.

Jag har sagt detta, därför att jag velat illustrera något av den mångfald som finns att iakttaga i naturen, där många tusentals olika skönhetsintryck givas den därför mottaglige, men jag har sagt det också därför, att jag velat komma över till ett annat avsnitt av min framställning, där jag vill vända mig emot den ohejdade lust och den ohejdade rätt att döda, som tyvärr förefinnes, när det gäller naturen, visserligen i någon mån kringskuren av fridlysnings- och alltför lama och valhanta jakt- och fiskelagar. Varje ung pojke och — jag höll på att säga — varje vuxen pojke eller oförståndig man, som har en hagelbössa eller ett salongsgevär, har rätt att gå ut i skogen och hänsynslöst döda. Denna trevliga ekorre, som jag nyss talade om, och som kanske mer än något annat ger liv åt våra kanske i övrigt alltför tysta skogar, blir ett räddningslöst byte, därför att han icke har förstånd att fly eller kanske rättare sagt har det förtroendet till människan, att han sitter kvar på sin gren och tittar på den mer eller mindre klumpiga skytt, som fäller honom. Lockelsen ökas nu tyvärr, därför att han råkar ha en gudabenådat vacker päls, som sedan får pryda de mer eller mindre fåfänga människorna.

Jag har icke härmed velat företräda den meningen, att vi icke skulle ha rätt att utnyttja naturen och till och med ha rättighet att döda, men jag har velat poängtera, att detta dock icke är någon så allmän rättighet, att man fördenskull bör tillåta vem som helst, hur okunnig och hur oskicklig han än är, att hantera ett gevär eller en bössa, att gå ut i skogen och skjuta första bästa levande varelse, som råkar komma inom håll för hans vapen. Jag tror, att det skulle vara välbetänkt ur alla synpunkter, om man därvidlag ginge

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd. (Forts.)

in för någon liten restriktion, såsom jag tillåtit mig påyrka i en följdmotion till föreliggande, genom införandet av jaktkort eller något dylikt, så att icke vem som helst utan vidare finge missbruka sina s. k. mänskliga rättigheter på sätt, som här har påtalats, eller som också sker, när det gäller den del av vår natur, som täckes av vatten. Det svenska landets yta täckes till 8 procent av vatten.

Det är utan vidare klart, att det här rör sig om områden, som borde kunna utnyttjas på ett bättre sätt än som nu sker, både för vinnande av ekonomiska värden och för vinnande av den vila och rekreation, den vederkvikelse, som människorna behöva, och som man kan vinna även genom jakt eller fiske, men verklig jakt, verkligt fiske, ej rovdrift eller meningslöst dödande, som man kan vinna genom att iakttaga djuren, ja, till och med fiskarna, såsom de leva och förekomma i naturen och friheten, om man nu har ögon för att se det. Den ene ser bara vatten, han kan icke filtrera bort detta och se det väsentliga, som finns däri. Den andre ser däremot genom vattnet. Han ser djur och fiskar, han ser livet däri, där den andre ingenting ser. Det gäller även därvidlag att kunna skola sitt öga och sitt sinne, men det gäller också att se till, att de värden, som skulle kunna utvinnas ur våra jaktmarker och fiskevatten, icke hänsynslöst förstöras, därför att den, som händelsevis kommit dit i sådant väder, då fiskarna äro hungriga och nappa, och slänger ut sina mördande redskap, får utnyttja vattnet hur mycket som helst och kanske gör det därför, att om icke han tar det redan i dag, så kommer en annan och tar det i morgon. Eller den jägare som hänsynslöst skjuter eller sårar allt i hans väg. På det sättet blir det hela förstört både för ägaren och för dem, som sedan komma dit och vilja bereda sig ett nöje genom att utnyttja fiskevatten eller jaktmarken.

Jag skall, ärade kammarledamöter, icke längre upptaga tiden. Jag skall icke heller göra något yrkande gentemot utskottets enhälliga avstyrkande, men jag har ansett mig böra icke blott frambära denna motion utan även beledsaga den med detta anförande, därför att jag anser, att det här gäller så betydelsefulla värden för människorna, att samhället icke har rätt att låta människorna, jag hade så när använt uttrycket, av blott rovlystnad spoliera dessa. Det gäller att bevara dessa värden för människorna, odla och förädla deras förmögenheter och sinnen på ett sätt, som gör det möjligt för dem att rätt umgås med naturen, som kan förädla, kan ge ro och samling mer än mycket annat åt våra dagars sönderslitna människor.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag kan ju få säga, att jag förbehåller mig rätten att återkomma i denna fråga, och jag hoppas, att vad jag här har sagt skall vara ägnat att även föra detta viktiga spörsmål framåt. Ett är säkert, att våra dagars överkultiverade människor måste söka komma fram till en bättre förståelse av och ett bättre utnyttjande av naturen och dess skatter än vad för närvarande är fallet.

Herr **Weijne**: Herr talman! Då motionären slutade utan att göra något yrkande, kan jag fatta mig synnerligen kort. Jag ber att få framhålla, att jag i likhet med flertalet människor kan i mångt och mycket instämma med herr Magnusson, men vad det här gäller är skolornas undervisningsplan, och, som de ärade kammarledamöterna ha funnit av detta betänkande, så finns det redan nu tillräckliga föreskrifter beträffande undervisning i naturskydd. Skulle en ändring ske, så måste den innebära, att man skulle ha naturskyddsundervisning vissa timmar i veckan eller under vissa läsår. I utskottet har man emellertid enhälligt haft den uppfattningen, att spörsmålet mindre är en undervisnings- än en uppfostringsfråga, och att man följaktligen vid lämp-

Ang. förbättring av skolornas undervisning i naturskydd. (Forts.)
liga tillfällen, framför allt vid utflykter i naturen, bör erinra om vikten av naturskyddet och värdet av den natur, som vi få vistas uti.

Jag vill emellertid också säga, att när man här talar om skolans möjligheter, så skall man icke glömma bort, att skolan i regel släpper barnen i 13-, 14- eller 15-årsåldern. Om ett sällskap, låt mig säga, 10 år senare är ute i naturen under en utflykt och skräpar ned, som herr Magnusson sade, med äggskal och papper och river upp blommor med rötterna, så lär det vara svårt att lasta skolan för den saken. Ingen undervisning i världen lär kunna råda bot på det. Däremot kan det fria folkbildningsarbetet och även tidningspressen fortsätta den fostran, som skolan har skyldighet att ge och säkerligen också försöker att på bästa möjliga sätt bibringa sina elever.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag ämnar givetvis icke ingå på någon polemisk debatt i denna fråga. Jag ber emellertid att få betona, att jag tror, att även om en omläggning av skolschemat skulle behöva ske, en sådan omläggning vore välbetänkt. Jag ber att få rikta mig särskilt mot ett citat, som finns i utskottsutlåtandet. Det heter nämligen på sid. 2: »Såsom redan framhållits, bör undervisningen å såväl realskolans som gymnasiets stadium eftersträva att föra lärjungarna i omedelbar beröring med naturen», och så långt finner jag det vara riktigt, men så heter det: »samt ge dem tillfälle att under lärarens ledning göra iakttagelser och insamla naturföremål».

Jag begärde nu, herr talman, ordet för att få understryka, att när man har talat om att insamla naturföremål, så har enligt min mening det intresse för botaniken, som grundlagts av den store arkiatern Linné, nog förts in på vägar, som varit allt annat än riktiga och nyttiga. När lärjungarna föreläggas att insamla ett visst antal växter — med rot för all del, fullständiga växter — och när deras nit i detta ämne värdesättes efter insamlandet av riktigt sällsynta växter, så har det kanske fört till, att en på den orten i få exemplar förekommande sällsynt och vacker växt blivit utrotad. Då har man icke varit inne på de rätta vägarna, när det gäller naturskyddsundervisningen. Då vore det riktigare, om man toge klassen med sig och sade: Här växer en planta, som är sällsynt och som har sitt stora skönhetsvärde; men vi skola se den, där den står i all sin prakt, och den får ni icke slita upp och samla i ett herbarium. I 99 fall av 100, när vederbörande slutat skolan, slängs herbariet in i en skräpvå och hamnar till sist på sophögen.

Jag tror, att det finnes ganska mycket att göra även utanför utrymmet av den nuvarande undervisningen i natur och naturskydd på skolschemat, och att en utsträckning av denna undervisning skulle vara av behovet påkallad.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. Till avgörande förelåg härefter andra kammarens andra tillfälliga utskottsutlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående avskaffande av alla tullar, accisar, tvångsregleringar och dylikt, som fördryra småböndernas och arbetarnas behovsartiklar.

I en inom andra kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 485, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära utredning och förslag om avskaffandet av alla tullar, accisar, tvångsregleringar och dylikt, som fördryade småböndernas och arbetarnas behovsartiklar.

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte avslå ifrågavarande motion.

Sedan berörda hemställen föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! I den motion, som vi väckt här och som ju icke bara omfattar jordbrukarnas spörsmål, ha vi emellertid ansett, att vi skulle framföra våra synpunkter just på det aktuella läget inom jordbruket. Jag skall icke upptaga tiden med något utförligt omnämnande av själva den motivering, som vi i detta avseende givit. Jag bara erinrar om, att vi påpekat, hurusom det nuvarande läget, krisen inom jordbruket bland annat, är en följd av den politik, som man har genomfört i det här landet.

Vi erinra om det förhållandet, att de stora massorna av de svenska jordbrukarna svårigheter bland annat bottna i egendomsfördelningen i detta land, där tre fjärdedelar av de svenska jordbrukarna icke äga eller bruka mera än en tredjedel av jorden.

Vi erinra också om de skillnader, som råda i fråga om förutsättningarna för storjordbruket och småjordbruket. Vi påminna om en utredning, som företagits av lantbruksstyrelsen och som visar, att medan jordbruk — i det här fallet gäller det 102 mindre jordbruk — om 13.8 hektar odlad jord nått en nettoavkastning av 3 kronor per hektar, ha däremot storjordbruk — som man också gjort en utredning om samtidigt — givit en nettoavkastning av 35 kronor per hektar. Vi erinra också om de skuldförhållanden, som råda för närvarande och som belasta det svenska jordbruket och framför allt småbruket. Vi erinra om, att 1930 var nära hälften av det svenska jordbrukets taxerade värde belånat hos bankerna genom hypotekslån, och därtill kom också den belåning, som förekom i övriga fall och som i verkligheten förvandlade de svenska småbönderna till bankernas arrendatorer.

Det viktigaste emellertid, som vi hava velat bringa på tal i dag, det är den politik, som man i allmänhet har fört och som man förklarar skulle hjälpa de svenska jordbrukarna men som i verkligheten har blivit en hjälp för storagrarnerna och stjälpit de svenska småjordbrukarna. Exempelvis spannmålspolitiken. När riksdagen 1930 genomförde de olika regleringarna för understöd åt den svenska spannmålsodlingen, så bekämpades detta som bekant intensivt av socialdemokraterna. De bekämpade dessa åtgärder ur tre synpunkter.

För det första och framför allt anfördes, att dessa åtgärder skulle icke hjälpa utan stjälpa småbönderna. De skulle bara hjälpa godsägare och storbönder. För det andra sades det, att sådana åtgärder skulle skapa ökade svårigheter för det svenska jordbruket. Och för det tredje åberopades, att de skulle komma att fördyra de viktiga livsfrönödenheter, som spannmålen och brödet äro för majoriteten av det svenska folket.

Beträffande den första invändningen, som restes från socialdemokratiskt håll, erinrar jag om bland annat, hur man stödde densamma på kommerskollegii utlåtande, som hänvisade till, att sådana åtgärder skulle på sin höjd hjälpa 0.7 procent av de svenska jordbrukarna, att de skulle varken hjälpa eller stjälpa ungefär en fjärdedel, men att tre fjärdedelar av de svenska jordbrukarna, de som alltså själva måste köpa en del eller hela sitt behov av brödspannmål, skulle lida förlust på dessa åtgärder. Nu har visserligen relationen förskjutits i någon mån genom att riksdagens åtgärder uppammat en ökad spannmålsodling. Men principiellt kvarstå de invändningar, som tidigare restes, med oförminskad kraft ännu i dag.

Beträffande den andra invändningen, att det skulle skapa ökade svårig-

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
heter, är ju det faktum, att Sverige, som tidigare fick importera större delen för sitt behov av brödspannmål, i dag har 300,000 ton spannmål lagrade, alldeles tillräckligt för att verifiera riktigheten av de tidigare socialdemokratiska invändningarna.

I fråga om den tredje invändningen har det sagts, att dessa åtgärder direkt fördyrat brödet och mjölet med minst 60 kronor per normalfamilj och år. Det ligger ingen överdrift i det påståendet.

Denna spannmålspolitik, som alltså skapat så oerhörda svårigheter, har också lett till, att massor av landets jordbrukare, som tidigare odlat kreatursfoder, vilket otvivelaktigt är mera lämpat för det svenska jordbrukets förhållanden, övergått från sådan odling till odling av spannmål.

Jag erinrar också om de åtgärder, som riksdagen genomfört i mjölkregleringsfrågan. Dessa åtgärder bekämpades tidigare från socialdemokratiskt håll, en kamp, som man nu givit avkall på. Men motiven kvarstå lika starka och ovederlagda, som när de framfördes av socialdemokraterna.

Det var framför allt två skäl, som tidigare föranledde socialdemokraternas opposition och som jag anser lika starka i dag. Det ena skälet var, att det skulle innebära, att man för att upprätthålla en överproduktion av svenska animalieprodukter skulle finansiera en dumping av dessa produkter på andra länder och samtidigt fördyra desamma här i Sverige. Jag kommer särskilt ihåg, hur omedelbart efter riksdagens beslut i denna fråga 1932 Svenska Dagbladet i en artikel drastiskt belyste verkningarna av detsamma. Svenska Dagbladet erinrade då, att engelska kapitalister genom riksdagens beslut blivit intresserade av att investera kapital i en svensk produktion av kondenserad mjölk. Och tidningen framhöll som resultat av riksdagens beslut, att genom de dåvarande låga fraktsatserna och på grund av riksdagens beslut skulle det bli billigare att köpa svensk kondenserad mjölk i Shanghai och andra kinesiska hamnstäder än i Stockholm.

Jag såg för övrigt för någon tid sedan, att svenskt smör noterades 1 krona 15 öre per kilogram i England, medan i Sverige det noterades 2 kronor 30 öre. Med andra ord: vi få i Sverige betala precis dubbelt så mycket för svenskt smör som engelsmännen och andra köpare utomlands.

Dessa principiella invändningar, som framställdes tidigare av socialdemokraterna mot en mjölkreglering, kvarstå i dag med oförändrad kraft — med den skillnad, att socialdemokraterna uppgivit desamma.

Det andra skälet till socialdemokraternas motstånd mot mjölkregleringen var — det besannas vad jordbruksministern skrev i valrörelsen 1932 på tal om spannmålsregleringen, att den följde budordet — åt den, som mycket har, har det blivit givet mera, men från den, som intet har, skall det bli taget. Just den invändningen mot mjölkregleringen, som av socialdemokraterna restes, belyses bland annat av en jämförelse mellan två av de svenska landsdelarna, nämligen Skåne och Norrbotten. Det första är den svenske storbondens speciella landsdel, medan Norrbotten är ett typiskt småbrukarlän. Då det bara är konsumtionsmjölken, som beskattas, så betyder det, att då 60 procent av mjölken i Norrbotten är konsumtionsmjölk, få de norrbottniska jordbrukarna skatta för 60 procent av mjölken, medan i Skåne, där bara 3 procent — jag stöder mig på en utredning, som gjordes 1932 — utgå som konsumtionsmjölk, är det också bara dessa 3 procent, som beskattas efter riksdagens beslut. Det är alltså återigen en motsvarande åtgärd, som i verkligheten lägger bördor på småbönderna till förmån för de svenska storjordbrukarna, en åtgärd, som har det reella syftet att finansiera en svensk smördumping på andra länder.

Jag har fått en resolution från ett småbrukarmöte i Värmland, som hölls i

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

Karlstad den 13 januari 1934. Samtidigt har vederbörande insänt en förteckning på småbönder, som kräva, att denna mjölkreglering skall avskaffas. Jag skall be att få citera ur detta material. Beträffande den resolution, som inkommit, vill jag säga, att den är icke kommunistisk. Tvärtom visas dess halvhet och oklarhet av att den i slutet uttalar sig för, att om det påfordrade lagförslaget mot bojkotter och blockader mot tredje mans rätt blir lag, även jordbruket och dess organisationer skulle omfattas därav. I denna resolution säges följande: »Ombud för mindre jordbrukare inom Värmland, samlade till möte i Karlstad den 13 januari 1934, uttalade samtliga sin skarpaste protest mot mjölkavgifterna samt fordrade deras omedelbara slopande. Som skäl åberopade samtliga ombud, att det mindre jordbruket knappast föder sin familj under nuvarande tider, och extra förtjänst är för de allra flesta utsluten. Många befinna sig i synnerligen knappa omständigheter och förmå icke bära de tryckande avgifter på 10—20 kronor per tunnland, som åsamkas av mjölkavgifterna.

Samtliga ombud uttalade en enhällig protest mot majs- och kliimportförbudet med förhöjda priser på havre och inhemskt kli som följd, vilka mycket hårt komma att träffa det mindre jordbruket och mindre kapitalstarka småhönserier. Vi vilja även framhålla, hurusom inom stora delar av Värmland förra årets höskörd blev mycket klen och havreskörden likaså, synnerligast inom Klarälvsdalen, där havreskörden för många närmade sig rena missväxten.

Även med något förhöjda priser på våra produkter blir resultatet, att vad vi taga in med ena handen få vi ge ut med den andra, utan att vår ekonomi i ringaste grad förbättras. Vi se i de åtgärder — inmalningstvång, prisreglering å brödsäd, mjölkavgifterna, importförbud på kli, synnerligast majs — som regeringen och riksdagen vidtagit, endast fördelar, avsedda för storjordbruket.

Vi uttala även vår skarpaste protest mot det hot om laga åtgärder, som dagligen så gott som regnar över oss från mejeriernas riksförening, och vars verkställighet kommer till sist att driva mången från den torva han haft en, om också ringa, bärgning av. Vi anse det för vårt, som vi med våra familjers hjälp kunna under svett och möda och med stora försakelser frambringa på våra små jordlotter, och komma i fortsättningen att protestera mot lagar och förordningar, som beröva oss frukten av vårt arbete. Den utlovade hjälpen åt jordbruket (storbönderna) får sökas på andra vägar än att lägga dessa bördor på det mindre jordbruket. Vi se med förtvivlan på framtiden, därest icke en snar ändring kommer till stånd i den ekonomiska utrotning, som satts i system mot det mindre jordbruket.»

Man har samtidigt insänt nära 500 namnunderskrifter av värmländska småjordbrukare, som kräva, att dessa åtgärder speciellt i mjölkregleringsfrågan, skola upphävas. De flesta av dessa petitionslistor hava egna motiveringar, skiljaktiga från de andras, men de äro i princip överensstämmande, ehuru icke likalydande. Jag skall taga några utdrag ur dessa motiveringar för att visa, hur svenska småbönder för närvarande se på dessa frågor. I en av dessa petitionslistor säges det, bland annat, efter det att man protesterat mot den av regeringen bestämda mjölkskatten, följande: »Vi komma på inga villkor att lämna den på oss tillkommande skatten godvilligt.» Med andra ord, dessa småjordbrukare förklara öppet inför riksdagen, att de icke tänka finna sig i att man driver in dessa avgifter från dem, utan att de komma att organisera motståndet mot dem. I en annan petitionslista säges det — samtidigt som man protesterar mot den påbördade mjölkskatten — att man anser denna »orättvis och fullständigt ruinerande» för småjordbrukarna där uppe. Jag har här en annan petitionslista, från vilken jag citerar följande: »Underteck-

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
nade småjordbrukare uttala vår skarpaste protest mot den dryga mjölkutjämningsskatt, som genom riksdagsbeslut pålagts oss. Vi se i densamma en direkt utplundring av de mindre jordbrukarna till förmån för storbonde- och godsägareklassen. Vi uttala som vårt bestämda krav, att denna skatt slopas, enär vi förutse, att det kommer att bli omöjligt för oss att betala densamma.»

Jag tror, att jag icke behöver citera mera från dessa petitionslistor för att klargöra, att de småjordbrukare, som underskrivit desamma, äro för sin del fullständigt övertygade om, att dessa åtgärder stjälpä dem, och att dessa åtgärder i verkligheten bara bliva en hjälp för de svenska storagrarnerna.

Beträffande andra dylika åtgärder, som man företagit för jordbrukets skydd, så skulle jag kanske också säga ett par ord om den s. k. margarinaccisen, framför allt i anledning av socialdemokraternas förändrade ståndpunktstagande. Frågan var ju före redan vid 1932 års riksdag. Då vände sig socialdemokraterna mycket bestämt mot bara tanken på en sådan margarinaccis. Och herr Sköld skrev, som bekant, i valrörelsen 1932, att en sådan åtgärd skulle innebära, att man satte skottpengar på de fattigas enda överkomliga fettämne. Så sent som i april månad i fjol, alltså två månader, innan uppgörelsen med bondeförbundet träffades, skrevs i en informationskrivelse från det socialdemokratiska partiet följande, som utomordentligt belyser den politiska ohederligheten i behandlingen av hela denna fråga: »Av alla de förslag, som framlagts i syfte att bringa pengar till statskassan, är det icke något, som överträffar förslaget om margarinaccis i cynism.

Förslaget är reaktionärt» — heter det i fortsättningen — »ur alla synpunkter och kommer att drabba småbönder och fattiga arbetare över hela vårt land.» Till sist — märk, att det var i april i fjol! — säges det: »Man vet ännu icke, hur det går, men fara föreligger för att de borgerliga förena sig och genomdriva detta reaktionära förslag.»

Ja, den faran förelåg onekligen vid förra årets riksdag. De borgerliga förenade sig. Men de förenade sig med socialdemokraterna! Det var på deras förslag, som riksdagen beslöt att införa »skottpengar på de fattigas enda överkomliga fettämne», 20 öre per kg, vilket, som vi alla veta, blev fjolårets riksdagsbeslut.

Det finns även andra frågor, t. ex. sockerfrågan, där återigen samma förändring i socialdemokraternas ståndpunktstagande har ägt rum. Jag skall emellertid icke ingå på något närmare berörande av desamma. Det är bara någon vecka, sedan riksdagen senast behandlade nämnda fråga.

Kort sagt, hela den politik, som genomförts i detta land, där man genom olika regleringsåtgärder, genom tullar och acciser försökt att, som man hycklande sagt, hjälpa de svenska jordbrukarna, den har i verkligheten endast hjälpt storjordbruket men stjälpit och skapat ökade svårigheter för de svenska småjordbrukarna. Denna politik har också fördyrat den svenska arbetarklassens livsförnödenheter och sänkt dess levnadsstandard, ty samtidigt som man dels hållit uppe priserna på dessa behovsartiklar och dels också pressat upp dem ytterligare, har en generell försämring av den svenska arbetarklassens löner ägt rum.

Vi ha velat i riksdagen framföra denna vår uppfattning liksom även vår uppfattning om läget för det svenska jordbruket i allmänhet och den jordbrukspolitik, som förts. Vi ha betonat, att en politik, som verkligen skulle hjälpa de stora lagren av det svenska arbetande folket, måste gå in för att bland annat avskaffa dessa former för utplundring och för beskattning av de svenska småjordbrukarna. Vi ha markerat, att vi i dag se den viktigaste plattformen för att samla de svenska småjordbrukarna i kamp för sina intressen i följande krav:

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

1. omedelbart avskrivande av alla små- och medelbönders, alla småarrendatorers, alla egnahemsägares obetalda skatter;

2. fullständig skattebefrielse för småbönder och småarrendatorer, skatte-
lindring för mellanbönderna;

3. förbud mot alla exekutiva auktioner och utmätningar för ränte- och
hypoteksskulder för småbönder, egnahemsägare och hypoteksanstalter;

4. avskaffandet av alla tullar, som fördyra de arbetande böndernas nöd-
vändighetsartiklar;

5. avskaffandet av inmalningstvång och mjölkskatt samt alla liknande be-
stämmelser, som fördyra livsmedlen;

6. omedelbart understöd i form av kontanthjälp åt småbönder, som vid sidan
av sitt jordbruk tvingats att arbeta hos bolag och andra företag för att bärga
sig men nu äro arbetslösa;

7. upprättandet av en statsfond för medel åt småbönder och fattiga arren-
datorer till utsäde, kreatursfoder, konstgödsel, redskap o. s. v. utan åter-
betalningsskyldighet;

8. statlig ålders-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkring för alla småbönder
och arrendatorer;

9. arrendeavgifternas strykande för småarrendatorer och torpare; besit-
tanderätt utan ersättning garanteras.

Dessa åtgärder skulle visserligen icke lösa de svenska småjordbrukarnas
alla livsfrågor i dag, men det skulle dock bli en hjälp i dagens situation, och
det skulle innebära en brytning med den tidigare utplundringspolitik, som förts
här i landet.

Det säger sig självt, att när man frågar, var medlen skola tagas, vi kom-
munister anse, att medlen skola tagas, där de finnas, nämligen hos de svenska
förmögenhetsinnehavarna och hos de stora inkomsttagarna liksom besparingar
på de improduktiva utgifterna kunna göras. Det är de, som enligt vår mening
skola betala denna hjälp. Motsatsen har blivit fallet.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att genomförandet av våra önskemål skulle
fastmera åsyfta en radikal och plötslig omvandling av den nuvarande sam-
hällsordningen med frångående av den lugna utvecklingen av det bestående
demokratiska samhällsskicket. Det är klart, att vi mena, att man måste frångå
nuvarande s. k. »lugna utveckling», en utveckling som drastiskt belyses
av de förändringar, som skett just på skattepolitikens område, där 1918 av
samtliga skatter togs ut 13 procent i indirekta skatter men där man under
det löpande budgetåret tager in över 70 procent av samtliga skatter i form
av indirekta skatter, som drabba de svenska småbönderna och arbetarna. Det
är klart, att denna s. k. lugna utveckling måste brytas, om det här skall bli
en verklig hjälpverksamhet för den stora massan av det svenska folket. Det
är också klart, att när finansministern i årets remissdebatt förklarat, att bolag
och banker, som ju rå om våra skogar, ja, kort sagt våra naturtillgångar
och produktionsmedel i allmänhet, endast betala 3 procent av samtliga direkta
skatter, så är det också en sådan lugn »demokratisk utveckling», som vi kom-
munister anse måste brytas, för att vi skola kunna ge dem hjälp, som verk-
ligen behöva hjälp här i landet.

Vi ha också velat använda tillfället för att betona, att dessa krav, som
vi formulerat, ha för länge sedan genomförts i ett land, där kommunisterna
ha makten, nämligen i Sovjetunionen. Men icke nog därmed, man har där
också genomfört det gamla krav, som alltid varit aktuellt för jordbruket, så
länge det funnits rika och fattiga, nämligen att ge jorden åt bönderna, att
garanteras dem att få behålla denna jord och att befria den från dess bank-
skulder o. s. v.

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

Vi ha i vår motion ställt yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle kräva »dels utredning och dels förslag, som avser att slopa alla indirekta skatter och acciser samt tvångsregleringar, som fördyra de arbetande småböndernas och arbetarnas livsförnödenheter». Jag förstår ju, att en sådan tankegång ter sig mycket befängd för en socialdemokratisk riksdagsman, och jag förstår, att han med lugnt samvete underskriver den motivering i utlåtandet, där det säges, att avskaffandet av sådana åtgärder, vilka fördyra de fattigas livsförnödenheter, det betyder ingenting annat, än att man måste göra en revolution. Är det den enda förutsättningen för att få bort dem, då tycker jag, att bara detta skäl är tillräckligt för att motivera nödvändigheten av en revolution här i landet. Då är denna jordbrukspolitik tillräckligt motiv för att förändra de svenska småbrukarnas ställningstagande till riksdagen. Då är det dubbelt motiverat, att de svenska småbönderna i samarbete med den svenska arbetarklassen verkligen säger ifrån sin mening och gör det så hårt, att den svenska riksdagen tvingas lyssna på densamma och verkligen bryter den tidigare »lugna demokratiska utvecklingen» här i landet, en utveckling, som jag illustrerat med några exempel ur det levande livet, samt genomför en annan politik.

Jag gör mig ingen illusion, herr talman, beträffande denna riksdags förståelse för dessa spörsmål, men jag vill i alla fall yrka bifall till den motion, som vi här väckt, motionen nr 485.

Herr Äqvist: Herr talman, ärade kammarledamöter! Med anledning av denna motion ber jag att få taga kammarens tid i anspråk en liten stund.

Som framgår av föreliggande motion, synes det vara herrar Hagbergs och Brädefors mening att förelägga riksdagen ett program för kommunistiskt styrelsesätt, som företräder synpunkter, som fullständigt skiljer sig från vår samhällsordning. De röra sig med en hel del godtyckliga påståenden och uppgifter, som innehålla misstag. Dessa sammankopplas med vissa av dem påtalade inom samhället rådande missförhållanden och rubbningar, som dock äro en följd av den ekonomiska kris, vi nu genomleva och vars verkningar vi ännu varken helt kunnat eller hunnit bemästra. En hel del av dessa frågor äro emellertid föremål för statsmakternas oavslätliga uppmärksamhet och ständigt vidtagna åtgärder i olika hänseenden till deras avhjälpande. Sådana åtgärder i utjämnanande syfte på olika områden erfordras alltid, för att olika näringsgrenar och sidor i samhällslivet skola bliva tillgodosedda utan att träda varandra för nära.

Motionärerna tala om utsugning, utarmning och utplundring, som allt skulle vara en följd av det kapitalistiska systemet och dettas påstådda oförmåga att komma till rätta med den aktuella krisen. Intet annat system har emellertid hittills visat sig bättre kunna fylla människornas krav. De uppgifter, som lämnats från Sovjetryssland om där tillämpade nya samhällsordning, äro alltför motsägande, för att man härav skall ha rätt att draga några slutsatser om detta systems överlägsenhet.

Det kapitalistiska systemets innebörd kan sammanfattas till — när det är »goda tider» — arbete och åter arbete. På arbetsmarknaden medför det ökad sysselsättning och alltså minskad arbetslöshet, även om man därför ej får hysa några förhoppningar om att densamma helt skall försvinna. För svenska staten och kommunerna i landsorten kan en bättring endast betyda minskad upplåning och återbetalning av vad som nu måste upplånas.

Stegringen på det agrikulturna området är icke, som motionärerna påstå, en förbannelse för de värdeskapande massorna. Den är en välsignelse. Vi kunna endast se på vad utvecklingen på detta område betytt för vårt land,

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

som därigenom i stort sett blivit självförsörjande. Genom de storartade ansträngningar, som under föregående års och detta års riksdag gjorts för arbetslöshetens mildrande, finnes ju även goda förhoppningar om en allmän höjning av köpkraften, som kommer att ha sin betydelse även för spannmålsodlingen.

Motionärerna göra vidare ett utfall mot de svenska godsägarna, som 1920 skulle ha haft en förmögenhet på nära en miljard kronor. Frånsett att denna förmögenhet siffermässigt sett nu säkerligen kraftigt minskats, så veta motionärerna säkert lika väl som jag, att detta kapital till stor del är nedlagt i de större jordegendomarna, vilkas räntabilitet säkerligen är ännu sämre än de små och medelstora gårdarnas. De höga taxeringsvärdena å de stora godsen äro ej något bevis för dessas räntabilitet och ännu mindre för deras innehavares goda ekonomiska villkor. Vi veta ju alla, att kapital är nödvändigt för både små och stora företag och att de stora företagen, om de skötas rätt, kunna vara till lika stor nytta för landet som de mindre, även om man måste erkänna, att de mindre äro mera ägnade att fostra dugliga samhällsmedlemmar, vana att handla under individuellt ansvar.

Vidare säga motionärerna, att de ekonomiska storföretagen i handel, industri och jordbruk endast dra fördel av en blomstringsperiod eller uppsving. De medel, som passera storföretagen, gå ju åt till arbetslöner, material eller vinst, om nu sådan överhuvud uppstår. Utdelas vinst, gå ju också dessa pengar till ändamål, som i sin tur bereda arbete och utkomstmöjligheter åt individer på olika områden. Såvida ej ett företags vinst undångömmes i byråladorna, vilket ju icke sker i vårt land eller ens kan äga rum, blir vinsten till nytta, antingen den insättes i bank, varifrån pengarna lånas ut och införas i ny cirkulation, eller om utdelningen i andra former går ut i allmänna rörelsen. Det är därför av stor vikt för samhället, att varje företag, vare sig större eller mindre, skötes väl och lämnar skälig vinst. Alla samhällsmedlemmar ha nytta av att kapitalet kommer i tillräcklig hastig cirkulation och bereder försörjning åt så många som möjligt, som beröras därav.

Dessa enkla sanningar behöver man icke vara nationalekonom för att förstå. Jag kan icke tänka mig ett för våra förhållanden och förutsättningar bättre verkande system, än det vi ha i vårt land. Uppbyggt efter rättvisa grundregler och tillämpat med sunt omdöme, så att alla samhällsmedlemmar ha sin nytta därav, måste vårt nuvarande system, där det besjålas av en verkligt demokratisk anda, anses vara det bästa, som kan uppnås.

Vidare säga motionärerna, att det fattiga, arbetande folket är dömt till stigande armod under kapitalismens system. Det fattiga arbetande folket har under gångna tider haft det mycket sämre än i våra dagar. Vi ha kommit därhän, att om gällande lagar lojalt efterlevas, ingen samhällsmedlem i vårt land behöver svälta. Få blott samhällsmedlemmarna arbeta, finnes ej stort fog för klagomål. Lönerna äro i allmänhet tillfredsställande, även om man i vissa fall, som t. ex. beträffande skogsarbetarna i Norrland, måste konstatera med beklagande, att de borde vara bättre. En bidragande orsak härtill är ju bl. a. konkurrensen från det kommunistiska Ryssland, som på grund av tillämpade arbetsmetoder och därigenom möjliggjorda priser å trävaror hämmat en sund reglering av arbetslönerna på detta område. Det är de, som verkligen ej kunna beredas arbete utan ofrivilligt måste gå arbetslösa, som behöva stöd och hjälp, arbete och möjlighet till självförsörjning. Det är ju detta, vårt samhälle vill ge dem, i den mån de själva icke kunna skaffa sig arbete. Härom äro alla partier ense.

Motionärerna påtala, att de unga icke kunna få arbete i fabrikerna. Tyvärr kunna de av olika orsaker icke i rätt tid få arbete i fabrikerna. I vissa

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
fall kräves för hög betalning för de unga i förhållande till de äldre, vana arbetarna. Erfarna arbetare måste ju föredragas. Den industriella mogenhetsåldern behöver höjas, men detta förhållande torde icke ensamt ha avgörande betydelse. Skola de unga i rätt tid kunna komma in i det produktiva arbetet, måste arbetstiden i fabriken därjämte förkortas och äldre arbetare pensioneras. Någon annan effektiv åtgärd för att få ungdomen i arbete kan jag för min del icke finna. Utredning i syfte att vidtaga ytterligare åtgärder mot arbetslösheten pågår ju för närvarande, varför någon utredning härutinnan icke kan anses vara av behovet påkallad.

En viktig förutsättning för att de unga skola kunna erhålla sysselsättning är, att de verkligen kunna ett visst yrke. Yrkesskolorna äro här av mycket stor betydelse. Jag har erfarenhet från min egen hemstad. Där utvidga vi ständigt dessa skolor. De unga männen givas där utbildning i mekaniskt arbete, snickeri, måleri etc. och den kvinnliga ungdomen i sömnad och matlagning. Hos oss ha vi i regel kunnat placera alla pojkar, som genomgått yrkesskolor. Kraftigare åtgärder på detta område borde av kommunerna vidtagas. För yrkesskoleutbildningen erhålles ju stora statsbidrag. Även på detta område ha våra statliga myndigheter för länge sedan insett vikten av utbildning för ungdomen och redan vidtagit åtgärder därför.

Motionärerna påtala, att för storbrukarna blir produktionen mycket billigare än för småbrukarna på grund av maskiner och rationellare drift. Teoretiskt kan det väl se ut så, men under nuvarande förhållanden har det icke varit fallet utan tvärtom. De små gårdarna hava, på grund av tillgången till egen billig arbetskraft och med iakttagande av yttersta sparsamhet, i regel kunnat bättre taga sig igenom svårigheterna än de större gårdarna, som måst lita till lejd arbetskraft. Visserligen är det sant, att mjölkavgifter och spannmålsreglering etc. avsevärt förbättrat läget för bönderna och de större jordbrukarna, men ännu har det nog i allmänhet ej kommit därhän, att dessas gårdar ifrån räntabilitetssynpunkt bära sig, utan ha tidigare besparingar ofta måst tillgripas. De nu gällande låga räntesatserna ha givetvis bidragit till att lätta situationen. Stodlänen åt de mindre jordbrukarna ha redan minskat svårigheterna och berett dem hjälp. Kan småbrukaren skaffa sig arbete vid sidan av sitt småbruk, reder han sig och blir en av våra bästa samhällsmedlemmar.

Motionärerna säga, att egnahemslänen endast äro en snara om halsen på dem, som äro beroende av dem.

Egnahemslänen äro bra, om räntorna sättas tillräckligt lågt. Felet ligger ej hos egnahemslänen, men väl i att det ibland betalas för mycket för det egna hemmet och tillräcklig noggrannhet ej iakttages vid bedömande och utlämnande av lånen.

Vidare påtala motionärerna arbetslösheten bland lantarbetarna. Här peka motionärerna på ett förhållande, som redan är allmänt känt, och i motionärerens påstående torde ligga viss sanning. Det är min uppfattning, att på de gårdar, som nödgats indraga arbetskraft, det ofta erbjuder stora svårigheter att inom kortare tid åter bereda de tidigare anställda arbete. Här gäller det givetvis att vidtaga snabba åtgärder för att skaffa de arbetslösa lantarbetarna tillgång till eget jordbruk eller annan sysselsättning på landet. Denna viktiga fråga är emellertid föremål för statsmakternas intresse.

Som framgår av utskottets redogörelse för motionen komma motionärerna så småningom fram till en hel del krav, avfattade i 9 olika punkter. Dessa blotta fullständigt frånvaron av varje nyktert ekonomiskt omdöme hos motionärerna.

Motionärerna säga också själva: »Alla försvarare av den nuvarande sam-

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

hällsordningen komma att förklara alla dessa krav orimliga och ogenoinförbara.» Detta är så sant, som det är sagt, och det vill jag understryka. Vi ha i vårt lands samhällsordning ett sedan århundraden utformat system, byggt på olika individens frihet, jämlikhet och de olika samhällsskiktens inbördes samverkan i samfundslivets gestaltning. Enligt ej blott min egen åsikt är vårt samhällsskick säkerligen det bästa, som hittills uppnåtts i något land. Detta har också visat sig därigenom att vi, mera än de flesta andra länder i världen, undgått yttre och inre strider. Det gäller att härefter liksom hittills steg för steg förbättra denna samhällsordning och taga rimlig hänsyn till rådande förhållanden, hjälpa den fattige och svage och stödja den flitige, rätta skattebördan i möjligaste mån efter förmågan att bära den och bereda arbete och möjlighet till självförsörjning åt alla goda samhällsmedlemmar.

Herr talman! Jag ber till sist att få citera följande uttalande ur utskottets betänkande: »Motionärernas krav äro i allmänhet så formulerade, att de synas mindre avse att inom ramen för den nuvarande samhällsordningen råda bot för existerande missförhållanden utan fastmera åsyfta en radikal och plötslig omvandling därav med frångående av den lugna utvecklingen av det bestående demokratiska samhällsskicket.»

Med anledning av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Leabo: Herr talman! När man genomläser denna bolsjevikmotion, blir man ju i förstone litet överraskad på grund av dess egenomliga innehåll. Men av en motion, som kommer från det hållet, kan man inte vänta något bättre, så mycket mer som den tydligen tillkommit i rent provokationssyfte. Det gäller nämligen för dessa s. k. jordbrukarvänner, som de älska att kalla sig, att framorganisera missnöje bland jordbrukarbefolkningen, särskilt bland de mindre jordbrukarna, mot allt vad statsmakterna göra för att hjälpa denna folkgrupp; och med detta som motionens syftemål kan man ju som sagt inte vänta något bättre.

Om man sedan skulle gå in på en närmare granskning av motionen i fråga, möter man redan på första sidan uppenbart oriktiga framställningar, åtminstone i vad det gäller svenska förhållanden. Där talas bland annat om att »fattiga bönder i hela världen gå under av svält». Men härmed menas väl inte Sverige utan Sovjetryssland, där enligt de upplysningar man fått av dagspressen, sådana förhållanden för närvarande äro rådande. När man sedan kommer litet längre fram i motionen och läser vad där står, får man det tydligaste belägg på att motionärerna icke känna till verkliga förhållandet bland de mindre jordbrukarna utan söka genom framkonstruerade förhållanden få stoff till sin fortsatta missnöjesagitation bland denna folkgrupp för att såmedelst vinna anhängare för sitt syfte: att sätta det nuvarande samhället i gungning och skapa kaos på alla områden. Med detta syftemål för ögonen kan ju motionen förstås, men icke om syftemålet hade varit att hjälpa ifrågavarande fattiga folkgrupp. — I egenskap av småbrukare, och då jag alltså har en verklig egen erfarenhet av hurdana förhållandena äro på detta område, kan jag bestämt våga det påståendet, att här föreslagna åtgärder icke syfta till att hjälpa vederbörande i deras egenskap av jordbrukare. Men saken är den, att motionärerna vilja hjälpa dem till att bli statens understödstagare, så att de skola leva på staten utan att behöva ta ringaste hänsyn till eller ägna någon tanke åt en inställning som denna: jag skall försöka sköta mig såsom jordbrukare, så att jag kan existera.

Vidare framställas uppenbara vantolkningar av vad riksdagen gjort. Så-

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
lunda framhålles bland annat, att det inte finns någon möjlighet för mindre och »mellanbönder» — det är den beteckningen de använda — att få hjälp av det statliga anslaget för t. ex. täckdikningar och gödselstäders införande, som de säga. Nu vet ju var och en, att denna möjlighet står alla dessa till buds. I all synnerhet har man tänkt på, att detta anslag skulle gå till de små och medelstora bönderna för att i dessa tider av arbetslöshet och penningbrist bland denna folkgrupp ge möjlighet för dem dels att med utnyttjande av dessa statsbidrag få litet pengar och dels att förbättra sina jordbruk, så att det på desamma skapas ökad existensmöjlighet för dem såsom jordbrukare. Men det är inte detta man syftar till, utan man vill förminska möjligheterna för dem att existera som jordbrukare. Ty man har i denna motion gått in för — och detta gäller även alla dem, som i vissa andra frågor ibland hyst sympatier för sådana strävanden — att förhindra den enda och naturliga möjligheten för att jordbrukare skola kunna klara sig, nämligen möjligheten att få sådan betalning för arbetet, att de genom detta arbete kunna försörja sig. Denna motions enda syftemål är ju, att alla de hjälpåtgärder, som av riksdagen vidtagits för att skaffa fram betalning för jordbrukarnas arbete i en nyttig produktion, skola förhindras eller upphävas. Alltså, livsmedlen skola ytterligare sjunka i pris och jordbruksarbetet skall bli ännu mindre lönande.

Så komma motionärerna fram till den officiella statistiken. Enligt 1920 års statistik rörande inkomster ha de angivit godsägarnas inkomster och torparnas inkomster. Men de ha glömt att omnämna den sammanlagda inkomsten för jordbruksnäringens utöfvare, däri då även inberäknat godsägarna, och jämföra den med industriarbetarbefolkningens sammanlagda inkomster detta år. 1920 var ett relativt gott jordbruksår med relativt goda inkomster för jordbrukarna, men ändå var deras sammanlagda inkomst det året inte mer än knappt hälften så stor som ifrågavarande arbetarbefolknings. Nu har jordbrukets läge försämrats och inkomsterna ha minskats. Därför försöker staten att hjälpa jordbrukarna, så att de skola kunna klara sig över denna kris. Men då komma dessa s. k. jordbrukarvänner och vilja ha bort alla dessa stödåtgärder, som skola göra det möjligt för jordbrukaren att existera och göra rätt för sig och — vilket inte är minst viktigt — att kunna vara en köpstark förbrukare av industriens produkter. Härigenom är det ju tydligt och klart, att denna kommunistmotions enda syftemål är att framskapa sådana förhållanden, att inte endast jordbrukarnas existens skall omöjliggöras utan också återverkningarna av jordbruksbefolkningens ekonomiska utarmning skall sträcka sig till industrien, så att det även där skall bli ökad arbetslöshet genom att jordbrukarna inte kunna köpa och förbruka industriens produkter.

Hela denna inställning är ju sålunda tydligt och klart både jordbrukar- och arbetarfientlig. Och det är detta, jag här vill ha konstaterat. Det är därför givetvis fullständigt meningslöst att här uppta en diskussion med sådana fullkomligt samhällsfientliga personer som dessa kommunister, fientliga inte bara mot det nuvarande s. k. kapitalistiska samhället utan också rent fientliga mot detta samhälles så gott som alla invånare, möjligen dessa herrar kommunister undantagna, som väl tro, att de skola tjäna på saken eller i varje fall att de genom denna agitation för åstadkommande av ett organiserat missnöje skola kunna skaffa åtminstone sig själva sitt uppehälle. Det tycks för dem vara huvudsaken.

Jag begärde ordet just för att jag tillhör denna den fattigaste jordbrukargruppen. Jag vill ha detta här i riksdagens protokoll fastslaget, så att inte kommunisterna t. ex. ute i sin agitation skola kunna säga, att när vi framförde saken, var det ingen jordbrukare, som ville gå emot den, utan allihop

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
erkände, att det var sant. Ty så skulle de eljest komma att säga, när de bedriva sin agitation.

När man till sist i denna motion kommer fram till en sammanfattning, heter det: »Från dessa principiella utgångspunkter konstaterar kommunistiska partiet, att inga av riksdagen företagna åtgärder bringar hjälp annat än åt storjordbrukarna. Då denna hjälp måste betalas av det stora flertalet jordbrukare, av arbetarna och andra fattiga konsumenter har den dömt sig själv.» Detta är en sammanfattning av motionen, som i en sammanträngd form konstaterar, att hela motionen är uppbyggd på uppenbara lögner, och något annat kunde man ju knappast vänta från det hållet.

Beträffande de olika punkterna — jag skall inte upprepa dem nu — vill jag endast konstatera, att de helt och fullt gå ut på att från dessa folkgrupper, de s. k. små- och mellanbönderna — d. v. s. det stora flertalet av Sveriges jordbrukare — bortkoppla varje ansvars känsla, varje gammal rättsuppfattning, att man skall göra rätt för sig. Man vill i stället införa den nya sovjetuppfattningen, om nu denna är sådan, det betvivlar jag för övrigt, jag tror knappast, att man i Sovjet-Ryssland är så dum, som denna motion är. Man vill alltså i stället ha fram, att stora folkgrupper, som producera det nödvändigaste för folkets uppehälle, skola leva på statsunderstöd, men andra, som göra mindre viktigt arbete — och det kan de ju möjligtvis gå med på — skola betalas så pass, att de kunna existera. Om nu dessa, som producera det nödvändigaste, nämligen livsmedlen, skola leva som statens nådehjon, om man kan få in detta i den allmänna uppfattningen: vi behöva inte klara oss, vi behöva ingenting göra, staten skall försörja oss, då har man naturligtvis ryckt undan en av grundvalarna för ett ordnat samhällsskick.

Det tycks emellertid, som om motionärerna inte alltid riktigt hade förstått, vad de skrivit i denna motion. I början heter det, med hänvisning till utvecklingen på jordbrukets område: »För att denna utveckling skulle kunna leda till stegradt välstånd åt massorna krävdes ett ordnat samhälle.» Det är just det, vi vilja, att det skall vara ett ordnat samhälle, och socialdemokraterna ha gått med på att det skall vara ett ordnat samhälle, där t. o. m. jordbrukarna skola kunna existera. Men kommunisterna ha i och med detta tillkännagivande av sitt syftemål sagt ifrån, att det vilja vi inte, vi vilja ha ett så oordnat samhälle, att snart sagt ingen skall kunna existera där. Och därför att hela syftemålet med denna liksom med andra deras framstötter är just att åstadkomma sådana oordnade förhållanden, där nöd och armod skulle bli allas lott, vore det givetvis ingen anledning att ägna några ord åt detta, om icke, som jag sade, syftemålet dessutom är att hämta agitationsstoff för att organisera missnöje med lögnens och osanningens hjälp.

Häruti instämde herrar *Westman, Gustafsson i Lekåsa, Beck, Nyblom, Werner i Höjen, Petersson i Broaryd, Jonsson i Mörbylånga, Johanson i Huskvarna och Bengtsson i Kullen.*

Herr **Thorell**: Herr talman! Efter den grundliga tvättning, som de två föregående talarna låtit herr Hagberg undergå, kan jag fatta mig ganska kort.

Jag vill för det första instämma i de detaljer, som de ha rört sig med. Det var precis de tankar, som jag tror, att de allra flesta inom denna kammare hysa om denna motion. Men varför jag ändå inte låtit stryka mig från talarlistan utan nu tager till orda är, att jag skulle vilja påpeka ytterligare några detaljer och visa, hur herrar kommunister lägga denna fråga.

Först och främst vill jag biträda den uppfattningen, att de nio punkterna,

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
som herr Hagberg läste upp och som återfinnas i motionen finns det — därom torde alla vara ense — ingen möjlighet att genomföra, och jag tror inte heller, att herr Hagberg och hans medlöpare äro så dumma, att de tro, att det finns någon möjlighet därtill.

Herr Hagberg talade emellertid om en resolution från ett jordbrukarmöte i Värmland, där 500 småbrukare hade klagat på mjölkregleringen. Ja, jag hade nyligen nöjet, att vara med på ett mjölmöte här i Stockholm, då samma fråga var för handen; jag skall senare återkomma till den. Men jag förmodar, att dessa 500 jordbrukare eller småbrukare säkert voro sådana, som hade direktleveranser till de olika samhällena i Värmland. Dessa hade från sin synpunkt sett fått något litet sämre kanske, om de haft mjölken högt betald, då de inte kunna få några medel från mjölkregleringen. Men, herr Hagberg, kan herr Hagberg säga mig, om det funnits någon som helst möjlighet för dessa småbrukare att kunna behålla de höga priser, som de fått för sin mjölk vid direktleveranser, om inte denna mjölkreglering hade kommit till stånd?

Vi hade som sagt också i Stockholm helt nyligen ett möte, då denna fråga var på tal, anordnat av sådana, som voro missnöjda med mjölkregleringen, av sådana, som här kring Stockholm hade levererat mjölk antingen direkt hit eller till samhällena runt omkring. Det visade sig emellertid, att det i grund och botten var högst få, som voro missnöjda med regleringen. De flesta direktleverantörerna voro på det klara med att utan denna hade deras priser för länge sedan varit förstörda, och mötet upplöste sig i intet. Jag och några andra riksdagsmän, som voro närvarande, frågade anordnarna: kunna ni peka på något medel att mildra de ostridigt förekommande svårigheterna för en del småbrukare och sådana, som lämnat mjölk direkt, kunna ni lämna en sådan anvisning, äro vi synnerligen tacksamma för ett uppslag till möjligheten att kunna göra något för saken. Det kunde de emellertid inte göra. Jag har senare vid de besök, om gjorts här i riksdagen hos mig och riksdagsman Lundqvist vid flera tillfällen uppmanat dem att försöka få fram något konkret förslag till lättnad för dem, som ha svårigheter på grund av mjölkregleringen, i vilket fall vi med det allra första skulle lägga fram dessa förslag inför kammaren. Emellertid har hittills intet förslag kunnat åstadkommas.

Sedan sade herr Hagberg, att det är klart, att vi måste gå ifrån den lugna utvecklingen. Det har ju herr Andersson i Leabo påpekat så tydligt och klart, att detta ju är den enda avsikten med en sådan här motion — liksom överhuvud taget med komministernas hela uppträdande i riksdagen och kanske ändå mera utom riksdagen. Herrarna vilja väl ha in de svenska småbrukarna i kollektivjordbruk liknande de ryska, det är väl avsikten med det här. Så säger herr Hagberg — det är väl inte meningen, att man skall tro det — att sovjet vill ge jord åt bönderna. Jag rekommenderar herr Hagberg att läsa Dagens Nyheter för i går, i fall han inte redan gjort det. Jag kan inte för ögonblicket finna namnet på författaren till artiklarna, det är tre stycken efter varandra, men hans namn återfinnes i denna artikel. Han skriver så här: »Överfall och inbrott svar på statens krav. Hungerkris, kamp för brödet, organiserade upplopp, stöld, inbrott och överfall — sådant hörde till ordningen för dagen på den ryska landsbygden efter jordbrukskollektiviseringens treåriga tillvaro vid 1932 års slut. Felslagen skörd, ny hungerkris och statens hänsynslösa utsugning hade till ytterlighet skärpt böndernas motvilja för det nya tvångssystemet. Inga medel kunde nu hålla dem tillbaka.» Jag skall inte läsa mera och hindra kammaren med detta. Jag bara rekommenderar den, som möjligtvis inte läst artikeln, att se igenom den, och i alldeles särskilt hög grad rekommenderar jag den åt herr Hagberg.

Så kommer klämman. Däri begäres, som här redan tidigare påpekats, »ut-

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

redning och förslag om avskaffandet av alla tullar, acciser, tvångsregleringar och dylikt som fördyrar småböndernas och arbetarnas behovsartiklar». Men, herr Hagberg, hur kan det komma sig, att ni fullständigt glömt att tänka på en annan sak i detta sammanhang. Ha inte småbrukarna jordbruksredskap och kläder, är det inte skor och annat, som de behöva? Ha inte herrarna tänkt på, att det finns något, som heter fackföreningar, och ha ni inte också tänkt på deras inverkan på de priser, som småbrukarna måste betala för dessa varor? Det är ju ganska egendomligt, att väcka motion med förslag om en utredning, som har till syfte att förbilliga saker och ting för småbrukarna, men samtidigt inte komma ihåg en så pass viktig sak som detta är. Och herr Hagberg vill väl inte förneka, att icke fackföreningssammanslutningarnas åtgärder verka fördyrande på en hel del av de varor, som de svenska småbrukarna behöva? Det har funnits fall, utanför samhällen och på andra platser, då en småbrukare behövt bygga ett hus. Han har då haft tillfälle att på billigt sätt kunna få detta utfört av oorganiserat folk. Men, herr Hagberg, hur har det gått? Jo, det har gått till på det sättet, att från samhällena har kommit folk, som kanske hyst herr Hagbergs åsikter, och som hjälpt småbrukarna på det sättet, att de motat bort dessa, som velat arbeta till ett pris, som de kommit överens om. Och till småbrukaren ha de sagt: Ni skall betala så mycket mera per timme, med påföljd att huset blivit mycket dyrare. Det är en förvånansvärd glömska hos herr Hagberg att inte komma ihåg den detaljen, när han nu kommit med ett sådant här förslag.

Jag påpekar bara, att inkonsekvensen hos herrarna inte blott yppar sig på detta sätt, utan överhuvud taget i allt det politiska mullvadsarbete, som ni utföra både inom och utom riksdagen. Inom riksdagen förhåller det sig dock lyckligtvis på det sättet, att vi tämligen bra kunna hålla herrarna stängna.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, om icke herr Hagberg i slutet av sitt anförande hade nämnt, att dessa krav, som han här propagerade för, äro genomförda i ett land, där kommunisterna fått makten, d. v. s. Sovjetryssland. Jag har nämligen fått ett brev från en rysslandssvensk, som under ett par års tid arbetat i ett kollektivjordbruk i Ryssland. Jag skall med talmannens tillstånd be att få läsa upp det huvudsakliga ur detta brev. Han skriver som följer:

»Mina minnen från Ryssland höra inte till de angenäma. Jag skall här försöka relatera vad jag sett, och vilka intryck jag fått av landet därborta, men vill jag förutskicka, att det icke kan bli så utförligt, som önskvärt vore, i så här sammanträngd form.

Vi voro två svenska och en tysk emigrant, som med en rysk lastångare anlände till Leningrad 1932. Att det var femton år efter revolutionen kunde man konstatera, då man sett staden ett par dagar, ty så mycket kunde den icke förfalla eller förstöras på kortare tid. Allt var grått och trist och smutsigt, och en vidrig stank mötte var man kom. Vi voro icke några delegater eller turister, som blevo mottagna med internationalen, vi fingo icke åka i deras fina bussar eller bilar eller bo på hotell, vi voro blott emigranter eller rätt och slätt ingenting, och vi fingo dra oss fram bäst vi kunde. Till sist blevo vi anvisade logi på emigrantbasen Sovtorg-Flot. Det tog cirka tre veckor, innan vi fingo våra papper klara för att resa vidare till södra Ukraina, och under denna tid kommo vi i kontakt med folk från nästan alla länder. Skall man få något så när reda på förhållandena där, måste man emellertid själv uppleva den ryska verkligheten såsom en av folket, arbeta

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
som en ryss, få betalt som en ryss och svälta som en ryss. Ingen utlänning, vare sig han reser dit som turist eller delegat, om han har en röd partibok i fickan eller ej betyder intet, han är lika misstänkt för det, och han får icke se mera, än de själva vilja. Och att de icke visa fram det dåliga vet man väl. Om någon vågar påstå, att han har rest i Sovjet vad man kallar på egen hand och säger sig ha sett så eller så mycket, så är det rätt och slätt lögn. Ingen utländsk undersåte slipper därifrån, med mindre han med svart på vitt kan bevisa, var han har varit varje dag under sin vistelse där. Alla dessa papper äro stämplade av vederbörande myndigheter, och ve den, som fiskat i grumligt vatten.

Jordbruket är i en eländig författning. Allt försiggår efter plan och dekret från centrala myndigheterna i Moskva. I januari får man planen sig förelagd, och i denna är bestämt, när man skall utföra de olika arbetena under året; där är bestämt, när man skall verkställa sådden, och hur lång tid det skall taga, när man skall skörda, huru mycket man skall skörda, på vilken tid det skall tröskas, och när säden skall avlämnas till staten. Kort sagt, allt är i förväg uppgjort av dessa frasmakare, som sitta där i Moskva och rycka i trådarna. Och vad blir resultatet av denna planidioti? Jo, hungerdöden åt miljoner ryska arbetare och bönder. Staten skall ha sitt, planen skall uppfyllas, och de taga sista brödbiten från bönderna. Och dock är planen icke utfylld. Enligt planen för 1932 års skörd blev det ett underskott för Ukraina på icke mindre än 1,280,000 ton. Vad detta betyder vet den, som sett de svältande skarorna av lantarbetare och bönder, ty det är dessa, som få sitta emellan.

Arbetaren på kollektivet har rätt till en viss kvantitet mjöl per arbetsdag (i regel 1 kilogram). Detta kan vara av vete, råg, korn, majs, vicker eller, i brist på detta, rotfrukter eller potatis, och sin ranson betalar han efter statens pris. Men endast den familjemedlem, som arbetar, har rätt att leva; har han eller hon föräldrar eller minderåriga barn, som inte kunna arbeta, så få de klara sig bäst de kunna. Alla dessa barnkrubbor, som det skrytes så mycket med, existera i regel blott på papperet. Lönen till kollektivarbetarne utgår av de medel, som kollektivet av staten erhåller för den levererade spannmålen, men har det skulder, så avdragas först dessa, och blir det något över, så fördelas detta efter arbetsdagarna. Många äro de kollektiv, som inte kunna utdela en kopek, och resultatet blir, att arbetaren får arbeta gratis och betala för brödet. Samma sak är det med industriarbetaren. Här göras godtyckliga avdrag, så att 25—50 procent av lönen ser han aldrig. Och så heter det så vackert, att arbetarna skänka så och så mycket av sin lön till det gemensamma bygget. Detta är en bluff utan like, arbetaren skänker intet, staten lägger beslag på hans lön, stjälar den. Han får svälta, och han vågar icke opponera sig, ty då är han kontrarevolutionär och straffas, i bästa fall med döden. Är han missnöjd med sitt arbete och önskar ombyte, men detta icke passar hans överordnade, då mister han sitt arbete, sin bostad och sina livsmedelskort på sex månader. Han får ligga på gatan och omkomma av hunger, ingen har lov att hysa honom. *Detta är frihet.* Samma är förhållandet, om han utan orsak uteblir från sitt arbete mer än en dag i månaden.

Bostäderna äro i de flesta fall under all kritik. En eller flera familjer kunna inhysas i samma rum. De berömda funkispalatsen äro snart räknade, och synar man dem i sömmarna, så är det samma fusk med dem som med allt det andra. Allt, som är något så när, är förbehållet åt överklassen, den röda överklassen, d. v. s. tjekan, högre ämbetsmän och anställda.

I detta »klasslösa» samhälle finnas flera affärssystem. Ett av dem heter

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

Torgsin, där man kan köpa för utländsk valuta, och där det finns varor av alla slag till billigt pris, t. ex. 1 kilogram smör för 60 kopek. Vidare finns det en affär, som heter Svenab, varest utländska arbetare få köpa för ryska pengar. En annan heter Proletarski; här kunna alla handla, som ha gott om pengar. Här är mycket höga priser, 1 kilogram smör kostar 45—50 rubel, en kostym ett par tusen rubel och allt i förhållande härtill, men varor finnas. Så ha vi kooperativa, vartill alla arbetare äro anslutna. I dem äro billiga priser tillämpade. Det är bara ett fel, nämligen att här finnas aldrig några varor utöver brödransonen (för industriarbetare), någon gång tändstickor och salt. Arbetarens kort gäller endast i den affär, till vilken han är ansluten. Det som tillhandahålles arbetarna är endast sådan smörja, som inte kan säljas och göras pengar utav i utlandet. Det är ett judasgeschäft och ett utsugar-system, som historien aldrig har sett maken till.

I Sovjet finnas arbetare, som aldrig ha arbetat, nämligen den oerhörda staben av kontrollanter och spioner, tjekan och andra. Dessa herrar ha det bra; i deras kooperativa finnas varor i överflöd, och för deras barn finnas barnkrubbor. Det är dessa arbetare, som man visar fram. Dessa herrar och damer ha även semester och ordnad arbetstid; av de verkliga arbetarna få cirka 2 % semester.

Vad arbetslösheten beträffar tror jag, att på den punkten kan Sovjet mäta sig med vilket annat land som helst. Den, som levat en vinter på landet i Ryssland och sett dessa ändlösa skaror av trasiga och utsvultna tiggare, vet det. Dessa äro arbetare och forna bönder, som avskedats från sovjetgods och kollektiv, när arbetet tagit slut på hösten. Till storstäderna få de icke komma in, och i småstäderna finns intet arbete; där avskedar man arbetare även under vintern. Enligt uppgift från vintern 1932—1933 dogo av hunger lika många, som där stupade i världskriget, eller omkring 6,000,000 människor. Varhelst man kom till en halmstack på steppen låg där lik. I ett majsfält 6 kilometer från Svenskby räknade jag en dag till 17 lik. I städerna, på gatorna, på torgen lågo lik i flera dagar.

Så kunna våra hemmabolsjeviker skräna om, att i Sovjet där har var och en vad han behöver, ingen lider nöd. Men den, som blott en gång varit innanför Sovjets gränser, har sett, att på varje plats, där det blott finnes för 5 rubel av värde, går en vakt med skarpladdat gevär och påskruvad bajonett. Är detta tecken på, att folket har vad det behöver, vad vakta de då för? Utläningen får sällan se dessa tusentals människor, som få stå i kö och vänta på bröd. De dagar, då där väntas besök av delegater eller turister, är ridande polis ute och rensar gatorna från dessa svältande massor. Detta är landet utan arbetslöshet och kris!

För 16 år sedan övertog denna klick av bovar detta oerhört rika och bördiga land, och i dag står det vid avgrundens brant. Allt är förskingrat och ödelagt av dessa vandaler, hela det gamla Ryssland är krossat med järnhand och blodigt svärd, i stället för frihet är kommet tvång och förtryck, de gamla klasserna äro likviderade, och fram har växt en ny, en rå, en barbarisk och hänsynslös röd överklass.

Ryssland har fått nog av »friheten», snart är kommunismens saga all, den röda världsrevolutionen låter vänta på sig, experimentet Sovjetryssland är ett fiasko.»

Jag har velat läsa upp detta brev för att få det in i protokollet. Är det verkligen *det* lyckolandet, som herr Hagberg driver propaganda för att få Sveriges arbetare in i, så tror jag, att vi skola be att få bli bevarade från det ödet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

Herr **Hage**: Herr talman! Jag tror, att vi kunna använda vår tid bättre här i kammaren än att diskutera sillénkommunistiska motioner. Och därför skall jag för min del inskränka mig till ett mycket kort anförande.

Jag skall bara be att få nämna, särskilt med anledning av herr Hagbergs klander emot dem, som genomfört mjölkregleringen och mjölkavgifterna, att jag har kunnat konstatera, att när denna fråga vid 1933 års riksdag behandlades här i kammaren, så förelåg det ingen motion om avslag från sillénkommunistiskt håll, intet yttrande fölldes i kammaren om avslag, och intet yrkande om avslag framfördes från sillénkommunisterna. Jag tror, att det är ett konstaterande, som säger ganska mycket. Ty det är väl ändå rätt inkonsekvent att sedan komma med klander, när man själv varit med om att genomföra en sådan lagstiftning som denna. Ty den riksdagsman, som varken väcker motion eller yrkar avslag eller begär votering vid avgörandet av en sådan fråga, har ju själv medverkat till genomförandet av lagstiftningen. Jag menar, att detta är alldeles tillräckligt för att säga ungefär vad som bör sägas i denna fråga, särskilt då det gäller mjölkregleringen.

Jag skall inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall granska en del av de uttalanden, som här gjorts. Jag vill konstatera, att när vissa talare här försökt mobilisera upp sin indignation i anledning av motionen, så har de gjort det på sådana grunder, att man icke kan ta dem allvarligt.

Den förste ärade talaren, som företrädde utskottets ståndpunkt, vill jag replikera. Han polemiserade mot vårt konstaterande, att kapitalismen och dess politik, på jordbrukets område, har skapat ökat elände och blivit en förbannelse för de arbetande massorna. Han menade, att detta icke är riktigt, därför att dessa saker, som vi här kunna påtala, äro nödvändiggjorda på grund av krisen. Ja, självklart har krisen inverkat. Men exempelvis förmögenhetsförhållandena inom det svenska jordbruket samt uppdelningen och en hel del sådana saker äro, såsom vi påpekat, av betydligt äldre data och hava sina orsaker betydligt längre tillbaka i tiden än den nuvarande krisen, som dock naturligtvis har skärpt svårigheterna ytterligare.

Han ville heller icke vara med om, att den av oss påtalade utsugningen vore en följd av själva det kapitalistiska produktionssystemet. Ja, det må vara hans ståndpunkt. Det är emellertid vår uppfattning, att så är förhållandet, och jag tycker, att det framförts så många bevis för den saken, att en motsatt uppfattning icke gärna med fullt allvar kan hävdas. Jag är för min del övertygad om, att om det finnes ett förnuftigt produktionssystem, så skulle icke människor behöva svälta därför att det finns för mycket av mat och allt annat, som människor behöva. Just detta bevisar vanvettet i systemet och dess inneboende svagheter.

Han säger vidare, att stegringen av agrarproduktionen blivit till välsignelse för jordbrukarna. Emellertid ligger det ju så till, att den prissänkning, som jordbrukets representanter beklagar sig över, är en följd av överproduktion, icke sant? Priserna på produkterna bestämmas icke på den kapitalistiska marknaden av något slags inneboende värde, om jag får använda det uttrycket, utan av tillgång och efterfrågan. Det är det väldiga överskottet, som gör, att priserna nu hava sjunkit. Därigenom hava ju också ökade svårigheter skapats. Det är även mycket annat, som motiverar vårt uttalande i denna fråga, att i stället för att bli till välsignelse har detta väldiga överskott blivit en förbannelse för en massa svenska jordbrukare.

När vi tala om, att massor av jordbrukare gå under, får detta naturligtvis

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)

icke endast tagas i fysisk betydelse, d. v. s. att de dö av svält, utan man får naturligtvis också taga det i den meningen, att de förlora vad de äga, de berövas sina fäderneärvda gårdar just på grund av krisen och den politik, som genomförts på detta område.

I fråga om det stora jordbrukets räntabilitet framhöll den ärade talaren, att det icke vore sant, vad vi i vår motion hävda, att småbruket icke alls i räntabilitet kunna mäta sig med storjorbruken. Ja, han ville också göra en parallell och belysa, hur genomsnittsinkomsten för jordbrukarna är betydligt lägre än för industriföretagare och -arbetare. Men detta berövar ju icke alls vår invändning dess värde, därför att vi påpeka, att här är å ena sidan ett fåtaligt men mäktigt skikt, som tillgodogör sig väldiga inkomster och har stora förmögenheter, medan å andra sidan det stora flertalet av jordbrukarna äro så fattiga, att vi icke ha fattigare invånare här i landet. Ja, han kan ju roa sig med att göra en genomsnittsberäkning av jordbrukarnas inkomster och påvisa, att den blir låg, genom att slå samman godsägares, småbönders och torparens inkomster. Men en sådan jämförelse är alldeles misslyckad i detta fall.

Vi återge för övrigt i motionen några officiella siffror, som direkt polemiserar emot vad han säger om de små jordbrukens räntabilitet. Vi åberopa på sidan 4 i motionen en av lantbruksstyrelsen företagen undersökning, som visar, att de små jordbruket, eller i varje fall de medelstora jordbruket, hava en nettoavkastning av 3 kronor per hektar, medan samtliga de stora jordbruk, som man undersökt, hade en nettoavkastning av 35 kronor per hektar.

Denna utredning är ju officiell, och det påpekades bland annat också av direktör Nannesson, att de siffror som äro angivna för småjordbruk sannolikt till och med äro högre än vad det verkliga genomsnittet är i detta land. Talet om att ingen behöver svälta i Sverige rimmar icke med den hårda verkligheten. Det finns massor på den svenska landsbygden liksom inom industrien, som i dag svälter, även om herrarna icke har reda på ställningen eller blunda inför detta faktum.

Det fördes fram också i en parentes, att sovjets träkonkurrens skulle orsaka arbetslösheten på landsbygden. Det är lätt att säga att, om icke det eller det landet kunde exportera sina produkter, skulle vi ha mera arbete här i landet, men så säger man ju i alla länder. Det är ju ett naket faktum, att, när det uppträder flera konkurrenter på marknaden, minskar det naturligtvis avsättningsförutsättningarna för det enskilda landet.

Beträffande Sverige vill jag säga, att när det är på det viset — och det är det —, att Sverige från Sovjetunionen köper mindre än vad det säljer till Sovjetunionen, är det fullständigt misslyckat att tala om att Sovjetunionen skapar arbetslöshet här i Sverige. Då är ju motsatsen fallet, ty då är det självklart Sovjetunionen, som ger det svenska arbetande folket arbete.

Vad beräffar påståendet, att de nio punkter, som vi uppställt, skulle visa frånvaron av ekonomiskt förnuft, tar jag den invändningen med knusende ro. Jag förstår, att det är vederbörandes mening, och man anser, att det är vansinnigt, att man skall avskaffa de indirekta skatterna, som fördyrar de fattigas livsförnödenheter. Jag vill i alla fall säga till herr Andersson i Leabo att, om det är att *skada* det svenska småjordbruket att kräva slopande av sådana åtgärder, som fördyra jordbrukarnas livsbetingelser, har han en ganska konstig uppfattning om ordens valör.

Enligt vår mening skadar man nämligen de svenska småjordbrukarna, om man fördyrar deras livsförnödenheter och vad de behöva för sitt dagliga uppehälle, och vi ha visat såväl i vår motion som i det anförande, jag har hållit om detta, att så skett genom de åtgärder, som riksdagen genomfört.

Beträffande herr Anderssons i Leabo antagande om att vi väckt vår motion

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
 närmast i provokationssyfte, för att skapa missnöje o. s. v. vill jag säga följande.

Jag vet att vi ej behöva skapa missnöje i dag. Det är ett faktum, att det råder ett mycket starkt missnöje på den svenska landsbygden, och herrarna ha ju själva icke alls brukat sticka under stol med här i riksdagen, att det är ett mycket starkt och utbrett missnöje på den svenska landsbygden. Jordbruksmöten, som anordnats även av bondeförbundet, ha ju gjort uttalanden, som andas en mycket stark indignation över de förhållanden, som för närvarande råda på landsbygden. Vi behöva icke skapa detta missnöje. De åtgärder, som ni, mina herrar, genomföra, skapa missnöjet åt landsbygden. När herr Andersson i Leabo ser revolutionens röda spöke bara i denna lilla motion, då tyder det på att han känner, att denna motion har något annat att stödja sig på än ett provokationssyfte. Det tyder på att han känner, att på den svenska landsbygden i dag rör det sig och jäser. För övrigt, när ni tala om att vi vilja bryta den lugna utvecklingen, vill jag säga det, att, om den lugna utvecklingen innebär, att man skall öka utplundringen för att hjälpa ett fåtal anser jag, att denna lugna utveckling måste brytas. Jag erinrar om hur Sveriges jordbrukare under Engelbrekts ledning revolterade just med anledning av skatteförhållandena, med anledning av den utplundring, som skedde genom fogdeväldet, och hur de bröto den s. k. ordning, som man då hade upprättat. Och Sveriges jordbrukare, det är min ärliga övertygelse, komma också att bryta den nuvarande ordningen och göra slut på fogdeväldet i det här landet.

Han gjorde också en anmärkning, som tydligen berodde på ett rent missförstånd. Vi ha icke alls sagt, att icke småbönder få hjälp till täckdikning, men vi ha i vår motion konstaterat, att det är storjordbrukarna, som förstätt draga fördel av den maskintekniska utvecklingen, och bara de siffror, som vi hänvisa till, siffror som ju äro officiella, äro tillräckliga för att bevisa den saken.

Det säges nämligen i den svenska statistiken att jordbrukare, med mindre areal än 10 hektar icke haft råd täckdika mer än i genomsnitt 8.9 procent av arealen, medan de stora företagen med mer än 50 hektar ha nära hälften av sin jord täckdikad. Jag kan icke tänka mig annat än att den polemiken byggde på ett rent missförstånd av vad som var innebörden av vad vi sagt.

Beträffande herr Thorells anförande kan jag fatta mig mycket kort. När han mobiliserade professor Anton Karlgren för sin ståndpunkt och för utskottets avslagsyrkande, får jag säga, att det var verkligen ett passande sällskap för utskottsmajoriteten och antagligen för riksdagsmajoriteten i den här frågan, ty professor Karlgren har verkligen gjort sig bekant som detta lands främste och mest misslyckade sovjethetsare. Den auktoritet, som man sålunda stött sig på i fråga om uttalanden beträffande Sovjetunionen, har bemötts och underkänts av många lika goda borgerliga samhällsbevarare som någonsin professor Karlgren.

Beträffande uttalandet om fackföreningarna så konstaterar jag bara att man kan snart faktiskt icke föra fram en enda fråga i riksdagen utan att herrar högerman använda tillfället att hetsa mot den svenska fackföreningsrörelsen och arbetarnas fackliga strävanden.

Till sist ett ord till den herre, som läste upp ett brev från Sovjetunionen. Det är ju ganska svårt för mig att kontrollera vad vederbörande är för en. Om exempelvis jag skulle ge en skildring av förhållandena i Sverige eller ännu bättre, om jag skulle ge en skildring av förhållandena i låt mig säga ett ännu mera avancerat kapitalistiskt idealland, nämligen Tyskland, skulle den bli långt fruktansvärdare. Det är klart, det beror på de utgångspunkter, man har, och är det så att man är fiende till sovjetsystemet, fiende till ett system,

Ang. avskaffande av vissa tullar och acciser m. m. (Forts.)
som lägger makten i arbetarnas och böndernas händer, bli de skildringar, som man ger, också färgade därav.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Då herr Hagberg i sitt första anförande omnämnde en viss resolution från Värmland och samtidigt förklarade, att densamma ej härstammade från Sillénkommunistiskt håll, skall jag meddela, att de, som organiserat fram resolutionen och blivit utsedda att framföra densamma, äro dels en Sillénkommunistisk ledare från min egen hemsocken och dels lär den andre vara en Furugårdspolitiken närstående person.

Den sista punkten i resolutionen, som herr Hagberg omnämnde och särskilt underströk, torde väl tillkommit som en eftergift åt den senare riktningen för att kunna få ett samarbete till stånd.

Vidare vill jag meddela, att från en ort, som blivit undersökt, endast en tredjedel av undertecknarna beröras av mjölkavgifterna, detta på grund av att de icke äro innehavare av mer än två kor.

Hela namninsamlingen kanhända resulterade i samma resultat, om den kommit att bliva föremål för undersökning. Det bör även observeras, att undertecknarna endast ansluta sig till ett par större industricentras närmaste omgivning; 232 namnunderskrifter från Värmland, tillkomna på sätt som här skett, kunna ej utgöra någon bild av uppfattningen bland jordbrukarna i Värmland i denna fråga.

Jag har endast velat få detta anført till kammarens protokoll.

Herr **Åqvist**: Herr talman! Jag skall icke ingå på något närmare bemötande av herr Hagberg. Det var endast en sak, som jag ville nämna.

Herr Hagberg säger, att jag skulle sagt, att konkurrensen med Ryssland, när det gäller trävaror, åstadkommit arbetslöshet. Förhållandet var det, att jag sade, att den åstadkommit, att vi icke kunde betala högre löner till våra skogsarbetare i övre Norrland. Vi veta ju mycket väl, att, även om Ryssland genom sin export icke tillgodoser ett dominerande kvantum av världens trävarubehov, kan dock detta kvantum vara tillräckligt stort för att vara pris-sättande, och det har det ju också varit. Beträffande vissa länder, på vilka vi ha stor export, ha ju kvanta av trävaror från Ryssland bestämts genom handelsöverenskommelser, men, om nu de trävaror, Ryssland exporterar, kalkyleras så, måste de ju ställa sig billigare, då man där betalar sitt folk avsevärt lägre arbetslöner och efter andra grunder.

En bekant till mig berättade för några dagar sedan, att en mindre delegation av skogsmän hade fått tillfälle besöka olika platser i Ryssland och även skogsområdena. De kunde berätta, att den mat, som arbetarna där fingo, utgjordes av litet kålsoppa och svart bröd. Kläder kunde man knappt tala om, ty de voro icke klädda i ordentliga kläder utan i paltor. Vi vilja icke behandla vårt folk på det sättet. Jag är viss om att respektive exportörer gärna skulle vilja betala skogsarbetarna i Norrland högre, om det vore möjligt för konkurrensens skull. Det är ju ändå de större kvantiteterna av dessa varor, som exporteras. Jag är viss om att herr Hagberg skall ge mig rätt i detta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang. hjälp åt
offren för
den kapitalis-
tiska produk-
tionsordnin-
gens följder.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående beredande av hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.

I en inom andra kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 493, hade herr *Kilbom m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte uppdraga åt regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen närmare anförts låta utreda och inför 1935 års riksdag framlägga förslag till de åtgärder, som behövdes under en längre period för att bereda hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder, främst i form av produktivt arbete.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan, lämnades på begäran ordet till

Herr *Kilbom*, som yttrade: Herr talman! Jag skall till en början be att få uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet åtminstone icke förnekat nödvändigheten av en linje i arbetet för att hjälpa de arbetslösa och övriga, som drabbats av krisen. Däremot vill jag så mycket bestämdare förneka utskottets uppfattning, att arbete pågår för skapande av sådan eller kanske rättare sagt att det är någon plan i detta arbete.

Det är nog riktigt, som utskottet säger, att det sökes uppslag inom de mest olika arbetsområden till svårigheternas bemästrande ej blott för ögonblicket utan på lång sikt, men jag skulle bra gärna vilja fråga — därför att det känner jag nämligen icke till — ifall utskottet har upptäckt någon plan i detta, någon gemensam ledande tanke i detta sökande efter uppslag. Är det arbetslöshetskommissionens förefintlighet, som representerar denna plan? Är det det förhållandet, att den slår under sig alla möjliga arbeten, som den egentligen icke har med att göra, som är planen? Eller är det de mycket trevande och i visst avseende inbördes varandra bekämpande åtgärder, som vidtagits på andra områden, som utskottet finner sig tillfredsställt med? Därom få vi ingen som helst klarhet utav de få rader, som utskottet har låtit föregå sitt avslagsyrkande.

Det synes mig tämligen uppenbart, att som det nu är kan det icke pågå i längden. På ett område tillgriper man en åtgärd, som säges skola hjälpa den grupp, som närmast beröres därav, men samtidigt är det lätt påvisat, huru som denna åtgärd stjälpes en annan grupp. Vad är det för linje? Är det att skaffa produktiva arbeten? Är det att öka köpkraften? Är det att ge dem, som icke kunna erhålla arbete, understöd? Eller vad är den gemensamma och ledande tanke, som utskottet tycker sig finna i detta avseende?

Det är ju ingen nyhet ens för utskottets ledamöter, att man på alla håll allvarligt börjar efterlysa den plan, den ledande tanke, som är nödvändig i allt detta arbete, för att det överhuvud taget skall kunna åstadkommas något resultat. För vårt vidkommande vilja vi framhålla, att vi självklart icke tro på möjligheten av att ominstegöra krisen, så länge den nuvarande produktionsordningen existerar. Denna utesluter effektivt och definitivt verkande ingrepp. Arbeten, som äro nödvändiga och som ingen bestrider äro nödvändiga, kunna icke utföras på grund av att den privata äganderätten lägger hinder i vägen. Ingripanden i andra avseenden stranda på andra omständigheter, sammanhängande med det nuvarande systemet. Någon definitiv lösning av arbetslöshetsproblemet kan således icke åstadkommas under den kapitalistiska

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.

(Forts.)

produktionsordningen. Men alldeles visst bör ofantligt mycket mera kunna göras än vad som hittills gjorts.

Herrarna gå måhända omkring och slå sig till ro med de stora anslagsbelopp, som beviljades under sistlidna riksdag för kampen mot arbetslösheten. Socialministern har i något föredrag i höstas förklarat, att man skulle icke ha så bråttom med att fråga efter verkningar av de fattade besluten, ty, komme man bara fram till i oktober eller november, skulle de nog komma att visa sig, arbetslösheten skulle minska och lättande av hela krisen skulle de fattade besluten medföra.

Vem som helst kan ju bedöma i vad mån dessa spådomar ha besannats. Arbetslöshetsstatistiken för januari månad rapporterar, såvitt jag icke missminner mig, 172,000 *hjälp sökande* arbetslösa från i runt tal 1,200 kommuner. Varför de andra i runt tal 1,800 kommunerna icke äro med i statistiken, undandrar sig mitt bedömande. Det har emellertid sagts, dels att det icke finns någon nämnvärd arbetslöshet siktbar där, dels också att det icke finns något organ för de hjälp sökande arbetslösa att anmäla sig till. Det sista torde i stor utsträckning vara fallet. Men trots att statistiken är så ofullständig, att det således är långt ifrån hälften av antalet kommuner, som den omsluter, är det, som sagt, dock 172,000 hjälp sökande, och när de stora summor, som anslagits, ständigt åberopas, då torde man ju tycka, att alla de där hjälp sökande nu skulle erhålla understöd i någon form, genom arbete eller på annat sätt ordnat. Åberopande arbetslöshetskommissionen kan jag på nytt erinra om att *en tredjedel av dessa hjälp sökande* erhålla ingen som helst hjälp. En tredjedel! Varför? Äro de reformerade direktiven alltjämt för stränga och hårda? Det har ju bestritts av dem, som stå bakom fjolårets beslut. Räcka pengarna icke till? Finns det icke arbetstillfällen eller vad är anledningen? Dessa frågor inställa sig alldeles osökt, när man tar del av arbetslöshetskommissionens egen statistik, och den lär icke här bestridas. Därtill kommer ju sedan en fråga, som icke belyses utav denna statistik, nämligen tillståndet bland den arbetslösa ungdomen. Utskottet säger, »att ytterligare åtgärder, avseende bl. a. ungdomsarbetslöshetens bekämpande, äro ock under övertvägande». Ja, det är ju mycket roligt, om så är fallet, men denna ungdomsarbetslöshet bekämpas ju icke genom »övertväganden av åtgärder» utan först genom åtgärderna själva, om dessa äro sådana, att de medföra någon praktiskt effekt. Utskottets ärade ordförande är ju bosatt och driver sin verksamhet i en stad och i en industribransch, där mycken ungdom är anställd. Det undandrar sig mitt bedömande, huruvida i denna stad ungdomsarbetslösheten är särskilt stor. Jag skulle emellertid vilja rekommendera honom att ta sig en liten resa upp till våra järnbruk och till en del av våra övriga industrisamhällen. Han behöfde kanske bara resa igenom dem och ta sig en titt ut genom kupéfönstret på stationerna, när tåget stannar, och titta på den jag höll på att säga oklädda — jag menar då med hänsyn till kylan och väderleken oklädda — mängden av ungdomar, som står där *undernärd och utmärglad och fullkomligt ohjälpt*. Det finns ingen möjlighet för denna ungdom att erhålla någon hjälp nu. Tycka ledamöterna av utskottet, att det under sådana förhållanden är ett yttrande motsvarande de krav verkligheten ställer, då man talar om, att åtgärder äro *övertvägande*. Det hänvisas kanske till de — jag vet icke om jag skall kalla dem så — arbetstjänstläger, som här och var ha upprättats. T. ex. ett icke så värst långt ifrån Stockholm beläget, som jag gärna skall medge enligt de rapporter jag fick före augusti i fjol var av de där arbetande ungdomarna tämligen omtyckt, men att döma av de rapporter, som kommit sedan, är allt annat än omtyckt tack vare en dum och ouppfostrad socialdemo-

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

kratisk ungdomsklubbist lydande namnet Malmsten, som man där av någon fullkomligt obegriplig anledning har satt som lärare. Jag skulle vilja rekommendera — ja, herr talman, vem skall jag rekommendera något, då ju regeringsbankarna tyvärr icke kunna höra — vederbörande inom regeringen att titta på förhållandena vid ifrågavarande arbetstjänstläger. Det hänvisas nu till, och det har sagts mig under hand, att vi ju dock nu stå inför en konjunktursvängning. Den har redan begynt, och ni komma alldeles för sent med er motion; om ni kommit med den för tre år sedan, hade det ju varit någon mening med ert krav på att man skall göra upp en plan på lång sikt i detta avseende, säger man. För det första vill jag gentemot detta tal erinra därom, att den väntade högkonjunkturen väl lärer bli mycket kort. Kriselement finnas kvar så länge det går an att inom Sverige tillverka t. ex. två å tre gånger så många par skor, som redan med förefintlig köpkraft kunna försälgas. Skoindustriens män kunna icke exportera tillverkningsöverskottet, då ju också en del länder ha en större produktionsapparat än som motsvarar konsumtionen. Jag nämner skoindustrien därför, att jag inbillar mig hos utskottets ordförande finna den största förståelsen för mina synpunkter och invändningar.

Men härtill kommer att vi ha att räkna med en konstant arbetslöshet. Under föregående s. k. högkonjunktur beräknades den till i runt tal 35,000 personer, 35,000, som icke ens då kunde placeras inom industrien. De finnas, som syssla med detta problem och som anse, att vi under den högkonjunktur, som nu väntas, i varje fall få räkna med en övertalig arbetskraft på cirka 75,000 personer. Är det under sådana förhållanden icke nödvändigt att vidtaga åtgärder, så att man om möjligt kan placera dessa i produktiva arbeten? För att detta skall kunna lyckas, är det emellertid nödvändigt, att man får en ordentlig plan över det hela och icke åtgärder, av vilka som sagt den ena slår ihjäl den andra.

Redan 1923 sammankallades på de arbetslösas eget initiativ en rikskonferens för de arbetslösa. I det program, som därvid antogs, ställdes som krav först och främst anskaffande av *produktivt arbete*. De arbetslösa begärde icke understöd i första hand; de begärde icke ett arbete vilket som helst. De begärde produktivt arbete i första hand; och det synes mig, som om de herrar, vilka ständigt — vi hörde ju åtminstone tendenser till sådana toner i den debatt, som nyss fördes — häckla arbetarna och fackorganisationerna, böra ta mera reda på dessa förhållanden, innan de fortsätta denna trafik. Sveriges arbetare vilja ha arbete. De begripa bättre än många av herrarna i denna kammare, att krisen aldrig blir annat än djupare och djupare, om man icke bereder arbetstillfällen. Men det är klart, att i den mån produktiva och nyttiga arbeten icke kunna beredas, så måste man tillgripa andra åtgärder, och då ha de arbetslösa fullkomlig rätt ur alla synpunkter att kräva understöd, som de kunna existera på. Det föreligger ju inom parentes sagt förslag till arbetslöshetsförsäkring. Vi ha en speciell motion i denna fråga, av vilken framgår att vi icke anse detta förslag tillfredsställande. Det finns nu verkligen möjligheter att skapa arbetstillfällen; det finns med andra ord arbetstillfällen. Det är väl skäligen meningslöst att här åberopa att det finns nog med råvaror, att det finns nog med pengar — 400 miljoner kronor i runt tal ligga ju orörda och oräntade i bankvalven, och det finns nog med armar. Allt som följaktligen behövs för att sätta i gång arbeten är för handen. Om icke herrarna, som stå för rusthållet, detta till trots icke kunna få i gång arbetet är det ju riktigast och ärligast av dem att säga ifrån: vi ha gjort bankrutt, vi ha misslyckats. Jag kan förresten i detta sammanhang icke underlåta att erinra om herrarnas tal om möjligheten och nödvändigheten av att bevara demo-

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.

(Forts.)

kratien. En del har för sig, att bara vi genomföra skärpta vapenlagar och lagar om förbud mot bärande av uniform o. s. v., då skydda vi demokratien. Tro ni icke, att det hela ligger till på ett annat sätt. Är det icke så, att alla dessa lagar ingenting hjälpa, såvitt de, som makten hava, icke kunna genomföra åtgärder, som ger folk arbete? Både för kommunernas, statens och de privatas vidkommande är det möjligt att få i gång arbeten. Jag undrar just, om herrarna i utskottet ha tänkt sig in i hur många tusentals arbetare, som skulle kunna nyanställas inom trävaruindustrien, om denna kunde tvingas att sluta med den rovdrift, som för närvarande försiggår. Är det alldeles utslutet att tänka sig, att en mängd utav de icke ens till hälften förädlade skogsprodukter, som av bankerna dirigerade trävarubolag nu exportera ur landet, kunna förädlas i ökad utsträckning inom landet till hus, möbler o. s. v. Är det verkligen alldeles nödvändigt, att banker och stora trävarubolag för att *snabbast* möjligt få ut *största* möjliga vinst skola tillåtas att bildligt talat exportera ur landet tiotusentals dagsverken? Det skulle vara roligt att höra, då nu herr handelsministern är inne, vad han har för uppfattning härom; det vore kanske också en handelspolitisk fråga av intresse. Har icke staten skyldighet att se till, att ökade förädlingsmöjligheter genomföras överallt då så kan ske. Jag skall berätta för herrarna en rätt så intressant historia. För ett par år sedan försiggingo förhandlingar här i Stockholm mellan representanter från Skandinavien och Ryssland, för pappersmasseindustrien och trävaruindustrien. Det var meningen att söka åstadkomma gemensamma bestämmelser i skilda avseenden och därvid hade man hunnit ett gott stycke på väg. Men slutligen var det två representanter uppe ifrån ett genom vissa oroligheter under sista året bekant verk i Norrland, som sade, att det behagar oss icke att godkänna dessa överenskommelser. Norrmän, finnar och ryssar hade kommit överens om det hela — det gällde priser och kreditvillkor — men överenskommelsen sprack på, att en liten dussinkapitalist förklarade, att han icke ville böja sig för det förslag till gemensam överenskommelse, som där förelåg. Den som berättade mig detta — det var en representant för ett svenskt företag, en ingenjör — sade, att det var en för oss svenskar något genant syn att se det hänleende, med vilket ryssen kvitterade detta yttrande från denne lille dussindisponent. Jag undrar just, om icke regeringen skulle finna det angeläget, att på ett eller annat sätt söka ingripa och som sagt framtinga ökade arbetstillfällen genom utsträckt förädlingsverksamhet, dels ock genom att pressa tillsammans en del herrar, som utan hänsyn till människor och arbetstillfällen driva en politik, som utslutande tar hänsyn till bankintressena, skapa ökade avsättningsmöjligheter i utlandet för svenska produkter. Detta tycker jag vore uppgifter för en socialistisk regering. Regeringen borde kunna säga till vederbörande att skicka ut 20 å 30 unga ingenjörer och arkitekter och studera smaken i fråga om bostäder i en rad andra länder, som nu köpa plank, battens och hyvlat virke från Sverige och låta dem komma hem och se till att inom landet skapas fabriker, där man gör färdiga hus på samma sätt, som man börjat göra inom landet.

Men även för statens vidkommande synes det mig, att de åtgärder, som hava vidtagits, ingalunda utvinna de mesta och bästa arbetstillfällena. Bevars väl, det kan vara utmärkt att skapa idrottsplatser. Det kan också vara utmärkt att skapa vägar; alla äro dock icke nödvändiga, och produktivt är det icke. Men jag undrar ändå, om det icke vore klokare att lägga ut de många tiotal miljoner, som nu gå till vägar från statens sida, för exempelvis byggande av bostäder. Därigenom vunne man också, att man kunde skapa en ordentlig bostadsstandard. En statistik, som nyligen publicerats i ett föredrag, visar, att

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

det för att nämna bara huvudstaden, är synnerligen nödvändigt.

Jag är också övertygad om, att många av de åtgärder, som vidtagits för att skapa arbetstillfällen och lättnader för jordbruket, äro högst diskutabla. Under föregående höst hade den tidning, för vilken jag är redaktör, tillfälle att syssla med det s. k. Gottröra-fallet. Åtminstone riksdagsmännen på Stockholmsbanken torde känna till detta fall. Det visade sig, att de hjälpatgärder, som staten tillämnat åt jordbruket och småbrukarna, kommo herr Adrian Molin eller rättare sagt Svensk jordförmedling till godo. För två år sedan väcktes ju för övrigt i denna kammare en interpellation av herr Jönsson i Revinge, som påpekade samma synnerligen upprörande förhållanden. Jag konstaterar, att ingenting har gjorts för att göra slut på den trafik, som härvidlag bedrives.

Arbetslöshetskommissionens politik är ju, såsom jag redan i förbigående har anfört, alltjämt ingenting annat än ett politiskt vapen i arbetsköparnas händer för att pressa ner eller hålla lönerna nere för arbetarna inom den privata industrien. År 1931 hade vi en stor debatt här i kammaren, i vilken den nuvarande statsministern höll huvudanförandet mot arbetslöshetskommissionens, därvid han konstaterade, att de arbeten, som utföras i arbetslöshetskommissionens regi, i regel bli 10 % dyrare än arbeten i den fria marknaden. Lönerna, som utbetalas äro detta till trots lägre än lönerna i den fria marknaden. Anhopningen av arbetare i företag under arbetslöshetskommissionens regi medför både fysiska och psykiska vådor. Vad har det nu gjorts, för att få ett slut på denna historia. Dessa anklagelser gälla ju alltjämt i lika stor omfattning, som då de framfördes av herr Per Albin Hansson såsom ledare av det största oppositionspartiet här i kammaren.

En annan sak, som utskottet alldeles förbigår är nödvändigheten att försöka fördela förefintliga arbetstillfällen på ett bättre och riktigare sätt. Vi ha i en speciell motion framfört kravet på ytterligare sänkning av arbetstiden, naturligtvis med en sådan kompensation i lönehänseende, att arbetarna kunna existera på lönen. Är det icke betecknande, att, trots att det nu är så många år sedan 8-timmarslagen genomfördes, och trots att vi ha en stor kris, trots att alla erkänna vådorna av att folk går omkring och ingenting har att göra, moraliskt och på annat sätt, att trots detta vill man icke vara med om att vidtaga åtgärder för kortare arbetstid. Man hänvisar till 8-timmarslagen. Var och en, som sysslat med denna fråga, vet ju, att trots denna 8-timmarslag förekommer det massor av fall med övertidsarbete. Och det tycks endast vara arbetarparten, som på vederbörande arbetsplats har intresse av att göra slut på denna trafik, solidaritetskänslan för de utan arbete varande kamraterna tvingar därtill. Vore det icke skäl i att, då det gäller en sådan här fråga, man från utskottets sida pekat på, att man kan genom en sänkning av arbetstiden dock åstadkomma ofantligt mycket. Den åtgärden har man ju tillgripit i Amerika.

En annan sak, som också ligger nära till hands, men som man uppenbarligen icke tänkt på, är att flytta ut från arbetsplatserna den *utslitna* arbetskraften och ersätta den med den dugliga och i massor av fall ännu fullkomligt obrukade arbetskraft hos dem, som nu tvingas ströva utan arbete på gator och vägar, därför att de *icke kunna få något arbete*. Tycka icke herrarna, att ni borde ha stora A i betyg som samhällsreformatorer? Ni låta ju tusentals arbetare över 60 år, som äro utslitna, ta upp arbetsplatserna, samtidigt som ni låta andra tusental av ungdomar i åldern 18—24 år gå utan arbete. Och ändå tala ni om att folk bör ha förtroende för detta system!

Ett tredje område, som ju egentligen om icke direkt så dock indirekt hör samman med detta, är frågan om köpkraftens höjande — jag har redan delvis

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

berört det. Dessa 172,000 arbetslösa människor, som nu ha nödhjälpsarbete, förlåt reservarbete kallas det numera, eller fått ett litet kontantunderstöd, äro ju icke i tillfälle att köpa mer än en tredjedel mot vad de kunnat under vanliga förhållanden, ofta icke ens det. Resultatet måste följaktligen bli en *fördjupning* av krisen och inte ett övervinande av densamma. Den politik, man således från samhällets sida bedriver — hur mycket man än försöker framställa den i annan dager — för till att krisen icke kommer att övervinnas.

Herr Carlström, som ju beklagligtvis inte är närvarande, rekommenderar till och med den originella uppfattningen, att ju lägre lönerna bli ju bättre kommer det att bli för dem, som skola sälja produkter till dem, som få de lägre lönerna. Det är tydligen något slags småländsk nationalekonomi, ty någon annan stans lär detta svårligen gå i folk.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter, herr talman, därför att det synes mig nödvändigt med hänsyn till den konstanta arbetslöshet vi ha att räkna med, där tusentals personer inte komma att någonsin kunna flyttas in i produktionen, få en ordentlig plan, en översikt över, huru dessa förhållanden skola ordnas. Lyckas man inte lösa dessa problem, tjänar det ingenting till med alla åtgärder till »demokratins försvar». Reaktionära lagar hjälpa reaktionen och sätter i reaktionens händer vapen för den kamp, till vilken man rustar sig, i stället för att leda ur de här påtalade missförhållandena.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen. Det har inte anförts något skäl, som visar, att det är överflödigt med där föreslagen plan, inte något skäl, som visar, att det arbete, som nu bedrives, ledes av någon ledande tanke.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Vidare anförde:

Herr Äqvist: Herr förste vice talman! Jag vill gärna erkänna, att den föreliggande motionen av herr Kilbom m. fl. ligger på ett helt annat plan än det nyss behandlade ärendet, och att det finns mycket i den, som man kan möta med sympatier. Jag vill dock till att börja med citera, vad utskottet säger.

»Utskottet vill erinra om att det torde givas få spörsmål, som för närvarande äro föremål för så livligt intresse från statsmakternas sida som just beredande av tillfällena till produktivt arbete. Inom de mest olikartade områden sökas uppslag till svårigheternas bemästrande, ej blott för ögonblicket utan även på längre sikt. Omfattande åtgärder från det allmännas sida hava redan vidtagits eller beslutats, och för denna frågas lösande hava särskilda organ tillskapats. Ytterligare åtgärder, avseende bl. a. ungdomsarbetslöshetens bekämpande, äro ock under övervägande.»

Utöver detta ber jag att få säga några ord, jag skall inte uppehålla tiden så länge. Motionärerna önska bland annat kraftigare hjälp åt bostadsbyggnad i stad och på landet. För städernas vidkommande torde de kommunala myndigheterna följa hithörande frågor med all den uppmärksamhet, som läget kräver. I de flesta städer förefaller det, som om bostadsbehovet nu vore i det närmaste fyllt. Om något härvidlag, åtminstone under senare tid, brustit kunna säkerligen motionärerna och deras partikamrater påtaga sig en dryg andel därav, då de med näbbar och klor arbetat emot den uppgörelse, som nu träffats i byggnadskonflikten. Det fordras ett icke ringa mod för att som motionärerna på allt sätt motarbeta en sänkning av byggnadskostnader

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

och hyror och samtidigt ha panna att förebrå det kapitalistiska systemet, att inte nog gjorts i fråga om byggnadsverksamheten i städerna.

För landsbygdens vidkommande ligger saken något annorlunda till, men här ha dock de lån, som utlämnats genom egnahemsnämnderna, bidragit till att bostadsbeståndet kunnat förbättras. Föregående års riksdag anslag ett belopp av 10 miljoner kronor till befrämjande av bostadsbyggande på landet och 5 miljoner för bostadsbyggande i städer. Dessa anslag torde väl ännu icke vara förbrukade. Jag har emellertid icke tagit reda på, hur mycket som är kvar av dem. För kommande budgetår är begärt och i budgeten upptaget ett anslag på 10 miljoner kronor för befrämjande av bostadsbyggandet samt 3 miljoner till slumbostäder i städer och stadsliknande samhällen.

Vidare ha motionärerna föreslagit begränsning av arbetstiden. Jag vill emellertid erinra om att när internationella arbetsbyrå i Genève förde den saken på tal, avstyrkte landsorganisationen i Sverige förkortning av arbetstiden under den nu lagstadgade, såvida ej lönekompensation kunde påräknas. Att detta villkor under alla förhållanden icke är möjligt att uppfylla, åtminstone inte för närvarande, ligger i öppen dag. Jag vill dock omnämna, att det i år föreligger en motion från socialdemokratiskt håll, nr 371, här i kammarerna av herr Persson i Tidaholm och herr Mårtensson, som avser förkortning av arbetstiden, i vissa fall, där lönerna äro höga, även utan lönekompensation. Som jag redan då föregående motion behandlades omnämnde, skulle en förkortning av arbetstiden inom industrien ge arbete åt många, och för min egen del är jag mycket sympatiskt inställd till en sådan anordning och tror, att det är den enda framkomliga vägen att bereda arbete åt ungdomen. Jag är också intresserad av att äldre arbetare pensioneras och har uttalat mig för det förut. Jag vill återkomma till den saken senare.

Mångsyssleriets avskaffande påtalas också, och det är ju motionärerna icke ensamma om. Denna sak är emellertid så komplicerad, att den inte går att lösa i en handvändning, och det torde taga lång tid, innan vi där kunna komma fram till en rättvis och effektiv reglering. Detsamma är ju förhållandet med tidigare pensionering av arbetarna. Det förelåg en motion ifrån högern vid föregående års riksdag om en början till en sådan pensionering, men riksdagen ville icke vara med härpå. Kostnaderna äro ju så väsentliga, att någon positiv åtgärd för närvarande i den riktningen väl knappast kan företagas. Jag vill dock peka på, att i den mån som industrien kan räkna med bättre tider och större förtjänster, komma säkerligen möjligheterna att bliva bättre för att avsätta pensionsfonder, men så länge laglig skyldighet härtill icke finnes, blir det givetvis otillräckligt. Pensioneringen är en fråga, som jag själv i mycket hög grad sympatiserar med, och jag hade vid föregående års riksdag, då herr Halléns motion behandlades, en liten uträkning om vad bolag med över 1 miljon kronor i aktiekapital hade avsatt till pensionsfonder. Jag vill minnas det var över 900 bolag, varav 183 avsatt omkring 78 miljoner kronor, under det att över 700 bolag med över 1 miljon i aktiekapital inga sådana fonder hade. Jag har sympati för att man på laglig väg skall åstadkomma skyldighet för bolag att avsätta en viss procent av årsvinsten till pensionsfond för arbetarna.

Det intressantaste och bästa stycket i motionen förefaller mig att vara erinran om arbetslösheten bland lantarbetarna och likaså ungdomsarbetslösheten samt frågan om anskaffande av småbruk åt de arbetslösa. Här peka ju motionärerna på ett förhållande, som redan är föremål för statsmakternas åtgärder och beträffande vilket man bör kunna förvänta kraftiga åtgärder i syfte att bereda småbruk åt dels lantarbetare dels överflödig arbetskraft från industrien,

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.

(Forts.)

så att de personer, åt vilka industrien icke kan ge tillräcklig försörjning, överflyttas till landsbygden.

Herr Kilbom frågar, om de åtgärder, som äro vidtagna och som kunna förväntas bli vidtagna, avse att skapa produktivt arbete och öka köpkraften. Enligt mitt förmenande kan man besvara den frågan med ja. De avse att skapa produktivt arbete och öka köpkraften. Men då herr Kilbom efterlyser en plan för ordnandet av alla dessa frågor vill jag fråga herr Kilbom, om det är möjligt att uppgöra en sådan plan, då ju vårt lands arbetstillfällen i så oerhörd grad bero på vår export, och om vi kunna uppgöra en plan beträffande våra exportvaror för framtiden, så att vi kunna säga: här ha vi en klar uppställning över, vilka arbeten vi kunna igångsätta. Det synes mig vara en omöjlighet, då ju våra exportmöjligheter i så oerhörd grad äro beroende av valutaförhållanden och importrestriktioner i de olika länderna. Det är enligt mitt förmenande inte den riktiga vägen att uppgöra en sådan plan, utan den riktiga vägen är att avhjälpa svårigheterna i varje särskilt fall och därigenom skaffa arbete. Kunna vi bara skaffa arbete åt de arbetslösa, förefaller det mig, som om den planen duger.

Herr Kilbom påtalade en del saker såsom att vi skulle tillverka två eller tre gånger så många par skor, som vi förbrukade här i landet. Det är nu inte förhållandet, men att få en plan för tillverkningen av skodon är inte så lätt, då vi ha att räkna med över 200 skofabriker här i landet. De äro förlagda på olika orter, och varje ort har naturligtvis sina intressen. Jag tror det är riktigt att låta den fria konkurrensen reglera detta område, och det synes mig, som om vi inte hade så värst mycket att klaga över i fråga om arbetstillfällen inom skoindustrien. Vi ha visserligen en viss arbetslöshet att räkna med även i vår stad, men den kommer inte så mycket från skoindustrien utan fast mera från grovarbetare och arbetslös ungdom.

Herr Kilbom uttalade flera gånger, att vi måste ge ungdomen produktivt arbete. Jag ber att få instämma med herr Kilbom i det avseendet. Jag är helt och hållet av samma mening, att det är ingenting annat som hjälper än att ge den produktivt arbete, och kunna vi inte göra det på annat sätt, måste vi förkorta arbetstiden och bereda den arbete genom att dela upp arbetstillfällena. Så har man i stor utsträckning gjort på frivillighetens väg i Tyskland. Jag besökte Tyskland strax före jul och talade då med en del industriledare. Där hade man ordnat saken på detta sätt, man kände solidaritetskänsla med varandra i mycket hög grad, och man försökte få in ungdomen i arbete.

Herr Kilbom påtalade också arbetslöshetskommissionen. Jag vill då erinra om, att det var ju den nuvarande regeringen, som ville ta bort arbetslöshetskommissionen och överlämna arbetena i enskild regi. Det förefaller mig, som om detta vore en borgerlig syn på frågan. Jag är inte i tillfälle att här uttala, vilket som är det bästa och riktigaste, men i detta sammanhang kan jag ju nämna, att det finns många, även bland oss borgerliga, som anse, att arbetslöshetskommissionens arbeten bli dyrare än de, som utlämnas i enskild regi. Inte minst inom vägdistriktet i vårt län har man den uppfattningen.

Om motionen hade gått ut på ett mindre, begränsat område, där man kunnat komma med förslag om någon riksdagens åtgärd, kanske det skulle varit möjligt för utskottet att kunna taga det under övertvägande. Men då framställningen omfattar en sådan mångfald av frågor förefaller det mig inte vara möjligt att komma till något annat resultat än att peka på de åtgärder, som äro vidtagna och som förberedas, i förhoppning om att de komma att leda till det resultat, som motionärerna avse, nämligen att få de arbetslösa i arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

Herr **Thorell**: Herr talman! Då jag under debatten i föregående fråga inte besvarade herr Hagbergs ord om fackföreningshetsen från min sida, berodde detta därpå att jag trodde, att kammarens ledamöter samt och synnerligen fattat min mening, då jag vidrörde fackföreningarna. Jag ber att få påminna herr Kilbom, som inte tycks ha fattat, vad jag då menade, om att förslaget från Sillén-kommunisternas sida gick ut på att avskaffa alla tullar, acciser, tvångsregleringar och dylikt, som fördyrar småböndernas och arbetarnas behovsartiklar. Jag påpekade för herr Hagberg i detta sammanhang, att Sillén-kommunisterna därvidlag hade glömt att taga med kravet på utredning av en annan sak, som onekligen inverkar fördyrande på en hel del av de artiklar, som småbönderna behöva. Jag nämnde kläder, skodon, jordbruksmaskiner och dylikt, och jag nämnde framför allt den fördyring, som uppstod, då en småbonde behövde bygga ett hus i de trakter, där fackföreningarnas inflytande var så stort, att de kunde köra bort de personer, som till billigt pris ville bygga eller reparera huset, och sända dit folk, som skulle ha betalning efter fackföreningspriser och därigenom fördyrade arbetet upp till det dubbla.

Jag trodde verkligen, att herr Kilbom, som jag anser betydligt intelligentare än herr Hagberg, skulle ha förmåga att fatta, att detta inte innebar något som helst anfall på fackföreningarna, som han säger, utan endast utgjorde ett påpekande av ett förhållande, som varken herr Kilbom eller herr Hagberg försökt att på något sätt förneka, nämligen att åtgärder från fackföreningarnas sida eller deras blotta tillvaro inverkar prisfördyrande på varor, som även här ifrågavarande befolkningsgrupper, småbrukare och arbetare, behöva.

Jag torde inte, att jag skulle behöva stiga upp och omtala denna sak, men då herr Kilbom så klart och tydligt adresserade sig till Stockholmslänsbänken och jag var den ende, som därifrån deltagit i debatten, ansåg jag mig skyldig att rätta herr Kilbom i denna sak.

Jag skall, herr talman, inte gå in på den nu föreliggande frågan. Den har utskottets ordförande tillräckligt klarlagt, och jag vill inte förlänga debatten. Saken är ju avgjord genom att det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Jag tror vi bara göra kommunisterna en tjänst med att bemöta dem, då de härigenom få tillfälle att prata en hel del, som de inte skulle gjort, om vi varit tysta.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Det är klart, att mig är det ingen som tvingar att gå upp, vare sig i denna eller andra frågor. Jag talar gärna utan att bli bemött av herr Thorell. Avgörande äro de realskäl, som anföras.

De vackra ord, som utskottets ordförande fällde om motionen, äro naturligtvis mycket bra, framför allt hans uttalande, att det fanns mycket i motionen, som var förtjänt av att mötas med sympati. Men det är ju beklagligtvis på det sättet, herr Äqvist, att folk lever inte på sympati. Om det finns mycket i motionen som är förtjänt av sympati, förstår jag inte varför man enkelt och flärdfritt yrkar avslag på densamma. Det är ju inte ett objektivt förfaringssätt. Herr Äqvist och de andra utskottsledamöternas uppträdande är helt enkelt de obotfärdigas förhinder.

Tillåt mig, herr talman, några repliker. Då vi i motionen pekat på, vilka stora arbetstillfällen, som finnas på bostadspolitikens område, säger herr Äqvist, att de kommunala myndigheterna torde följa den saken tillräckligt och för det andra att behovet är fyllt. Ja, i Stockholm exempelvis ha vi sysslat med bostadsfrågan, och där kunna vi konstatera, att behovet inte är fyllt. Senast för två dagar sedan förelades siffror angående läget i huvud-

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

staden, som ingen torde kunna bestrida, utvisande att det inte finns något som helst överskott på *smälägenheter*. Jag kan vidare meddela, att i stadens fastighetsförvaltning konstaterar man, att det siffermässiga, icke reella, överskott på smälägenheter, som fanns för något år sedan, nu praktiskt taget försvunnit.

Då det nu hänvisas till, att de kommunala myndigheterna följa denna sak, vill jag nämna, att det i Stockholm föreslagits, att staden skulle gå in för fortsatt subventionspolitik för att åstadkomma *billigare* lägenheter. Vad har då högern gjort, vad ha de borgerliga partierna, herr Åqvists partivänner medräknade, gjort? Jo, under allsköns undanflykter avslogo de sista gången frågan var uppe förslaget under allsköns undanflykter. Detta kunde man göra i kraft av bestämmelsen, att för beslut om lånemedelsanslag krävs $\frac{2}{3}$ majoritet. Läget är nu sådant, att priserna äro fullkomligt oskäliga. Nog är det väl orimligt att man i den fria marknaden får betala 1,100 kronor per år för ett rum med kokvrå och i Stockholms stads subventionshus 750 kronor per år för ett rum och kök. Jag skall be herr Åqvist — eller vem eljest som gitter — tala om för mig, hur det skall vara möjligt för exempelvis min svåger, som är revolversvärvare vid en av Stockholms verkstäder och som under tre års tid arbetat tre dagar i veckan med en veckoförtjänst av 36 kronor — och han är lika duglig i sitt yrke som någon annan — revolversvärvare skulle många av herrarna aldrig kunna lära sig bli — att betala en sådan hyra och dessutom försörja hustru och barn. Kanske de ärade representanterna för högern på Stockholmsbanken kunna tala om det. 750 kronor är årshyran för ett rum och kök i ett Stockholms stads subventionshus! Hur skall en man, som tjänar 36 kronor i veckan, kunna betala den hyran och försörja sig och de sina? Men än mer: hur går det manne till, då en fullständigt arbetslös skall betala en dylik hyra. Det kan ju hända, för all del, att denne har en hyra på 500 kronor, men då är det fråga om en lägenhet, som hälsovårdsmyndigheterna här i staden utdöma. Nu säger herr Åqvist — och det var mycket olyckligt i dag; om en månad hade vi glömt litet mer — att det är något för starkt, när man från ett håll, som bekämpat en sänkning av arbetslönerna och därmed av hyrorna, kommer och kräver, att samhället skall vidtaga åtgärder för att åstadkomma ökad bostadsproduktion. Herr Åqvist torde ju veta, att nedsättningen i hyrorna på grund av den nu genomförda lönereduktionen av byggmästarna beräknats till cirka 3 %. Men om herr Åqvist vill ha reda på vad det är som verkligen orsakar de höga hyrorna, skall han läsa en tidning med namnet Nya Dagligt Allehanda. Det är inte ett organ för de oskäliga murarna och inte heller för dem som kräva, att byggnadsarbetarnas löner skola vara orubbade. I går kväll stod där följande artikel: »Betydande livlighet på fastighetsmarknaden i Stockholm. Prisstegringar på 10—20 % på fastigheterna i Stockholm.» — Det talas vidare om, att det skett en justering i fastighetspriserna, som tagit sig uttryck i en förhöjning av priserna på 10, 15, ja ända till 20 % å för några månader sedan gällande värden. Tycker inte herr Åqvist, att han hade skyldighet att be byggnadsarbetarna om ursäkt? Det är ju icke de som orsakat högre fastighetspriser, det är inte de som orsakat högre hyror, utan det är fastighetsjobbarna. Och är det inte belysande: samtidigt med att byggnadsarbetarna accepterat en lönereduktion på 15 %, meddelar fastighetsjobbarnas speciella organ, att fastighetspriserna stiga med ända till 20 %. Varför göra de det? Jo, man talar om, att tack vare att räntorna på kassalånen nu sjunkit, anse spekulanterna, bostadsjobbarna — dessa tjuvar, som stjåla från fattigt folk — situationen lämplig att diskontera kommande hy-

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

resstegringar. Herr Åqvist får ursäkt mig, om jag blir litet häftig, då jag är inne på detta kapitel, men den som vet hur folk bor i Stockholm, ja, även i andra städer, den som vet, hur i fastigheter, som byggdes 1912 för en kostnad motsvarande 50 % av nuvarande byggnadspriser, hyrorna t. o. m. äro *högre* än på motsvarande lägenheter i *nu* byggda fastigheter, har rätt att bli upprörd över detta ständiga skall om byggnadsarbetarna. Vill herr Åqvist vara med om att avskaffa bestämmelsen för lånemedelsanslags beviljande i våra kommunala församlingar — eller bara göra en begränsning i vad det rör bostadsbyggande o. d.? Blev det en ändring därvidlag, tror jag nog, att man i Stockholm skulle kunna få ned hyrorna. Men denna bestämmelse i fråga om låneanslag utnyttjas av de borgerliga i Stockholms stadsfullmäktige och annorstädes på ett skandalöst sätt. De borgerliga bevisa sig vara fastighetsjobbarnas speciella partier och ingenting annat. Det är som sagt tillräckligt att i fråga om bevis i denna fråga hänvisa till den artikel, som publicerades i Nya Dagligt Allehanda i går. Ännu en gång: tycka herrarna inte, att det är belysande, att samtidigt med att byggnadsarbetarna acceptera en *lönereduktion* på 15 %, *höjer* fastighetsherrarna priserna på fastigheterna med ända till 20 %?

Jag hälsar med allra största tillfredsställelse, att herr Åqvist medgiver, att det är nödvändigt att åstadkomma *lagstadgad skyldighet* för industrierna att avsätta medel till pensionering av arbetarna. Den saken få vi komma ihåg, då vi gå att om någon vecka behandla motionen angående bättre pensionsbestämmelser. Det skall bli roligt att höra, om socialdemokraterna då, liksom de gjorde i fjol, komma dragande med argumentet, att ekonomiska svårigheter omöjliggöra en utbyggd pensionsförsäkring. Det är inte vidare smickrande för socialdemokraterna att intaga en sådan ståndpunkt, när en arbetsgivare säger på detta sätt, men det är så mycket mera hedrande för honom — om gärning följer på orden.

Herr Åqvist betvivlar möjligheten att göra upp en plan över arbetstillfällen och den eventuella arbetslöshetens omfattning under någon längre period »eftersom landets industri är en exportindustri i stor utsträckning». Naturligtvis vore det meningslöst av mig — därför att det vore osant, och allt i politik, som är osant, är meningslöst — att förneka riktigheten av ett sådant påstående. Det är svårt att göra en plan, det är det visst. Men nog tror jag väl, att man med ledning av förhållandena under tidigare kriser skulle kunna göra upp en ungefärlig plan dels över arbetslöshetens omfattning och utveckling, och dels och framför allt över följderna av rationaliseringen, en plan som skulle kunna ge oss en viss möjlighet att bedöma den konstanta arbetslöshetens storlek. De 200 skofabrikerna och svårigheten just på grund av att de äro så många att åstadkomma något så när ordnade förhållanden för skoindustriens vidkommande är ett typiskt exempel på vådorna av nuvarande, fullkomligt oreglerade produktionsförhållanden. En liten skofabrikant i Örebro gör precis hur han vill, och naturligtvis tycker en större skofabrikant att han då också kan göra hur han vill. Herrarna driva sin skoindustri med hänsyn till profiten på densamma. *Människorna* bli exploateringsobjekt och ingenting annat. Det är just detta, som är typiskt för den nuvarande produktionsordningen. Nu valde jag icke exemplet rörande skoindustrien därför att det där var sämst ställt i detta hänseende, utan jag gjorde det därför att herr Åqvist känner bäst till förhållandena där. Men det är likadant inom pappersmasse- och trävaruindustrien, där det hänt, att en liten dussindisponent, efter det att förhandlingar pågått i veckotal, lyckats stjälpå ett förslag till en överenskommelse, som skulle ha stabiliserat och förbättrat förhållandena åtminstone något.

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.

(Forts.)

Vad arbetslöshetskommissionen beträffar vill jag till sist framhålla, att olyckan med den icke bara består i att arbetena bli dyrare. Den saken är obestridlig. Kommissionen meddelar själv i sina rapporter, att dess kalkyler alltid ligga 10 % över kalkylerna rörande motsvarande arbeten i fria marknaden. Men arbetslöshetskommissionen skapar *icke några nya arbetstillfällen*. Den bara slår under sig *befintliga* arbetstillfällen. Även i detta avseende lägger den sålunda en död hand över förhållandena. Det är visst inte bara arbetarna, som klaga på arbetslöshetskommissionen. Jag talade för inte länge sedan med en kollega i en av Stockholms stads nämnder, som är en stor företagare, och han yttrade följande: »Arbetslöshetskommissionens politik är rent av galen. Alla de arbeten, som finnas förut, slår den under sig. Om det skall dras fram något nytt, då få vi entreprenörer göra det. Det är vi, som få ikläda oss de kostnader, som arbetslöshetskommissionen borde ikläda sig i dessa avseenden.» Jag tycker verkligen, att det är underligt, att den nuvarande regeringen, även om den i fjol led nederlag vid sitt framförande av kravet på arbetslöshetskommissionens avskaffande, inte kan få litet mera hyfs på ifrågavarande institution. Denna fortsätter i stort sett precis i samma fotspår som förut. Därvidlag gäller verkligen vad en av regeringens medlemmar yttrade: Kungl. Maj:ts nådiga tågordning rubbas icke ens av att det sitter en socialdemokratisk regering. Nej, arbetslöshetskommissionens byråkrati och nådiga tågordning äro mycket starkare än en socialdemokratisk regering. Det kan vara av intresse att få detta fastslaget, herr talman.

Herr Jeppsson: Herr förste vice talman! Jag vill bara yttra ett par ord i anledning av herr Kilboms sista anförande, som jag åhörde i dess helhet.

Det häftigaste utfallet från herr Kilboms sida under detta anförande riktade sig mot bostadsförhållandena i Stockholm, och hans angrepp gällde huvudsakligen den kvalificerade majoritet, som fordras inom de kommunala representationerna för beviljande av vissa anslag. Herr Kilbom uttalade sig mycket häftigt, och han bad t. o. m. om ursäkt för att han blev så upprörd, när han talade om den saken. Jag fann det oförklarligt, att herr Kilbom, som ofta är mycket logisk i sina anföranden, gjorde ett så häftigt utfall just på denna punkt mot utskottet och dess ordförande. Har jag läst herr Kilboms motion riktigt, finns det där ingenting nämnt om den kvalificerade majoriteten inom representationerna. Det heter tvärtom på ett ställe på följande sätt: »Trots vidtagna statliga och kommunala åtgärder och trots den kooperativa bostadsverksamheten råder för stora grupper av de fattigaste i stad och på land brist på människovärdiga men ändå billiga bostäder.» Och vidare: »Detta» — d. v. s. en förbättring — »bör också så mycket lättare kunna ske, som det här i främsta hand icke behövs anslag från det allmänna utan kraftigare finansieringsåtgärder.» Under sådana förhållanden fann jag det, som sagt, litet egendomligt, att herr Kilbom riktade ett så häftigt angrepp mot utskottet i detta fall, då det ju helt naturligt icke förelåg anledning för utskottet att upptaga frågan om den kvalificerade majoriteten inom de kommunala representationerna i förevarande sammanhang.

Det var endast detta, herr förste vice talman, som jag ville anföra.

Herr Kilbom: Herr förste vice talman! I anledning av herr Jeppssons yttrande vill jag framhålla, att mitt tal om den kvalificerade majoriteten var föranlett av ett par repliker av utskottets ordförande.

Han hävdade att frågorna om bostadspolitiken finge regleras av de kommunala myndigheterna, som hade sin uppmärksamhet riktad på den saken.

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

Det var den första repliken. Den andra var den, att det icke nu rådde någon egentlig bostadsbrist. Jag svarade därpå, att båda påståendena äro oriktiga. De kommunala myndigheterna ha under nuvarande förhållanden *icke* möjlighet att tillgodose bostadsbehovet på ett sätt, som vore önskvärt, alldenstund bestämmelsen om $\frac{2}{3}$ majoritet för vissa anslag lägger hinder i vägen för dem, som vilja ha en ordentlig bostadspolitik, att driva sin vilja igenom. Detta gäller, som herr Jeppsson vet, alla kommuner. Om jag speciellt berörde Stockholm, var det därför att jag bäst känner till förhållandena där. Jag kan icke yttra mig med tillnärmelsevis samma säkerhet om förhållandena i t. ex. Karlskrona, Örebro, Göteborg, Malmö o. s. v. Att döma av de uppgifter, som inkommit från personer, vilka i resp. städer syssla med bostadsfrågan, gäller emellertid också för de städerna liksom för landsbygden att det är brist på verkligt människovärdiga bostäder till överkomliga hyror. Vad vi i motionen yttrat om att det icke behövs anslag utan kraftigare finansieringsåtgärder får ju icke missförstås. Vi mena därvidlag, att de pengar, som lämnas för detta ändamål, komma tillbaka i stor utsträckning, delvis på andra områden, om man ordnar med kredit, subventioner o. s. v.

Jag medger ännu en gång, att vid vartenda tillfälle bostadsfrågan i Stockholm kommer på tal blir jag upprörd. Här gäller verkligen skaldens ord, att »mycken vrede må ha rum», om det överhuvud taget skall kunna bli någon ändring. Tycka inte herrarna, att det är oefterrättligt, att arbetslösa skola betala en hyra av 750 kronor om året för ett rum och kök i de billigaste subventionshusen i Stockholm? Tycka ni inte, att det är än mer oefterrättligt, att man i den fria marknaden för en lägenhet om ett rum och kokvrå skall kunna avkrävas en årlig hyra av 1,100 kronor? Ja, det finns fall där hyran för en enrumslägenhet t. o. m. är ännu högre — 1,500 kronor, meddelar någon här. Herr Wallén säger 800 kronor, men 800 kronor är också mycket för mycket för den som tjänar 36 kronor i veckan och ännu mera för mycket för den som inte tjänar någonting alls, utan vilkens hyra får betalas av fattigvårdsmyndigheterna.

Herr **förste vice talmannen** riktade nu till talaren denna erinran: Jag finner det vara mera lämpligt att diskutera detta i Stockholms stadsfullmäktige än här.

Härefter anförde:

Herr **Åqvist**: Herr förste vice talman! Herr Kilbom har ju varit med om att väcka en motion nr 492 angående uppställande av lokala bostadsprogram. vilken ännu icke varit föremål för behandling här i kammaren. Vore det icke lämpligare att uppskjuta både debatten och vreden i den frågan till det tillfälle, då motionen kommer upp till behandling?

Herr **Arneberg**: Herr förste vice talman! Jag delar uppfattningen, att Stockholms stads bostadspolitik icke hör hemma inför detta forum. Då emellertid herr Kilbom riktade ett mycket skarpt utfall mot de borgerliga partierna i Stockholms stadsfullmäktige, tillbakavisar jag detta. Jag ber att få erinra herr Kilbom och kammaren om, att de ifrågavarande subventionshusen i Stockholm i alla fall i stor utsträckning kommit till genom ett gemensamt beslut från samtliga partiers sida. De borgerliga partierna i Stockholms stadsfullmäktige ha under ett stort antal år varit med om detta subventionsbyggande och även givit frikostiga kommunala anslag till småstugebyggandet

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

här i Stockholm, allt i syfte att bereda billiga bostäder till de sämst lottade i samhället.

I våras stoppades detta, jag tror för min del tillfälligtvis, och förklaringen var att det då hade inträffat något, som vi nog ännu inte glömt, nämligen den situation, som uppkom, när byggnadsarbetarna i Stockholm lade ned arbetet. Så snart byggnadsstriden utbrutit, funno naturligtvis de borgerliga det icke opportunt att just vid det tillfället fortsätta med denna verksamhet utan ville helt naturligt se tiden an.

Jag är mycket tacksam, herr Kilbom, för att han talat om, hur mycket det kostar att bo just i dessa stadens billiga bostadshus. Jag tog mig friheten under remissdebatten att ingå en smula på detta ämne och försökte då klargöra för kammaren, varför hyrorna i dessa hus, till vilkas uppförande samhället mycket frikostigt bidragit, dock äro så höga, och jag kom till den slutsatsen — om herr Kilbom vill läsa mitt inlägg under remissdebatten, skall han få svårt att jäva de uppgifter, jag där lämnat — att det berodde på att byggnadsarbetarnas dagsförtjänst vid dessa byggen i genomsnitt uppgått till över 30 kronor om dagen. Jag menar alltså, att den höga hyresnivån i de husen står i ett mycket intimt sammanhang med denna omständighet. Jag tog mig också friheten påpeka, att det just beträffande dessa nya fastigheter icke fanns rum för något jobberi alls, ty staden kontrollerade det hela, rabatterade på tompriset och såg i övrigt till, att inga spekulationsfaktorer, åtminstone icke i nämnvärd omfattning, fingo göra sig gällande i syfte att trissa upp bostadshyrorna.

Jag har velat peka på detta för att fritaga de borgerliga partierna i Stockholms stadsfullmäktige från i stort sett allt vad herr Kilbom beskyyllt dem för. Vi ha medverkat och vilja för framtiden medverka till billiga bostäder i Stockholm, och om bara byggnadsarbetarna vilja vara med och bygga till skäligen priser, så finnes det också utsikt att vi kunna komma därhän, men vilja de icke det, ja, då ställer sig saken annorlunda.

Fastän det nu icke gäller Stockholms stads subventionshus, tager jag mig dock friheten att i detta sammanhang påpeka, att herr Kilbom vid citerandet av gårdagsartikeln i Nya Dagligt Allehanda uteslöt vissa delar av artikeln, bland annat den passus, där det står, att vederbörande ställde i utsikt billigare hyror, tack vare de sänkta räntorna och trots den förefintliga tendensen till stigande fastighetsvärden.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Det kan förefalla egendomligt att vid debatten i en så stor och viktig fråga hyresproblemen och byggnadsarbetarnas löner kommit att diskuteras i den utsträckning, som här skett. Eftersom man i allt fall till slut i debatten stannat vid det sista temat, tillåter jag mig, herr talman, att rikta uppmärksamheten därpå, att medan hyran i en enrumslägenhet i ett subventionshus i Stockholm — för att tala om den ort, som nu speciellt varit på tal — är ungefär 700—750 kronor, så är hyran för motsvarande lägenheter i privata hus, belägna icke så långt därifrån, ungefär 1,400—1,500 kronor. Märk väl, att byggnadsarbetarna ha arbetat efter samma avtal på båda ställena, och det kan således icke vara deras löner, som skapat skillnaden, utan denna måste bero på andra omständigheter. Staden har, enligt redogörelser, som lämnats, icke förlorat några pengar på dessa subventionshus, för vilka det utmärkande är, att tomten fås för något billigare pris och att staden ordnar med lån för dessa fastigheter. Vad som skall förräntas med den högre hyran i de privata husen, alltså icke i de s. k. subventionshusen, måste således ligga dels i tompriset och dels i det sätt,

Ang. hjälp åt offren för den kapitalistiska produktionsordningens följder.
(Forts.)

varpå man måste anskaffa lånekapitalet, d. v. s. medlen för fastighetens uppförande i övrigt.

Jag har velat rikta uppmärksamheten på dessa omständigheter, ty det är ganska viktigt att känna till dem för att göra ett bedömande av vad som föreligger i detta spörsmål.

När det gäller hela detta problem, som nu diskuteras, skulle jag vilja framhålla följande: Gentemot allt vad som anförts i utskottets utlåtande om alla dessa åtgärder i syfte att bereda arbetstillfällena, vill jag säga, att det är väl ändå obestriddt, att de nya åtgärder man här påstår vara vidtagna i själva verket endast innebära, att man gör de ordinarie arbetena till reservarbeten. Tillåt mig, även om man nu anser, att det egentligen borde diskuteras i Stockholms stadsfullmäktige, att taga ett exempel från Stockholm. Om herrarna och damerna ville ha vänligheten att följa förhållandena här, så skulle ni finna, att under de senaste två, tre åren ha ur stadens tjänst avskedats 2,000 à 3,000 man, men se ni efter vad som sker, när det gäller ett arbete för stadens räkning — — —

Här avbröts talaren av herr *förste vice talmannen*, som yttrade:

Jag ber att få erinra talaren om att detta är frågor, som tillhöra Stockholms stadsfullmäktige och som icke få upptaga kammarens tid.

Herr *Andersson* i Stockholm fortsatte därefter: Ja, herr *förste vice talman*, om det tillåtes mig, vill jag rikta uppmärksamheten på att här är det fråga om anslag till en verksamhet, som bedrivs med bidrag av statsmedel. Det är väl ändå klart — jag kan åtminstone icke frigöra mig från den uppfattningen — att detta är en angelägenhet, som i vidare mån tillhör staten och samhället, en angelägenhet, som alltså icke kan begränsas allenast till Stockholms kommun. Arbetena bedrivs med statsanslag och utföras som reservarbeten under arbetslöshetskommissionens medverkan. Men under sådana förhållanden har ju ett ordinarie arbete gjorts till reservarbete. Alltså, den ordinarie arbetsstyrkan avskedas, och de ordinarie arbetarna minskas och flyttas såsom arbetslösa över på reservarbetena. Ser jag på förhållandena ute i landet, så måste jag konstatera, att utvecklingen går i samma riktning där. Åtgärder, som ha denna verkan, betraktar icke jag som hjälpåtgärder. Resultatet blir endast, att lönerna bli lägre, arbetarnas köpkraft mindre och därmed möjligheterna för de industrier, som framställa konsumtionsartiklar, att få avsättning för sina varor. Allt detta är utomordentligt viktigt, när det gäller att bedöma värdet av de åtgärder, som från samhällets sida vidtagas. Att man i detta sammanhang nödgas taga exempel från landets största kommun — herr *talmannen* har ju vid ett par tillfällen framhållit, att dessa exempel icke höra hemma här — är ingalunda obefogat, ty det är ju klart, att förhållandena i Stockholm måste spela en viktig roll vid bedömandet av frågor rörande statsåtgärder i allmänhet. Det är detta, som gjort att debatten flutit in på detta speciella område, även om förhållandena inom Stockholms kommun i övrigt alldeles icke utgöra ett sådant utomordentligt exempel, att det lämpligen bör efterföljas av andra kommuner och av samhället i dess helhet.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr *förste vice talmannen* framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 12.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, nr 484, angående inrättandet av ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri.

Ang. inrättandet av ett under statens kontroll ställt penninglotteri.

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 484, hade herrar *Wallén* och *Nyblom* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om slutförande av den av riksdagen begärda utredningen rörande ett under den svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt att förslag i ämnet snarast möjligt förelades riksdagen.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Wallén*, *Jacobsson*, *Hällgren*, *Fält* och *Hansson* i Vännäsby, vilka hemställt, att andra kammaren måtte bifalla förevarande motion.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr **Wallén**: Herr talman! Vid behandlingen inom femte tillfälliga utskottet av detta ärende voro ledamöterna delade i två lika stora hälfter. Med hänsyn emellertid, herr talman, till den långt framskridna tiden skall jag be att få hänvisa till reservanternas motivering och med denna hänvisning yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Vidare yttrade

Herr **Ossbahr**: Eftersom herr Wallén icke upptagit någon debatt på denna punkt, kan jag för min del inskränka mig till att under hänvisning till utskottets motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ossbahr begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 149 av herr *Bengtsson* i Kullen och nr 155 av herr *Westman m. fl.*

I motionen II: 149 hade hemställts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i grundlagen, att landshövdingar icke må vara valbara till riksdagen».

I motionen II: 155 hade föreslagits, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag, vartill denna utredning kan föranleda, av frågan om sådan förändring av grundlag, att innehav av vissa slag av de förtroendeämbeten, varom i § 35 regeringsformen stadgas, samt innehav av därmed likvärdigt ämbete icke må vara förenligt med uppdrag som riksdagsman».

Utskottet hemställde,

1) att motionen II: 155 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

2) att motionen II: 149 måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt.

Reservation hade emellertid avgivits av herr *Reuterskiöld*, som, med instämmande av herrar *Källman*, *Vougt*, *Petersson* i Broaryd och *Nilsson* i Göteborg, hemställt,

1) att riksdagen ville, med bifall i huvudsak till motionen 155 i andra kammaren, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag, vartill denna utredning kunde föranleda, av frågan om sådan ändring av grundlagens bestämmelser om förtroendeämbetsmän, att innehavet av vissa sådana eller därmed likställda ämbeten icke måtte vara i större eller mindre utsträckning förenligt med riksdagsmannauppgång; samt

2) att motionen i andra kammaren nr 149 härigenom måtte anses besvarad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Westman**: Herr talman! Det kan ju synas överflödigt att vi motionärer åter ställt denna fråga om vissa ämbetsmäns valbarhet till riksdagen under debatt. Framställning i samma syfte förelåg, som bekant, vid fjolårets riksdag och röntes då ett oblikt öde. Vi ha emellertid en bestämd och orygglig uppfattning att vårt förslag är synnerligen beaktansvärt, varför det må förlåtas oss att vi ej tappa modet i första taget.

Härtill kommer att vi motionärer äro besjälade av den uppfattningen att allt bör göras för att stödja tilltron till vår demokratiska samhällsordning. Betydelsen av att på skilda områden, där det finnes brister, rätta till dessa får ej negligeras. Sådana åtgärder stärka statsmakten och dess verksamhet. Icke minst i dessa tider av oro riktas uppmärksamheten på huru vårt gamla svenska statsskick fungerar. Även om jag tar den ofta förekommande, alltför kraftiga och högröstade kritiken och hotet mot det bestående samhället med lugn, synes det mig dock vara ett varsel av händelserna i andra länder. Vi böra ständigt vara på vår vakt och avhjälpa bristerna i vårt gamla samhälle. Jag skall försäkra kammarens ärade ledamöter att många omdömesgilla med-

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

borgare, utom riksdagen, dela vår mening att de förtroendesysslor inom statsförvaltningen, som här är fråga om, ej äro förenliga med riksdagsmannaupdrag.

Jag skall nu något beröra de särskilda skäl som finnas för att, om jag så får säga, avpolitisera förtroendesysslorna.

Till en början vill jag framhålla de stora summor man kostar på från det allmännas sida i anslag till ämbetsverken för att dessa skola stå till tjänst med sakliga och alldeles opolitiska utredningar. Flera gånger har det varit förslag om indragning av ämbetsverk för att upprätta byråer i departementen. Det är ju nu så, för att ta ett exempel, att en skolfråga först behandlas i överstyrelsen och sedan behandlas samma ärende i ecklesiastikdepartementet i någon av dess avdelningar för undervisningsväsendet. En massa ärenden avgöras efter denna dyrbara och tidsödande omgång. Tjänstemän i respektive byråer såväl i överstyrelsen som i departementet få sätta sig in i och föredraga samma ärende. Denna dubbelbehandling är just till för att få fram det rent sakliga och undvika politisk inblandning. Om chefen blir starkt partipolitiskt engagerad, förlorar systemet sitt värde, då ledningen för ämbetsverket blir politisk. I ena fallet en riksdagsman, som är chef, och i andra fallet ett politiskt statsråd.

Jag har nu lämnat exempel på faran av en politisering av förtroendeämbetsmännen. Jag ber ytterligare dessutom få framhålla de rent administrativa olägenheterna.

De bestämmelser, som meddelats rörande generaldirektörers och med dem jämställda verkchefers anställning, äro visserligen olika för olika fall, men utgå alla från den förutsättningen, att ämbetsverket helt kräver en arbetsduglig chefs fulla arbetskraft. Dessa chefer utnämnas ofta utanför respektive verk. Detta visar, att för dessa poster fordras kvalifikationer, som ej alltid äro tillfännandes bland chefens närmaste underordnade, vilket i sin tur gör, att om chefen blir tjänstledig för riksdagstiden, man ofta ej inom verket kan finna en vikarie, som fullt kan ersätta honom.

Det har visat sig vara till stort värde för Kungl. Maj:t att kunna anlita dessa tromän i speciella riksviktiga uppdrag. Möjligheten för Kungl. Maj:t att göra detta minskas om dessa vid sidan av sitt krävande ämbete ha ett partipolitiskt riksdagsmannaupdrag. Vad landshövdingarna beträffar innehåller instruktionen: »Landshövdingen har att utöva tillsyn över ärendenas jämna gång inom länsstyrelsen samt övervaka att befattningshavarna med noggrannhet och drift fullgöra sina åligganden. Landshövdingen skall vara bosatt i den residensort Kungl. Maj:t anvisat honom.»

Detta åliggande är naturligtvis ej förenligt med ett riksdagsmannaupdrag. Ju svårare, ju längre landshövdingen bor från Stockholm.

Det synes icke nu anses nödvändigt att vikarie förordnas för en landshövding under den tid, han fullgör sitt riksdagsmannaupdrag, vilket med hänsyn till landshövdingens viktiga och krävande uppgifter förefaller högst egenomligt. Förklaringen är måhända svårigheten eller omöjligheten att erhålla vikarie.

En av landshövdingarnas viktigaste uppgifter är att de skola var och en i sitt län svara för upprätthållandet av rättsordningen och därvid representera samhället, men icke något visst parti. Rättsordningen måste stå över partistriderna, och statens auktoritet kan utan tvivel bättre upprätthållas om den närmaste representanten håller sig utanför partierna. Han har mycket större möjlighet att på ett förtroendefullt sätt komma i beröring och samarbete med länets invånare med olika åskådningar och levnadsvillkor, om han inte före-

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)
träder ett visst politiskt parti. Landshövdingen har ju dessutom inom länet att utse innehavare av en mängd ofta ganska ömtåliga uppdrag, t. ex. ledamöter i olika nämnder. Det är mycket viktigt, att det icke kan uppkomma den misstanken att han gynnar sina partikamrater vid tillsättning av dylika uppdrag.

Jag skall icke trötta kammaren med ytterligare belägg för vår rättmätiga begäran.

Som jag och mina medmotionärer framhållit i vår motion, kan det råda tvekan om, vilka ämbetsmän i grundlagens mening, som böra hänföras till förtroendeämbetsmän och därför böra uteslutas från valbarhet till riksdagen. I fråga härom behöves det en utredning.

Vid en blivande utredning har jag ingenting emot, att det upptages det spörsmålet, huruvida i fråga om vissa förtroendeämbetsmän man kunde nöja sig med att föreskriva, att de visserligen kunde få väljas till riksdagsmän, men ej vara valbara till utskott. För min del hyser jag ingen vidare tro på att en dylik lösning kan visa sig lämplig, men jag vill ej motsätta mig en utredning då reservanterna intressera sig för denna.

Herr talman, med stöd av vad jag nu anfört, yrkar jag bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Med herr Westman förenade sig herrar *Bengtsson* i Kullen, *Andersson* i Leabo, *Gustafsson* i Lekåsa och *Nyblom*.

Herr Andersson i Igelboda: Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida, att det kan finnas skäl för det yrkande, som motionären här framställt. Otvivelaktigt är det så, att vissa olägenheter kunna uppstå därigenom att de här åsyftade förtroendeämbetsmännen samtidigt äro ledamöter av riksdagen. Å andra sidan tror jag icke, att det skulle vara svårt att påvisa vissa fördelar av detta förhållande och detta såväl för det ämbetsverk vederbörande har att förestå som också för riksdagsarbetet. Jag skall emellertid icke alls ingå på att här försöka väga fördelar och nackdelar hos det nuvarande systemet. Vad som för mig varit avgörande, då det gällt att taga ställning till denna fråga och vad som gjort att jag förenat mig med majoriteten inom utskottet, det är att man enligt mitt förmenande icke bör genom lagbestämmelser inskränka valmännens rätt att fritt få utse den representant, som de anse bäst företräda deras intressen inom riksdagen, oavsett om han är ämbetsman eller annan medborgare. Det kan naturligtvis, om man skulle börja att närmare granska dessa förhållanden, letas fram en hel del andra medborgare, som ha en sådan ställning i samhället, att det kan sägas vara mindre lämpligt, att vederbörande samtidigt tillhör någon av riksdagens kamrar, men det bör då vara en sak, som valmännen själva få avgöra. Valmännen böra fritt få välja sina representanter bland samtliga medborgare, oavsett vad dessa i övrigt intaga för ställning i livet.

Herr talman, jag skall icke taga upp någon lång debatt i denna fråga utan ber endast att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr Vougt: Herr talman! I likhet med herr Andersson i Igelboda, som nyss talade för utskottsmajoritetens mening, har även jag funnit det rätt svårt att taga ställning till detta problem, och när jag nu befinner mig bland reservanterna, så är det med en viss tveksamhet jag anslutit mig till dem. Jag tror emellertid att det kan vara av vikt, att man får en utredning till stånd rörande särskilt den grupp av ämbetsmän, som i grundlagen be-

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

tecknas såsom förtroendeämbetsmän, d. v. s. sådana som ha en förtroende-syssla, som det står i 35 § regeringsformen.

Det kan ju inte förnekas, att dessa ämbetsmän ha en särskild ställning i vår författning, som de icke ha i något annat lands författning. I fråga om alla ämbetsmän, som kunna rubriceras såsom förtroendeämbetsmän, gäller säkerligen det skäl, som nyss åberopades av motionären, mot att de skola sitta i riksdagen och dess utskott, nämligen att de själva förbereda de ärenden, som sedermera prövas i riksdagens utskott och i kamrarnas plena. Det kan icke vara fullt förenligt med uppfattningen om vad som skall anses lämpligt, att dessa personer erhålla tillfälle att på detta vis i egenskap av riksdagsmän öva inflytande på ärenden, där de framställt förslag eller som de i annat avseende förberett såsom ämbetsmän.

Nu har man särskilt skjutit fram landshövdingarna i detta sammanhang, och detta sammanhänger förmodligen med ett annat skäl, nämligen att man anser det ganska betänkligt, att landshövdingarna genom att sitta i riksdagen under så lång tid av året, som riksdagen sammanträder, icke bli i tillfälle att ägna sina län den personliga tillsyn, som uppenbarligen bör krävas av den, som företräder ett sådant ämbete, allra helst som landshövdingarna ju betraktas såsom i ovanligt hög grad Konungens och Kungl. Maj:ts förtroendemän.

Det huvudskäl, som utskottet åberopar för att avstyrka motionen, torde emellertid vara, att det icke ansetts lämpligt att genom några bestämmelser i grundlagen utestänga den ena eller andra kategorien av medborgare från rätten att vara riksdagsmän; i utskottet fanns det f. ö. talesmän för denna mening, vilka betraktade motionärernas framställning såsom i hög grad stridande mot god demokratisk anda. Jag måste ju säga, att detta skäl enligt min mening icke kan väga särskilt tungt, ty på grund av hela vårt valsystem är ju medborgarnas rätt att fritt rösta på den ena eller andra personen till riksdagsman skäligen inskränkt. Det är ju partierna, som, åtminstone i regel, kora riksdagskandidaterna, och det är också partiernas stöd, som behövs för att de skola bli valda. Därav följer också, att man understundom finner det betänkligt, att förtroendeämbetsmän med en landshövdingens ömtåliga ställning kastas ut i valstrider på sådant sätt, att deras prestige därav måste bli lidande. Jag delar icke den mening, som motionären nyss lät komma till synes och som också uttryckes i motionen, nämligen att man kan ha tvivel om en landshövdinges förmåga att upprätthålla ordningen i sitt län, därför att man vet, att han har en partiståndpunkt av ena eller andra slaget. Men när sådant kan förekomma som att en landshövding, om jag icke missminner mig, två gånger blivit uppsatt såsom riksdagsmannakandidat för ett visst parti, men icke lyckats att bli vald, då kan det inte hjälpas, att han härigenom kommer i en betänklig ställning till valmännen i länet, vilkas chef han ju förvaltningsmässigt samtidigt är. Jag är fullt på det klara med att denna sak borde kunna rättas till genom åtgärder från partiernas sida. Jag har en känsla av, att det är en ganska allmän mening i riksdagen, att man i varje fall bör i mesta möjliga mån söka förhindra ett förenande av riksdagsmannaskapet med särskilt landshövdingeämbetet. Å andra sidan är jag icke rädd för att underlätta en dylik prövning från partiernas sida genom en utredning, och jag skulle heller icke vara rädd för, om man kom fram till någon åtgärd av lämplig karaktär för att härvidlag underlätta de åtgärder om vilka partierna numera tyckas bli alltmera ense.

Jag vill erinra om att justitieråd och regeringsråd icke ha rätt att sitta i riksdagens utskott. Det vore i alla fall möjligt att tänka sig en liknande

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)
bestämmelse speciellt för landshövdingarnas vidkommande. En annan sak är att ingen vill förmena en landshövding att hysa den politiska åsikt, som ligger hans hjärta närmast, men därifrån och till att uppträda som ett partis talesman, kan vara ett ganska stort steg.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herrar *Fast* och *Nilsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr *Björck* i Kristianstad: Herr talman! Jag blev uppkallad av den förste ärade talaren, vars yttrande överensstämde med innehållet i den väckta motionen. Det förekommer i denna motion ett par uttalanden, som jag icke anser böra stå alldeles obemötta.

Jag skall först be att få säga, att min principiella inställning till denna fråga nära sammanfaller med vad herr *Vougt* och även herr *Andersson* i *Igelboda* givit uttryck åt, nämligen att i en demokratisk författning bör man gå fram med stor varsamhet, när det gäller att begränsa valbarheten. Man bör giva väljarna största möjliga utrymme, när det gäller att utse de representanter, som de vilja se sig representerade av i riksförsamlingen. Jag anser sålunda, att när man skall göra en begränsning, vilket jag anser, att man kan göra, bör det vara mycket starka skäl därför, men jag anser icke att motionärerna ha förebragt dessa starka skäl.

Den förste ärade talaren betonade med mycken styrka, att syftet med motionen var att avpolitisera ämbetsverken, men jag undrar, om de icke därmed ha åtagit sig en rätt stor uppgift, som de lätt kunna förtaga sig på. Dessa ämbetsverk — jag tänker närmast på länsstyrelserna — men även andra — ha ju till uppgift att yttra sig även i politiska frågor, men det är väl icke meningen att taga den uppgiften ifrån dem. Dessa ämbetsverk äro politiska i mycket hög grad, kan man säga. De avgiva sina yttranden, men, säga motionärerna, och så komma de med det starkaste skälet, som de trycka på med mycken kraft, dessa yttranden skola ej vara politiska yttranden utan objektiva och sakliga. Jag ber att få läsa upp följande punkt i motionen. »Grundlagstiftarnas mening har givetvis varit att genom tillskapandet av dessa förtroendesysslor tillförsäkra Kungl. Maj:t tillgång till en ständigt effektiv och objektiv sakkunskap. Denna avsikt äventyras emellertid genom den politisering av förtroendesysslorna, som i allt större utsträckning ägt rum under de senaste årtiondena.» Märk väl, mina damer och herrar, att man här påtagligen ställer sakkunskapen i motsättning till politiken. Man förutsätter att en person, som är engagerad i den aktiva politiken, ej längre är mäktig objektivitet och saklighet. Ja, herr talman, detta uttalande kan vara en självbekännelse från motionärerna, och uttalandet har ju i så fall sitt intresse för den personliga karakteristiken, men vi äro väl ändå här i kammaren några ledamöter, som försöka vara sakliga och objektiva, och vi kunna ej godkänna detta resonemang. Vi ha tvärtom den uppfattningen, att vi böra alla vara sakliga och söka ut sanningen och arbeta oss fram till en ordning i det demokratiska samhället, där dessa motsatser mellan objektiv saklighet och politik, som motionärerna tala om, bliva utplånade. När sålunda den ärade talaren framhåller, att vi skola vara aktsamma om det demokratiska samhället, så anser jag att man, för att nå ett resultat, måste gå en annan väg än den, som motionärerna anvisa. Vi böra i stället söka få till stånd en mer objektiv saklighet i politiken. Jag tror det vore nyttigt för oss, för riksdagsärendenas behandling och för demokratien.

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

Det var ett annat uttalande i motionen, som jag också tycker är litet betänkligt. Det upprepades av herr Westman i hans anförande. Han sade nämligen, att landshövdingarna »skola, var och en i sitt län, svara för upprätthållandet av rättsordningen och därvid representera hela samhället men icke något visst parti». Här är det samma historia. Man kan icke på en gång företräda hela samhället och ett visst parti, men det finnes, herr Westman, partier, som ej söka vara klasspartier utan samhällspartier och som sträva efter att tillgodose hela samhällets intressen. Detta har många gånger förbisetts, men det förhåller sig dock så.

Vidare heter det i motionen: »Rättsordningen måste stå över partistriderna, och statens auktoritet kan utan tvivel bättre upprätthållas, om den närmaste representanten för densamma håller sig utanför partierna». Här komma vi om igen till samma resonemang. Det verkar nästan, som om det vore något samhällsvådligt att tillhöra ett visst parti. Mina herrar, vad är detta för slags demokrati? Det är en medborgares rätt att ha en åsikt, och den rätten skola väl även förtroendemännen ha. Den rätten skall man icke förmena dem.

Jag skall icke förneka, att det naturligtvis kan medföra olägenheter att dessa förtroendeämbetsmän innehava riksdagsmannauppdrag. Det skall jag visst icke förneka, men vi få väl ändå ha litet förtroende till dessa organisationer, som ha hand om kandidatnomineringen, eller till landstingen, som välja första kammarens ledamöter. Vi få väl ändå förutsätta, att dessa ha litet omdöme. Vi få väl också förutsätta, att de förtroendeämbetsmän, som väljas, själva kunna bedöma, huruvida de äro i stånd att innehava även ett riksdagsmannauppdrag. Jag medgiver, att dessa valkollegier måste iakttaga stor försiktighet, men jag tror icke att frestelserna äro så stora, att man skulle välja dessa förtroendeämbetsmän i alltför stor utsträckning, ty vi ha nog kunnat konstatera, att vi ha bra litet användning för dem i det politiska arbetet. När man väljer en sådan förtroendeman, gör man det därför att den personen i alldeles speciell grad har förutsättningar att representera länet i första eller i andra kammaren. Vi skola väl icke förmena länen att utse sådana till riksdagsmän. Jag medgiver dock att man bör framgå med mycket stor grannlagenhet.

Jag har mycket stor respekt för den finkänslighet, som jag tror mig kunde utläsa ur motionen, när det framhålles, att dessa förtroendeämbetsmän ta på sig för stora bördor. Man rör där vid en ganska viktig punkt, nämligen vid det mycket omdiskuterade mångsyssleriet, men vi skola icke bara kritisera förtroendeämbetsmännen, som mångsyssla. Vi ha nog anledning att därvid också tänka på riksdagsmännen. Om man, som den förste ärade talaren gjorde, skall framhålla de demokratiska synpunkterna, så vill jag säga, att jag tror, att man ute bland den stora allmänheten är precis lika kritisk, när det gäller riksdagsmännen i allmänhet och deras mångsysslande, som när det gäller förtroendeämbetsmännen och deras mångsyssleri. Men såväl i det fallet, som när det gäller att välja riksdagsmän får man väl lita till omdömet hos valorganisationerna och partierna, d. v. s. i senare fallet på riksdagspartierna. Jag vill icke påstå, att något visst parti försyndar sig mera än andra partier. Här äro vi nog alla syndare, men jag vill säga, att motionärerna gärna kunna fortsätta med att vara finkänsliga och liksom vi andra inrikta kritiken även på riksdagsmännen, som mångsyssla. I det hänseendet skola de heller icke vara allt för hänsynsfulla, om det skulle visa sig, att kritikens strålkastare skulle komma att riktas även mot en eller annan toppfigur i partiet.

Jag sade inledningsvis, herr talman, att jag skulle kunna vara med om någon inskränkning i valbarheten, men jag tycker, att motionärerna börjat i ga-

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

len ända. Jag har stärkts i min uppfattning av den debatt, som förekommit i dag, att det kan behövas en inskränkning i valbarheten. Det kan icke vara nyttigt för demokratin, att vi inom den demokratiska folkrepresentationen ha sådana representanter, som uppenbarligen vilja sabotera viktiga statsuppgifter och som begagna kammarens talarstol till att bedriva uppenbar statsfientlig agitation. I det fallet kan en inskränkning behövas, och jag var mycket glad över, att det finnes socialdemokratiska reservanter i detta ärende, ty jag förmodar, att de också skola behärta dessa synpunkter, som jag här antytt.

Jag kan, herr talman, icke biträda en riksdagsskrivelse, som har till syfte att ur denna kammare utestänga en så aktad ledamot som herr Eriksson i Grängesberg, samtidigt med att man bevarar en ordning, som medgiver att kommunistiska samhällsfiender fortfarande skola kunna vara medlemmar i kammaren.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr talman! Då jag i utskottet förenat mig med reservanterna och således genom min anslutning till den vid utskottets utlåtande avgivna reservationen givit tillkänna min åsikt, kunde jag ju ha inskränkt mig till att instämma i det anförande, som nyss hållits av motionären herr Westman. Jag hade då också blivit i tillfälle att förkorta den långa debatt, som förekommit i frågan. Då jag emellertid icke gjort detta, har det varit därför, att jag har en speciell synpunkt, som jag velat framhålla.

Dessa ämbetsmän, som det här är fråga om, stå ju, kan man säga, i en särskild klass, såväl när det gäller deras tillsättande, som när det gäller deras entledigande. De nämnas särskilt såsom Konungens speciella förtroendemän och de representera honom i visst avseende såsom den högsta myndigheten i orten.

Jag har alltid i all lagstiftning velat ha en viss kontinuitet. När jag läste i grundlagen om den ställning, som dessa förtroendemäns uppdragsgivare intager till riksdagen, fann jag i regeringsformen 55 §, att han väl icke, som man brukar säga, är förbjuden att vara i riksdagen. Det är han ju icke, men riksdagen är förbjuden att arbeta, då han är närvarande. Frågan är vad det kan leda till för konsekvenser, om man öppnar en strid på den punkten. I riksdagsordningen 53 § finnes samma bestämmelse. När nu dessa förtroendeämbetsmän — jag tänker särskilt på landshövdingarna, som ju kalla sig för och tituleras Konungens befallningshavande — på ett visst sätt företräda majestätet självt inom resp. landsändar, så skulle väl i lagstiftningen rörande dessa förtroendemän även tagits hänsyn till vad deras uppdragsgivare enligt grundlagen måste underkasta sig gentemot riksdagen. Jag kan icke finna annat, än att det här föreligger en lucka i lagen. Nu vill jag icke precis säga, att man skall gå så långt som till att förbjuda dem att sitta på läktaren i riksdagen och åhöra debatterna, men jag finner det ej lämpligt att låta dem som vi andra vara med i den aktiva politiken. Herrarna få säga vad som helst. I vår tid har var och en sin politiska färg. En landshövding, hur duktig han än är, får ju också en viss politisk färg över sig, så snart han låter uppställa sitt namn på en valsedel. Det framhölls av herr Vougt, att det vid ett tillfälle inträffat en mycket tråkig händelse vid ett val, i det att en landshövding, som uppställdt såsom kandidat, icke blivit vald, ehuru han på valsedeln fått en så att säga valbar plats. Sådana händelser finner jag mycket beklagliga, ty därigenom drages ju icke blott ämbetet utan även vederbörandes anseende ned.

Det invändes häremot, att den enskilde valmannen skulle mista sin rätt att lägga sin röst hur han vill. Nej, det gör han inte i det hela taget, och jag för-

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

vånar mig över att tränade valledare kunna komma fram med ett sådant påstående, ty vi veta alla så väl, hur det går till. Den enskilde valmannen har icke mycket att säga till om, utan han får en lista att se på. Om jag bedömer saken rätt, så är det valkretsens främste medborgare, som står främst på en lista, som är avsedd att samla folk omkring sig. Jag tror icke han själv är så angelägen att komma på listan, men han tillhör en politisk meningsriktning, och hans politiska meningsfränder släppa honom inte för samlingens skull. Jag kan inte tro, att det vore något fel mot den enskilde valmannen eller något ned sättande för en landshövding, att man läte honom stå över politiken, utan jag tror tvärtom, att det i stället vore höjande för honom. Jag vill därmed icke ha sagt, att det icke finnes skäl antaga, att en landshövding eller någon annan förtroendeämbetsman kan representera bättre än en person sådan som t. ex. jag, ty han har vidare insikter i de politiska frågorna, men jag vill påpeka, att riksdagen skall icke bestå av bara specialister och stora begåvningar. Särskilt tror jag, att vi i vårt land och i hela världen för övrigt icke behöva ha alltför stora genier i finansärenden, ty vi kunna bittert få lida för detta. Det bästa är, att riksdagen består av praktiska och redliga män, som veta vad de vilja och som gå fram med lugn och sans. Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I anseende till förfall för undertecknad övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren G. Britth.

In fidem

Per Cronvall.

Härefter yttrade:

Herr Hallén: Herr talman! Det skall icke förnekas, att motionärerna ha rätt däri, att det kan tänkas situationer, då verkchefer och andra, som äro Konungens förtroendemän sitta i riksdagen och utöva sin verksamhet på ett sätt, som icke alltid är det lämpligaste. Man kan tänka sig t. ex. det fallet, att generaldirektören och chefen för järnvägsstyrelsen, den s. k. järnvägsgeneralen, skulle placeras på den avdelning i statsutskottet, som behandlar järnvägsfrågor och där såsom utskottsledamot skulle vara med om att behandla sina egna remisser. Och det är kanske icke uteslutet, att en situation, liknande den av mig nu tecknade, ibland inträffar i den svenska riksdagen, men det är en icke önskvärd anordning, och respektive partier böra se till, att det förebygges.

Likaså ha motionärerna rätt i, att det är oriktigt, att landshövdingar ligga i Stockholm fem månader om året, ty det kan icke vara tjänligt för våra län. Det är en sak, men jag tillåter mig ifrågasätta, om man därav får draga den slutsatsen, att man måste ändra grundlagen. Det är somliga människor, som ha för sig, att riksdagen är någon slags klockarfar, som kan ordna allt. Vi hade för en stund sedan tillfälle att åhöra ett relativt lyriskt anförande, där det talades om ekorrar och äggskal och folk, som sölar ned i naturen. Den ärade talaren, det var herr Magnusson i Skövde, kom till den slutsatsen, att man för att man skulle bli kvitt de människor, som söla ned i Guds vackra natur, måste skriva en motion för att ändra skolschemat och införa undervisning i naturskydd. Herr Lindhagen förfar på samma sätt i första kammaren. Så fort han får läsa om någonting, som han finner behjärtansvärt, väcker han genast en motion, t. ex. om att man skall tugga bättre, andas genom näsan

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

eller äta rågröd m. m. dylikt. Han tycker, att riksdagen skall lägga sig i allt. På samma sätt är det här; man litar icke till »sens commun», som reservanterna tala om, utan man vill klubba till ordentligt och skriva lag. Det är ett mekaniskt sätt att resonera. Skall man inte i stället kunna lita till det allmänna omdömet, skall man inte kunna tänka sig, att den tid försvinner, då stora flockar av landshövdingar och generaldirektörer sitta i riksdagen? Den tiden är för övrigt redan förbi. Vi ha haft tider, då det fanns 6—7 landshövdingar på en gång i riksdagen. Men det blir undantag i fortsättningen, det bör man observera. Det är till valmännens sunda omdöme man skall kunna sätta en smula lit, liksom till vederbörande förtroendeämbetsmäns omdöme, så att det icke blir vem som helst av dem, som åtar sig ett sådant uppdrag. En av motionärerna sade ett behjärtansvärt ord, att man borde icke låta dessa personer genom sitt medlemskap i riksdagen dragas in i de politiska fejderna. Men de kunna vara ordförande i valkretsstyrelserna och fara omkring och hålla valtal, det kan man icke förhindra. Då är det icke av något värde, att man genom en särslagstiftning förhindrar dem att sitta i riksdagen. Då är det bättre att taga steget fullt ut och beröva dem politisk rösträtt, att således ställa dem utanför det politiska livet, det vore åtminstone den logiska konsekvensen.

Det finnes ett skäl man kan respektera och det går som en underström i motionen. Det är den naturliga motviljan mot mångsyssleriet. Det är riktigt, men det finnes möjlighet att göra slut på detta att låta förtroendeämbetsmännen innehava varjehanda andra sysslor, som splittrar deras verksamhet inom eget område. Det är en betänklig sak, mot vilken man bör reagera, men man bör också reagera mot det sätt, på vilket reservanterna resonera, då de säga: »Härvid bör erinras, att vad riksdagen speciellt behöver och bör representera, det är icke någon speciell sakkunskap på det ena eller det andra förvaltningsområdet, utan det är fastmera det 'sens commun' och den genomsnittliga allmäninsikt, som bär upp den svenska självstyrelsen och självförvaltningen, vars främsta organ just är riksdagen.» Här vilja de alltså framhålla, att det är denna allmänklohet, denna klara förmåga att uppfatta de sociala och politiska ting, denna genomsnittliga allmänkunskap, som utgör grunden för självstyrelsen, det är riksdagens allmänduglighet. Men det är, mena de, icke den speciella sakkunskapen på det ena eller det andra förvaltningsområdet, som är nödvändig. Men då vill jag säga, att det är här icke något antingen—eller, utan det är snarare ett både—och. Det är sant, att självförvaltningen och självstyrelsen i såväl kommunerna som riksdagen grundar sig på denna genomsnittliga allmäninsikt, som förefinnes, men det räcker icke enbart med den. Det stannar icke med att hava denna genomsnittliga allmänkunskap, utan man måste också ha möjlighet att skaffa sig sakkunskap. Man kan icke stängas av från all juridisk kompetens i riksdagen. Att vi i det ena eller andra fallet kunna tillförsäkra oss den administrativa erfarenhet, som en Konungens förtroendeämbetsman i regel besitter, det är en potentiell fördel, som vi icke böra avhända oss. Vi behöva både speciell sakkunskap och den genomsnittliga allmäninsikt, varom här talas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, och de ärade kammarmedlemöter, som lyssnat till detta anförande, torde ha märkt, att det är åtskilliga av de motiver, som herr Björck i Kristianstad gjorde sig till talesman för, som jag icke velat taga upp eller bygga ytterligare på. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Jonsson* i Eskilstuna.

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag ber endast att särskilt i anledning av herr Björcks anförande men delvis även med anledning av herr Halléns uttalande få fästa kammarens uppmärksamhet på att det här icke är fråga om ett beslut, som skulle *syfta* till att utesluta förtroendeämbetsmännen från riksdagen. Det är ju endast fråga om att antingen gå på bifall till utskottets hemställan eller att emot utskottet bifalla reservationen, och denna reservation utmynnar icke i något annat än ett yrkande om utredning i en fråga, som dock, såsom debatten utvisar, måste anses vara av den beskaffenhet, att icke alla riksdagsmän stante pede kunna vara på det klara med sin ståndpunkt till densamma. Jag är för min del icke övertygad om att det är olämpligt, att förtroendeämbetsmän ha i full utsträckning valbarhet till riksdagen, men jag är icke heller fullt övertygad om motsatsen. Jag anser med andra ord, att det är en fråga, som verkligen bör utredas. Herr Hallén och många av de övriga talarna mot reservationen ha ju medgivit, att mångt och mycket av motionärernas synpunkter är beaktansvärt. Och förhåller det sig så, ligger det ju någonting i motionerna och framför allt i reservationen.

Herr talman! Jag vill som sagt endast understryka i detta sammanhang — något som jag för övrigt önskat göra vid åtskilliga föregående tillfällen — att, när det icke är fråga om något annat än ett beslut om utredning eller icke utredning, bör man icke resonera och argumentera, såsom om det gällde att fatta ett definitivt beslut i själva den slutliga frågan. Jag anser de synpunkter, som särskilt herr Vougt framfört, vara sådana, att nästan var och en borde kunna instämma i dem. Gör man det, blir konsekvensen att gå in för reservationen, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till denna.

Herr Lindman: Herr talman! Med anledning av särskilt herr Lundstedts yttrande vill jag säga, att det resonemang han förde är just det resonemang, som alltid föres: det är bara fråga om utredning, och det är ingenting som hindrar, att då det uttalas olika meningar man tillsätter en utredning. Men faran av dessa riksdagens framställningar om utredning är just att de resultera i tillsättande av en kommitté och sedan en framställning från Kungl. Maj:t till riksdagen i ämnet. Riksdagen är så begiven på att säga, att det bara är fråga om en utredning. Men, mina herrar, kunna vi icke frångå den metoden att begära utredning av Kungl. Maj:t? Kunna vi icke i stället försöka utreda var för sig och tänka efter, hur vi vilja hava det? Herr Lundstedt säger, att det kommer så brådstörtat på, låt oss utreda vad »sens commun» har för betydelse, så kunna vi till nästa år få fram en utredning och så kunna vi tänka på saken ett år och få klarhet i den. Jag för min del behöver icke någon utredning därför att jag är på det klara med denna sak, hur jag vill ha det. Jag är demokrat. Jag har fått förebräelser för att jag påstår det, och det finnes tvivlare, som fråga, om jag är det eller icke. Men jag är demokrat, och jag menar, att det är icke demokrati att säga, att den eller den icke får väljas till riksdagsman. Alla skäl, som anförts för detta, uppvägas enligt min uppfattning av det, som från andra sidan framhålles, att var och en bör kunna väljas till riksdagsman. Och när herr Petersson i Broaryd anför, att det inträffat, att en landshövding tagit emot kandidatur på en lista, där han ej har säker plats, och att det inverkar menligt för vederbörandes ställning i länet, att han faller igenom, så vill jag säga, att det bör han naturligtvis icke utsätta sig för. Och landshövdingarna äro nog så kloka män, att de ej utsätta sig för något dylikt. Dessutom behöver man

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

ej riskera, att en landshövding skall fara omkring och hålla valtal. Därtill äro de alltför förståndiga, enligt mitt förmenande.

Nu anföra reservanterna — och jag förstår väl vem som är författaren — att riksdagen skall bestå av folk, som ha »sens commun» och den genomsnittliga allmäninsikt, som bär upp den svenska självstyrelsen och självförvaltningen, vars främsta organ just är riksdagen. Men, herr talman, genomsnittlig allmäninsikt räkna vi med, att vi ha alla. Jag menar, att en var av oss har insikt på det område, där han haft sin verksamhet och alltså är särskilt sakkunnig, så att han har en speciell insikt jämte den allmänna insikten. Då frågar jag mig, när man gör detta uttalande om denna genomsnittliga allmäninsikt: Varför skall man fränkänna en landshövding denna genomsnittliga insikt mer än en professor, en arbetare, en militär eller en jordbrukare? Jag tror, att man måste säga om våra landshövdingar, vilka åsikter de än ha i politiskt avseende, att det är folk, som vi alla kunna respektera, personer, som besitta denna allmäninsikt. Jag tror, att man kan vara överens om, att de ha det.

Det yttrades av herr Vougt, att de skola ej vara med här, därför att de ej böra få utöva inflytande på ärenden, som de kanske själva berett. Hur många riksdagsmän sitta ej i sakkunnigutredningar och kommittéer? Skola de ej få vara med och avgöra dessa ärenden, därför att de varit med om utredning däri? Hur många är det ej, som tillkallats av Kungl. Maj:t för att vara rådgivare i Kungl. Maj:ts kansli och uttala sig i vissa frågor vare sig som officiella eller som personliga rådgivare? Då skulle de ej få vara med här, därför att de varit med om att bereda ärendena. Enligt min mening är förslaget sådant, att det ej bör bifallas. Icke skulle ett definitivt beslut i ärendet bifallas, och följaktligen skall man ej heller vara med om att bifalla förslaget om utredning, därför att den är onödigt och ej bör föranleda till något resultat.

Herr Westman: Herr talman! Jag vill påpeka, att jag ej avsett att betyg-sätta landshövdingarna och generaldirektörerna. Jag tror, att de sköta sina ämbeten mycket bra. Men dessa herrar ha en alldeles särskild ställning, de ha fått ett särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t, som gör att det är olämpligt för dem att på detta sätt deltaga i det politiska livet. Jag hoppas, att herr Hallén, när han framhöll dessa synpunkter, skall vinna genklang i de olika partierna, så att man ej vidare väljer generaldirektörer och landshövdingar till riksdagsmän, och att man kan lita på det allmänna omdömet, som herr Hallén talade om i det avseendet.

Man bör enligt min mening ej motionera i onödan särskilt i fråga om grundlagsändringar, men jag har ansett, att det är omöjligt för t. ex. en landshövding, som skall bo i residensstaden, att för riksdagsmannaskapets utövande vara frånvarande därifrån under hela riksdagstiden. Det finnes landshövdingar, som bo tiotals mil härifrån och som ej äro tjänstlediga men sitta i riksdagen och tillhöra utskott kanske till och med som ordförande. Kan herr Lindman påstå, att en sådan landshövding kan följa sin instruktion och sköta sin tjänst? Jag tror, att det är Kungl. Maj:ts avsikt, när de utses till landshövdingar, att Kungl. Maj:t skall ha anspråk på deras arbete och ej vissa partier. Här är ej fråga om, att landshövdingen framträder som folkrepresentant, utan det är vissa partier som utnyttja hans arbetskraft, varigenom Kungl. Maj:t hindras att utnyttja densamma. Det är kärnpunkten.

Om man går till den materiella sidan av saken, blir det så, att landshövdingen uppbär avlöning helt och fullt, trots att han sitter i riksdagen. Är det ej

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

så, herr Lindman? Jag kan i detta sammanhang nämna, att jag har hört en sådan anmärkning bland folket ute i bygderna: »Är det möjligt, att ett statsråd, som uppbär avlöning som sådant, även uppbär arvode som riksdagsman?» Jag har svarat ja kanske. Men det förstår man ej. Det är en arbetsfri inkomst, som enligt vanlig svensk sund bondeuppfattning är oriktig.

Frågan är ej av så underordnad betydelse som herrarna tro. Man bör kunna begära, att när Kungl. Maj:t utser en förtroendeman skall det vara Kungl. Maj:t, som använder hans arbetskraft, och ej ett visst parti.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vill bara fråga den siste ärade talaren, vad det är för skillnad i detta avseende mellan en förtroendeämbetsman och en annan ämbetsman. Jag frågar detta därför, att herr Westman kallar det kärnpunkten i frågan. Kärnpunkten skulle vara, att det ej skulle vara möjligt för dem att vara riksdagsmän, därför att de ha annat att göra och Konungen har rätt att taga deras arbetskraft i anspråk, så att de ej få vara borta. Då frågar jag: Vad är det för skillnad mellan en förtroendeämbetsman och en ämbetsman, som ej är förtroendeämbetsman, men som också sitter i riksdagen? Har ej också han blivit tillsatt för att sköta sin tjänst? Ett kansliråd, en byråchef, en militär, en professor, en präst t. ex., de äro också tillsatta för att sköta sina tjänster. Vad är det för skillnad mellan dem och en förtroendeämbetsman? Det vore intressant att få veta skillnaden mellan förtroendeämbetsmän och andra i det fallet. Om det skulle finnas någon särskild anledning, varför förtroendeämbetsmän ej skulle sitta i riksdagen, skulle det väl vara, att en förtroendeämbetsman står i sådan ställning till Kungl. Maj:t, att han kan entledigas, och därför ej besitter samma självständighet som övriga ämbetsmän, vilka äro oavsättliga, och att man alltså i riksdagen inför ett element, som är beroende av Kungl. Maj:t. Jag har ett ganska intressant exempel att anföra, ehuru det visserligen ligger så långt tillbaka i tiden som 30 år. När jag höll mitt första politiska tal — jag var då generaldirektör och alltså förtroendeämbetsman — var det riktat mot dåvarande statsministern Karl Staaff. Jag fick då i en stor liberal tidning i huvudstaden dagen därefter läsa en ledare, där det hette: »Jaså, är det så nu, att Konungens förtroendeämbetsmän fara ut i landet och tala mot Kungl. Maj:t?» Det var den uppfattning man hade då. Den synpunkten kan jag begripa. Men jag kan aldrig lägga den synpunkten på denna fråga, som herr Westman gjorde, att det är skillnad mellan förtroendeämbetsmän och andra ämbetsmän i detta avseende. Var och en är tillsatt för att sköta sin tjänst, den ene lika väl som den andre.

Herr Westman: Herr talman! Jag delar herr Lindmans uppfattning, att varje tjänsteman är skyldig att sköta sin tjänst, oavsett om den är högre eller lägre. Men jag har uppfattat saken så, att när det gäller förtroendeämbetsmän, för vilka man offrat så stor avlöning, bör man ha rätt att kräva mera, och det är svårare att ersätta dem då de icke äro på sin post. Jag vill ej, att man skall förbjuda tjänstemän i allmänhet att vara riksdagsmän, men som jag tidigare framhållit, ha dessa förtroendeämbetsmän en sådan särställning, att de ej borde väljas till riksdagsmän.

Det är en mycket stor skillnad, om jag är chef och ansvarig för ett ämbetsverk och skall leda det hela eller om jag är tjänsteman i lägre grad i verket.

Herr Lindman: Herr talman! Ett enda ord. Jag ber att få göra den frågan: Är det sålunda lönen, som är avgörande, den omständigheten alltså, att en landshövding har högre lön än flertalet andra ämbetsmän, så föres ju

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

frågan in på ett nytt plan. En landshövding har ju en mängd utgifter som flertalet andra ämbetsmän icke ha. Man kan ju taga vilket exempel som helst. Min granne här till vänster har en lägre lön än en landshövding, men han har ju ej heller hans representationsskyldighet.

Herr Westman: Herr talman! Det tjänar ej mycket till att längre fortsätta debatten då det blott skulle trötta kammaren, om jag återigen upprepade de avgörande skäl, som jag redan framhållit. Som herr Lindman torde ha sig bekant, har frågan fallit för i år genom att första kammaren har avslagit motionen. Jag kan ej frångå, att man har rätt att i fråga om dessa befattningar, för vilka det fordras alldeles särskilda kvalifikationer och som därför äro förenade med högre lön, fordra att de mera uteslutande ägna sig åt sin tjänst än andra. Jag vill visst ej säga, att dessa personer ej söka fullgöra sina tjänsteplikter, men dessa tjänster fordra enligt min mening sin man helt och hållet.

Herr Hallén: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra en erinran mot ett yttrande av herr Lindman, ehuru jag beträffande själva saken till slut kommer på samma linje som han. Det var, då han ur herr Westmans anförande tog upp den repliken, att landshövdingar och verkschefer, som sitta med i riksdagen, kanske få behandla i utskott och kammare sådant, som de förut haft på remiss hos sig själva. Då framhöll herr Lindman, att det ej vore farligt, därför att även riksdagsmän sitta i kommittéer och som sakkunniga, och ändå, när den av dem beredda frågan kommer till utskott och kammare, deltaga de i behandlingen därav med liv och lust. Det är dock en stor skillnad. Många av dessa kommittéer, varuti riksdagsmän sitta, äro att betrakta som försök till en politisk återförsäkring, och att dessa kommittéer fortsätta i utskott och kammare att fäkta för sina meningar, kan enligt min mening ej vara något att anmärka mot. Men det är ej ett önskvärt förhållande, om vissa förtroendeämbetsmän placeras i utskott, där de få vara med om vad de själva haft på remiss, därför att då ha de förut behandlat dessa ärenden, ej som politiska representanter utan under ämbetsmannans ansvar med den opolitiska karaktär de ha som förtroendeämbetsmän. Där finnes ett faktiskt missförhållande. Jag har endast velat framhålla, att den saken kan man rätta till genom gott omdöme hos vederbörande valmän.

Herr Lundstedt: Herr talman! Herr Lindman replikerade mot mitt lilla anförande, att saken var tämligen självfallen. Jag vill endast påpeka, att det replikskifte, som följde därefter, och de många frågor, som herr Lindman framställde och till synes fått otillfredsställande besvarade, torde få anses visa behovet av att man ej fattar beslut i saken, förrän utredning föreligger.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Westman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Ang. sådan grundlagsändring, att viss eller vissa ämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Slutligen föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående uppförande och inredning av byggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till styckjunkaren J. Ohlsson för visst av honom till kronan inbetalt belopp; samt jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 71, till Konungen i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar.

§ 16.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av justitiekanslerns egenkap att vara förtroendeämbetsman; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i fråga om kommunal fondbildning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss fordran hos förre konsuln i New York K. Woxen;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggande av högre lön åt underofficeren å övergångsstat J. G. Andersson; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tiden för avskrivning av prästerskapets till statsverket indragna tionde från vissa församlingar i Kopparbergs län; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Österrike slutet handels- och sjöfartsavtal.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr		under	4	dagar	fr. o. m.	den	4	mars,	
	<i>Björck</i> i Kristianstad		4				4		
»	<i>Blomquist</i>	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Johansson</i> i Tväråselet	»	4	»	»	»	5	»	
»	<i>Henrikson</i>	»	2	»	»	»	5	»	
»	<i>Severin</i>	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Jeppsson</i>	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Lindqvist</i>	»	2	»	»	»	4	»	
»	<i>Hansson</i> i Rubbestad	»	3	»	»	»	4	»	
»	<i>Lundstedt</i>	»	2	»	»	»	5	»	
»	<i>Törnkvist</i> i Karlskrona	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Andersson</i> i Grimbo	»	3	»	»	»	5	»	
»	<i>Ekman</i>	»	7	»	»	»	8	»	
»	<i>Skoglund</i>	»	2	»	»	»	5	»	
»	<i>Anderson</i> i Norrköping	»	2	»	»	»	5	»	
»	<i>Ström</i>	»	4	»	»	»	7	»	
»	<i>Lundell</i>	»	8	»	»	»	5	»	
»	<i>Aronson</i>	»	5	»	»	»	5	»	
»	<i>Johanson</i> i Huskvarna	»	6	»	»	»	5	»	och
»	<i>De Geer</i>	»	3	»	»	»	5	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.